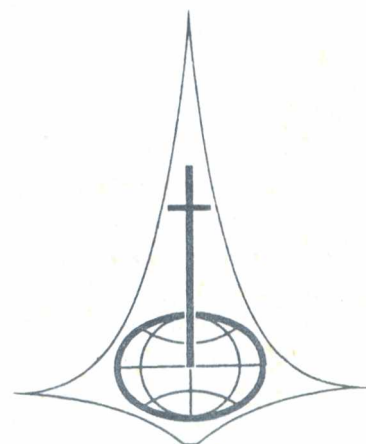

Lelkipásztor

Evangelikus
Lelkeszi
Szakfolyóirat

65. évfolyam 7-8. szám
1990. július-augusztus

Szólj Uram! Hallja a Te szolgád...	
Szombatesti imádság lelkészeknek <i>Dr. Hafenschner Károly</i>	212
Tanuljuk a Krisztust!	
A felvilágosodás egyházai a felvilágosodás után <i>Peder Nørgaard-Højen - Zay Balázs</i>	111
Evangélikusok a nagyvilágban	
Visszanyert rokonszenv - <i>Szépfalusi István</i>	216
Kitekintés az ökumené világába	
Vannak-e még szabadegyházak? <i>Dr. Szigeti Jenő</i>	218
Ökumenikus evangélizáció - tanulságokkal <i>Dr. Hecker Frigyes</i>	219
Lelkész-szemmel	
Különbéle vallási csoportok tevékenysége <i>Pintér Károly</i>	220
Tanít az egyháztörténet	
Kalaznó - élt 270 évet - <i>Bencze Imre</i>	222
Grynaeus Simon bázeli működéséről <i>Blázy Árpád</i>	223
A teológia szomszédságában	
Antiszemitizmus Magyarországon? <i>Dr. Andorka Rudolf</i>	225
Thomas Gordon: T.E.T. Teacher Effectiveness Training: A tanári hatékonyság fejlesztése <i>Dr. Cserháti Sándor</i>	228
Fórum	
Előzetes gondolatok - <i>Dr. Frenkl Róbert</i>	229
Felügyelői iktatás - <i>Dr. Sőtymon Jenő</i>	230
Misszió és egyháztagság - <i>Göllner Pál</i>	232
Javaslat az 1991. évi Törvényalkotó Zsinat előkészítésére - <i>Dr. Fabiny Tibor</i>	233
Zörgessetek! - <i>Dr. Cserháti Péter</i>	234
Igehirdető műhelye	
Szenháromság utáni 13. vasárnap - <i>Havasi Kálmán</i>	236
Szenháromság utáni 14. vasárnap - <i>Kósa László</i>	237
Szenháromság utáni 16. vasárnap - <i>Szimon János</i>	238
Szenháromság utáni 17. vasárnap <i>Táborszky László</i>	239
Szenháromság utáni 18. vasárnap - <i>Bohus Imre</i>	240
Szenháromság utáni 19. vasárnap - <i>Bolla Árpád</i>	241
Gyülekezeti szolgálat - lelkeszi közélet	
Munkánk iránya - <i>Keveházi László</i>	242
Igehirdetés - <i>Fehér Károly</i>	243
Hitoktatás nélkül nincs egyház - <i>Káposzta Lajos</i>	244
Szemponatok gyülekezeti munkaterveink készítéséhez <i>Sárkány Tibor</i>	245
A békéscsabai gyülekezet 1990-91. évi munkatervéből <i>Táborszky László</i>	246
Pécsi Evangelikus Szabadegyetem <i>Varsányi Ferenc</i>	247
Hozzájárulás a munkatervhez - <i>Bolla Árpád</i>	248

90/7-8

Szólj Uram!

Hallja a Te szolgád...

Elovasandó: 1Móz 49,22-26, Jer 15,16-21; Jn 15,16-19; Jn 4,32; Jn 5,17. Az imádság mindig válasz az ígére, a lelkipásztor imádsága is az. (Ole Nivenius: Predika med glädje – Lund 1982 c. könyvében - Prédikálj örömmel - találtam ezt a szívem szerint való lelkipásztori imádságot. Lefordítottam, ajánlom lelkésztestvéreimnek – magam is használom).

Szombatesti imádság lelkészeknek

Uram! Holnap vasárnap lesz – a Te napod. A magam részéről már minden előkészületet befejeztem. Te tudod a lelkészeknek ez az idő, a szombat este, semmihez sem hasonlítható. –

Már megint elmúlt egy hét. Minden munkámat elvégeztem. Vagy mégsem? Mégis csak elmaradt valami? Most már nem tehetek semmit, az időt nem tudom visszapörgetni. –

Holnap reggel újra prédikálok –ugyanott, ugyanabban a templomban, ahol eddig is és nagyrészt ugyanazoknak az embereknek, akiknek eddig is.

Uram! Most eléd viszem mindazt, ami ezen az estén betölt: töprengésemet, aggodalmamat, nyugtalanságomat - mi is lesz holnap? Ürességemet, fáradtságomat, de forró vágyamat is: hadd legyek holnap valóban a Te szád, ajkamról hadd hangozzék a Te ígéd, ne csak az én beszédem. Sikertelenségemet és kudarcaimat is eléd tárom, de örömeimet is, hogy mégis, még mindig szolgálatodban állhatok. Rossz lelkiismeretemet is, amiért nem vagyok boldogabb szolgálatodban.

Uram! Te tudod, néha nagyon magányosnak érzem magam... Add nekem ígédet, hadd érezzem közelségedet itt és most. Ne engedd, hogy erőt vegyen rajtam a kísértés: elhítem magammal minden az én jól végzett munkámon múlik, s megfeledek, hogy Te is munkálkodol, országod egyre tart felénk.

Uram! Sok kollegám ezen az estén ugyanazt éli át, amit én, ugyanarra gondol, amire én, ugyanazt kérdezi magában, amit én, ugyanazt a nyugtalanságot érzi, amit én, ugyanazért imádkozik, amiért én. Hát mégsem vagyok egyedül? Összeköt a felelősség a szolgálatért? Segíts, hogy megérezzem egy vagyok a lelkésztestvérek között. Segíts, hogy valamennyien megérezzük: nem vagyunk egyedül. Valamennyien Neked szolgálunk.

Uram! Most azokért imádkozom, akik a legközelebb vannak hozzám. Könyörgök gyülekezetem tagjaiért... azokért, akik holnap templomba jönnek... azokért, akik holnap nem jönnek templomba, akár azért mert akadályoztatva vannak, akár azért, mert nem is akarnak jönni... Imádkozom mindazokért, akik ugyanazt a feladatot kapták, mint én: ígéd hirdetésének drága feladatát. Különösen is könyörgök a következő szolgatársakért:

.....
Add nekünk áldásodat a magasságból, nekünk mélységben élőknek – minden mértéken felül ...

Uram! Hadd legyen ígéd az én eledelem is, ne csak másoknak osszam ígéd kenyerét...

Hadd legyen minden szívem örömére, lelkem erősítésére, hiszen én is keresztségem óta Nevedről neveztetem.

Uram! Seregek Ura - hallgass meg ezen a szombat estén is.

Ámen.

HK

Az induló Timóteushoz

Öröm, hogy szólsz, hangod még nem rekedtes, amilyené majd ötven év felett lesz,

ha nem kímélted, prédikáltál bőven „alkalmas és alkalmatlan időben”.

Öröm, hogy sűrűn hallatsz tetteidről, cselekszel is, nemcsak beszélsz a hitről,

építesz, gyógyítesz s amerre fut a lábod, nyomot hágy - megsejtetvén az Országot!

Dolgozol estig hajnalhasadástól mint nyájról vigyázó éber pásztor,

fölkeresed a gyöngét, megsebzettét és ingyen nyújtod a gyógyírt, miképp vetted.

Nem gondolsz még sok megtámadtatásra, pedig elér, rádtör majd egyre-másra,

sőt mennél hívebben szolgálsz az Úrnak, felhőid annál inkább tornyosulnak.

Hiszem, megállsz! Épp kísértéseidben. „Propter Christum” megóv ölében Isten.

Nézek rád mint egy kiürített serleg a Holnap új borára - és senkinek sem ártva, tudd meg, szívemben halkán irigyellek.

1990

Scholz László

(A 80. életévébe lépő ifjú Timótheusokért felelősséget érző lelkésztestvér szava.)

Peder Nørgaard-Højten

A felvilágosodás egyházai a felvilágosodás után

(Az elmúlt hónapok egyik legjelentősebb nemzetközi ökumenikus konferenciája volt a Szümpozion, amit Tutzingban (NSZK) az Evangélikus Akadémián rendeztek, május 16-21. között, a bajor evangélikus egyház meghívására. A *Felvilágosodás kihívása* volt a főtema - *útban a XXI. század felé*. Ezen a konferencián a szerkesztő is részt vett és előadást is tartott. A következő hónapokban egy-egy referátumot bemutatunk ízelítőül. Most Peder Nørgaard-Højten dán rendszeres professzor előadását hozzuk, Zay Balázs fordításában.)

Tematika

Ennek a hozzászólásnak már a címe is előzetes megjegyzésre és kiigazításra szorul. Inkább leíró jellegűnek szánom mintsem normatívnak. Nem arról van szó, hogy végső búcsút mondjunk a felvilágosodás hatása alatt álló egyházaknak. Még kevésbé arról, hogy a felvilágosodást mint a modern nyugati gondolkodás típusát és mint minden bizonnyal elidegeníthetetlen és nélkülözhetetlen mentalitást és szellemiséget likvidáljuk. Sokkal inkább az a célom, hogy felvilágosodás fő vívmányait és az általa áthatott teológia és egyház ideális alakját átmentsük egy olyan jelenbe, amely már nem viseli magán magától értetődően és kizárólag a felvilágosodás ismérveit. Teológiai és filozófiai gondolkodásunkat és szellemi irányultságunkat általában olyannyira átítatja a felvilágosodás, hogy nélküle aligha fogjuk tudni szellemi lehetőségeinket elképzelni. Nos, mire gondolok? A kibontakozó „posztmodern” korában hogyan viszonyul a felvilágosodás öröksége mellett messzemenően – és ez tényleg szükséges is – elkötelezett egyház és teológia ezzel alapjaiban szembenálló teológiai és egyházi tendenciákhoz? Az *európai szellem krízisét éljük ma át, amikor idegen gondolkodásmódok rohanják meg hagyományos, nagyrészt a felvilágosodásban gyökerező elképzeléseinket, s az a veszély fenyeget, hogy a teológia és a filozófia fejlődésére is döntő hatással lesznek*. Ebben a helyzetben világos, hogy nem állhatunk meg a felvilágosodásnál és nem elégedhetünk meg „óslakos” álláspontjaink visszaállításával, még akkor sem, ha elbizonytalanodott szellemünket éppen felvilágosult alapállással védhetjük meg a kor rajongóitól.

Ma is meghatározó felvilágosult álláspontok

A felvilágosodás alaptételeit ebben az összefüggésben nem kell részletesen bemutatnunk, elég, ha címszavakban utalunk rá. A felvilágosodást leginkább olyan fogalmak jellemzik mint értelem, autonómia, kritika, s immár klasszikussá vált *Immanuel Kant* definíciója: „*Felvilágosodás az ember kivonulása a saját magának köszönhető kiskorúságból. Kiskorúság az, amikor az ember másvalaki segítségével nélkül nem képes az értelmét használni. Ezt a kiskorúságot saját magának köszönheti az ember, ha oka nem az értelem hiánya, hanem annak az elhatározásnak és bátorságnak a hiánya, hogy értelmét másvalaki vezetésével használja. Sapere aude! Légy elég bátor ahhoz, hogy használd saját értelmét!* Ez tehát a felvilágosodás jelszava.”¹ A főképp német, racionalista felvilágosodás a gondolkodás és a lét, az alany és a tárgy viszonyát az analógia elve alapján próbálja meg felderíteni. A karteziánus filozófiából kiindulva saját értelmi struktúrát feltételez az alany esetében is, a tárgy esetében is, amely az én által lehetővé teszi a külvilág megismerését. A lételméleti és az ismeretelméleti értelem megfelel egymásnak, amennyiben a megismerendő külvilág és a megismerő alany az említett szigorú értelemrendszer és az abból adódó kazuális törvény alapján működik. A racionalizmus a lét általános értelmi megfogalmazásában és az ennek megfelelő racionalitásában mint az ember lényegi meghatározottságában hisz, amely képessé teszi a logikusan helyes gondolkodásra és az erkölcsileg jó cselekvésre. A természeti és történelmi külvilágot a racionális én felől szemléli és ismeri meg, s ezek, mint mondtuk, a kettőre – a megismerőre és a megisme-

rendőre – jellemző értelem alapján az emberi megismerés tárgyai lehetnek. Ez a gondolkodásmód segíti a világ megismerését mindaddig, amíg értelmi struktúrája számára érthetően jelenik meg, de alkalmazatlan arra, hogy akárcsak részben racionálisan megragadja az irracionális, amelyet – nem csoda – a racionalizmus megfoghatatlanná degradál s olyannak nevez, ami nem szabad, hogy legyen s ezért nem is létezhet. Az irracionális, mivel értelmetlen és ennek következtében elképzelhetetlen, már nem szellem az emberi szellemtől, amely számára ez nem csak hogy nem elérhető, hanem nem is létezik.

A felvilágosodást köztudottan antimetafizikus tendenciával vádolják, amit azonban már a felvilágosodás korában sem fogadtak el minden további nélkül. Így tiltakozott már *David Hume* a racionalitás racionális analógiaelvé ellen, mivel ez nézete szerint nem más, mint leplezett metafizika, amelyet legjobb esetben hite tárgyává tudna tenni, de bizonyítani semmiképp sem. Ezzel a kritikával Hume az empirizmus és a pozitivizmus formájában megjelenő radikális, szenzalista felvilágosodás útjára lép, amely az alany és a tárgy viszonyát a világ felől szemléli és a megismerő embert így a külvilág „exponenseként, sőt bizonyos mértékig csak produktumaként”² fogja fel. A világ bizonyos mértékig magában foglalja az ént, amely – ellentétben a karteziánizmus-sal, amely a humánumnál magánál ragadja meg – a világban s a világ részeként válik hozzáférhetővé. A külvilág és a megismerő ember közös értelmi törvényszerűségének, kölcsönös mellérendeltségének axiomatikus feltételezéséről való állítólagos lemondás az emberi megismerés tudati benyomásokra való redukcióját is jelenti, amelyet ismételt induktív tapasztalatok alapján elraktározhatunk és elrendezhetünk, hogy így valósággal „statisztikusan” a tényszerű normativitáshoz jussunk. Ez a tapasztalaton alapuló, „kumulatív” normativitás nem kevésbé érvényes a jog és az etika területén, mint a természettudományokén. Vallásfilozófiai tekintetben minden olyan spekulatív, axiomatikus értelmi apriorin alapuló kinyilatkoztatott vallás elutasításához vezet, amelynek – legalábbis szigorú értelemben – semmilyen tapasztalati alapja nincs. A vallás mint jelenség létezését nem vonja kétségbe senki sem, de az empirikusok hajlamosak arra, hogy ezt egy másik, megragadható valóság kifejezéseként fogják fel. Máshogyan kifejezve közvetett úton közelít a valláshoz, és úgy tekinti mint „pszichoempirikusan értendő illúziót, amelynek az a célja, hogy létet tompítót

kodna azon, vajon a lélekvándorlás elképzelésének a *tarialma* megfelel-e egyáltalán a kereszténységnek s így egy keresztény vallhatja-e.

De éppen ez igazából aligha van így. Ha bizonyos ezoterikus befolyások olykor differenciált állásfoglalásra készítettek is, most megkockáztatom ezt a védtelen, kategórikus ítéletet. A reinkarnáció tanának a keresztény tanrendszerbe való felvétele súlyos nehézségeket von maga után, mindenekelőtt az üdvösség-értelmezés tekintetében. Az emberi életút irreverzibilitásának keresztény felfogása lehetetlenné teszi, hogy az ember új egzisztenciához folyamodjék, lehetővé s szükségessé teszi azonban azt, hogy az ember az isteni kegyelemhez meneküljön. Más szavakkal, ami az üdvösség kérdését illeti, Istenre van szüksége, s nincs önmegváltásra szorulva magára hagyva. Kissé élesen fogalmazva megállapíthatjuk, a lélekvándorlás teóriája kötelezi s egyben képessé teszi az embert arra, hogy önmagát megváltsa. Ha igaz mindez, a kérdéses eszme éppen ellentéte a kereszténységnek, amely egyértelműen hirdeti, a kegyelmes Isten az üdvösség forrása és alapja, mivel az ember saját erejéből nem érheti el az üdvösséget. Ítéletünk akkor sem változik, ha az antropozófus hagyomány szerint az etikai, morális fejlődést fogjuk fel kegyelemként. Ez legjobb esetben is a kegyelemértelmezés moralista elfajzása volna.⁶

Felsorolhatnánk s fel is kellene sorolnunk más pontokat is, amelyek lehetlenségekhez vezetnek, ha megpróbáljuk a reinkarnáció tanát a kereszténységgel elegyíteni (istenfogalom, történelem-felfogás, antropológia, krisztológia). Bármennyire felületes is, ebben az összefüggésben megelégszem ezekkel a rövid megjegyzésekkel, legyenek bár posztulátumszerűek s kellő megalapozottság híjával, hiszen nem ez a legmegfelelőbb hely arra, hogy kielégítő módon tudjunk érvelni az ellen, hogy a reinkarnáció elképzelését elfogadja a keresztény teológia és igehirdetés. Azt akartam mindössze megmutatni, hogy a felvilágosodás felé orientálódó mai ember minden bizonnyal könnyebben dől be logikusan felépített gondolatrendszereknek, mint tenné a felvilágosult iskolázottság nélkül. Egyébként is, amint utaltam is rá, a felvilágosodás alaposan megtanított bennünket arra, hogy az igazság kérdése közömbös és a kereszténység abszolút igazság iránti igényének elutasítása helyes, így erről az oldalról sem kapunk segítséget a keresztény gondolkodással ellenkező elemekkel szemben.

Összefoglalás

Összefoglalásként ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy a lélekvándorlásba vetett hit tényleg megfelel az emberi lét racionális struktúrájának, mégpedig kettős ér-

telemben. Először is szembeötlő a reinkarnáció tanának belső logikája; másodsor a keresztény kegyelem-értelmezés elutasítása tökéletesen megfelel – védtelenül, megkockáztatnám a megfogalmazást – az ember racionális és pszichológiai alkatának. Végül a keresztény antropológia önmagunk elfogadását arra alapozza, hogy Isten kegyelmesen elfogad bennünket, ezzel szemben egy olyan gondolkodási rendszer, amelybe minden további nélkül beleillik a reinkarnáció tana, azt a nézetet képviseli, hogy az ember saját érdemei alapján fogadja el önmagát. A természetesen s persze felszínesen hívó ember számára véleményem szerint az utóbbi álláspont elfogadása sokkal könnyebb mint az előző realizálása. Ehhez jön még, hogy a reinkarnációba vetett hit elfogadása a tényleges normativitásnak ímént említett értelmében pozitivistá alapon „helyesnek” mondható. Végül azt is hozzá kell tennünk, hogy a főképp protestáns kegyelmi doketizmus s vele Isten felénk való nyitottságának olcsó kegyelemmé való redukciója és a kegyelem félreértéseként jelentkező, szinte patologikusnak nevezhető félelem a jócselekedetektől ugyancsak a jelentősen hozzájárulhatott ahhoz, hogy a reinkarnációs tan és vele összefüggésben a cselekedetek általi üdvösség képzelet olyan gyorsan és könnyen aratott sikert teológiai és egyházi körökben.

Tudom, gondolataimmal nem magyaráztam meg tökéletesen, miért terjedt el az az idegen elem az egyházi és teológiai kontextusban. Korábban, a felvilágosodástól függetlenül is előfordult már, hogy kacérkodtak ezzel a gondolattal, s éppen ellenkezőleg is, ezoterikus keleti volta, a felvilágosodástól való „misztikus” távol-sága növelte vonzerejét, amit csak erősített az általános szellemi áramlat és a ma neoromantikus tendenciája. Mindez azonban nem változott azon a tényen, hogy a túlnyomórészt felvilágosult orientációjú vallásosság különösen fogékony a az olyan eszmék iránt mint a reinkarnáció. Tartalmát tekintve persze ez a tan sem a felvilágosodásnak, sem a biblikus kereszténységnek nem felel meg, még ha a lélek halhatatlanságába vetett hit kapcsolódási pont lehetne is. Egy David Hume köztudottan itt látta az egyetlen lehetőséget arra, hogy a reinkarnáció tanát filozófiai szempontból komolyan lehessen venni. (7) Mivel itt a „felvilágosodás kellektárával” jutnak érvényre olyan állítások, amelyek sem a felvilágosodásnak, sem a biblikus kereszténységnek nem felelnek meg, elképzelhető lett volna, hogy a felvilágosodás kritikai potenciálja egy ilyen esetben hathatósabb védelmet nyújt a keresztény hit számára. Akárhogy is van *en détail* (részleteiben) biztosan mondhatjuk, az, hogy a nyugati teológia a felvilágosodásban gyökerezik, nem nyújt kellő védelmet virulens, ugyanakkor idegen

hitbeli meggyőződésekkal szemben, *in casu* (jelen esetben) a reinkarnáció tanával szemben. Hogy hogyan viszonyuljon a rendszeres teológia ehhez a kérdéshez, arra mindössze utalni tudtam, s ehhez – amennyiben komolyan vesszük az itt felállított *quaestio disputatá*t – sokkal több helyre volna szükség, mint amennyi itt rendelkezésünkre állt. Reflexióimat mindenesetre egy kérdéssel fejezem be, visszautalva bevezető megjegyzéseimre: Hogyan állíthatjuk a felvilágosodás kritikai potenciálját a keresztény hit szolgálatába, anélkül, hogy ezt (drága áron) fel kellene áldoznunk, s úgy, hogy ne zárkózzunk el új, kreatív irányzatoktól? Igen fontos a válasz erre a kérdésre, éppen a jelenlegi, idegen vallásokból eredő (ezoterikus) illetve teológián belüli (például fundamentalista) kihívásokra és problémákra való tekintettel.

(Fordította: Zay Balázs)

JEGYZETEK

1. *Immanuel Kant*, Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung? (1784). Immanuel Kants Werke (ed. Ernst Cassirer), IV. kötet, Berlin 1913, 169. old.
 2. *Helmut Thielicke*, Glauben und Denken in der Neuzeit, Tübingen(2)1988, 88. old.
 3. ebenda, 92. old.
 4. *Max Horkheimer*, *Theodor W. Adorno*, Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente. *Theodor W. Adorno*, Gesammelte Schriften 3. kötet (ed. Rolf Tiedemann), Frankfurt/Main 1981, 19. old.
 5. az eredetiben: (Un)Vereinbarkeit (ford.)
 6. A reinkarnációs tan megítéléséhez a keresztény dogmatika fényében lásd a következő értekezésemet: „Reinkarnation og historie. Overvejelse til et omstridt tema i mødet mellem religionerne”, in: Peder Nørgaard-Højten (szerk.) *Kristendommen og de andre religioner*, Aarhus 1988, 299kk old.
 7. „Minden közös a test és a lélek között. Az egyik szervei ugyanakkor a másiknak is szervei; így az egyik létének függenie kell a másiktól. Az állatok lelkei köztudottan halandók; és ezek olyannyira hasonlóak emberi lélekhez, hogy az analógia egy erős érvet ejt el. Testeik nem hasonlítanak jobban a mieinkhez, mégsem veti el senki az összehasonlító anatómia érveit. A metempsichózis az egyetlen efféle szisztéma, amelyre hallgathat a filozófia.” *David Hume*, *Of the Immortality of the Soul* (1777), német fordítás: *Friedrich Paulsen*, *Dialoge über natürliche Religion. Über Selbstmord und Unsterblichkeit der Seele von David Hume*, Lipcse (3) (1905), 163. old.
- Az angol eredeti megtalálható pl. in: *Anthony Flew* (szerk.), *Body, Mind, and Death. Readings selected, edited, and furnished with an introductory essay*, New York and London (7) (1974), 181kk old.

Visszanyert rokonszenv

Ez az írás részlet a szerző „Lássatok, halljátok egymást – Mai magyarok Ausztriában” (EPMSZ, Bern, 1980. 408 1.) című, Magyarországon a Magvető Kladónál sajtó alatt lévő új kiadásához írott utószavából. A könyv zárófejezete a nyolcvanas éveket tekinti át, s a kilencvenes évek elé írt kitekin-téssel zárul. (A mű utószavából közölt részletet a Magyar Nemzet 1990. július 17-én, „Visszanyert rokonszenv” címmel!)

Egyházi élet

A nyugati magyar egyházak a magyarság legmaradandóbb intézményei. Áll a tétel Ausztriában is. A nyolcvanas években országszerte megnőtt munkájuk jelentősége, egyre többen keresték fel a rendezvényeiket. Az érdeklődők sorai-ban voltak a menekült- és idegenellenesség idején vigaszra, segítségre vágyók, megkereszteletlenek, de jelentős tényezővé váltak a magyarországi túristák is. Az egyházi kapcsolatok nem jelentettek többé politikai teherételt.

Növelte a magyarok soraiban az ausztriai magyar egyházi élet iránti szimpátiát az osztrák protestáns egyházvezetők részéről többször megfogalmazott nemzetiségi türelmetlenség, erőltetett asszimilációra ösztönző biztatás. „A kettős kötődés – állampolgárságra való tekintet nélkül – a magyar-magyar egyházi kapcsolatokban kettős egyháztag-sághoz vezet(het). Az Ausztriában élők a magyar nyelvterület egyházainak is tagjai lehetnek, hiszen azoktól sohasem szakadtak el. A magyar-magyar testvérgyülekezetek szorgalmazása az Ausztriában élő magyarok számára is kihívás.”⁷⁹

Római katolikusok

Bécsben 1986. október 23-án a Központi Szövetség a három bécsi magyar gyülekezet részvételével a magyar szabadságharc 30. évfordulóján ünnepi istentiszteletet rendezett. Dr. Hermann Groer bíboros érsek köszöntötte az 1800 főnyi jelenlévőt a Stefansdomban, a bé-

csi magyar római katolikus, református és evangélikus lelkészek prédikáltak. A záróáldást dr. Harsányi András amerikai magyar református püspök adta. Az egyházközösség jelentősebb rendezvényei a Szent István napi mise a Stefansdomban, az ausztriai magyar lelkészségekkel évente közösen megrendezett Mariaze-li-zarándoklat, és a Szent István egylet szervezte Szent István Bál, Bécs legelőkelőbb báljainak egyike. A Liszt Ferenc Énekkar a nyolcvanas években folyamatosan működött.

A magyar lelkigondozásban résztvevő lelkészek közül a nyolcvanas években elhunyt Eisenstadt, Klagenfurt, Salzburg, Spittal lelkésze, lelkészcsere volt Innsbruckban. Új kezdeményezés történt Klagenfurtban és Salzburgban. Az egyházközösség rendszeresen szervez magyar fórumokat. Salzburgban a katolikusok és a protestánsok egyeztették istentiszteleti rendjüket: a városban kéthetenként felváltva tartanak magyar istentiszteletet. Klagenfurtban „Klagenfurti levél” címen egyházközösségi értesítőt jelentetnek meg.

Alsóőrön 1983-ban elkészült az új háromszintű római katolikus plébánia. Az alagsorban ifjúsági és cserkészotthon, az emeleten magyarságkutatásra alkalmas olvasóterem és vendégszobák vannak. A községi magyar könyvtár állománya a nyolcvanas évek végére 25-30000 kötetre gyarapodott, fiókkönyvtárakat létesítettek: Felsőőr (városi és magyar egyesületi), Felsőpulya (városi) és Felsőlövő (állami gimnázium). A könyvtár olvasottsága: 570-600 személyt tartanak nyilván. A községben 3 csoportban tánccsoport (öregek, ifjúság, tanulók) és 2 csoportban citeraegyüttes (régiek, tanulók) működött. A színját-szók évente előadásokat, betlehemes játékokat rendeztek. A lelkipásztorkodás-ban pannonhalmi bencések segítettek.

Felsőőrön és Felsőpulyán a magyar szentmisék magyar találkozóhellyé váltak, amihez nagyban hozzájárult az istentiszteletek után szokásos fehérasztal.

Reformátusok

Bécsben 1987-től a reformátusok is bekapcsolódtak és részt vállaltak a romániai magyar menekültek lelkigondozásában. Erre a feladatra az osztrák református egyház egy ízben, 1988-ban három hónapra szabadságotla a bécsi, főhiva-

tásban német nyelvű, állami középiskolai hitoktató lelkész-tanárt.

Felsőőrön a református olvasóköri színjátzói és táncosai a nyolcvanas években változatlanul népszínművekkel léptek fel.⁸⁰

Linzben az építőiparban segédmunkát végző erdélyi magyar református lelkész tartotta az utóbbi években az istentiszteleteket.

Bregenzben a nyolcvanas évek végétől a St.Gallenben látogató baseli és zürichi lelkészek látják el a protestáns istentiszteleteket.

A Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom (KMEM, München) 1983-ban Eisenstadtban, 1988-ban pedig Welsben, míg az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (EPMSZ, Bern) 1989-ben Felsőőrön rendezte szokásos évi egyhetes konferenciáját. Ezek az alkalmakon magyarországi látogatók is igen nagy számban vettek részt. Feltűnt, hogy a helyi tartomány magyarsága, feltehetően vezetők tanácsára, tartózkodott a burgenlandi találkozótól.

Izraeliták

Ausztriában nincsen önálló magyar izraelita hitközösség. De a bécsi „1945-ben, jobbára Ausztria területére deportált magyarországi zsidókból alakult újjá...” Nemcsak Magyarországról, hanem Erdélyből, a Felvidékről és a Délvidékről is telepedtek le Ausztriában... A nyolcvanas évek közepén elhunyt főrabbi, Akiba Béla Eisenberg a háború előtt győri főrabbi volt, de tanított a budapesti Zsidó Gimnáziumban is. Utódja, mai fő-rabbink, Paul Chaim Eisenberg már itt született, ezért is nem beszél teljesen hibátlanul, ám folyékonyan, magyarul.” Vándor Györgyi beszámolója arról is tudósít, hogy nemrég bizottság létesült Bécsben „az ausztriai magyar zsidó szellemi hagyaték megörökítése” céljából.⁸¹

Szabadegyházak

A Bécsben magánlakásban tartott baptista imaóra a nyolcvanas években megszűnt. A nazarénust változatlanul megtartották. Többrendbeli kezdeményezésre magyar pünkösdisták csoportok jöttek létre, közülük az egyik mindmáig rendszeresen tart istentiszteleteket. A menekültek között 1987-től aktív egyházi és szociális munkát fejtettek ki a mormonok és a különböző szabadegyházi

csoportokból egyesült *Eastern European Mission* tagjai.

Evangélikusok

Az Osztrák Evangélikus és Református Egyházfőtanács traiskircheni menekülttábori lelkészi szolgálata, az osztrák római katolikus püspökkari konferencia szakelődőjével együttműködve, 1989 nyarán a magyarországi menekültek „utcára kerülése” idején sikeresen járt el érdekükben. Munkavállalási – és tartózkodási engedélyt harcolt ki, majd Bécsben – osztrák kezes nélkül – lakásberendezéshez bankkölcsönöket biztosított 25 millió osztrák Schilling összegben.

A nyolcvanas évek legjelentősebb eseménye a magyar-magyar egyházközi kapcsolatok rendeződése volt. A *Magyar Lelkigondozó Szolgálat* Grazban, 1986-ban beiktatott egyháztanácsa felvállalta a Magyarországon Testvéri Szó néven ismertté vált megújítási mozgalom elvi állásfoglalásának és taktikai lépéseinek támogatását.

A *Nyugat-Európai Magyar Evangélikus Lelkigondozók Munkaközössége* 1989. őszén Óriszigeten és Szombathelyen találkozott a magyarországi egyházvezetőkkel. A kapcsolatokat „évtizedeken át sok bizalmatlanság és ellenségeskedés terhelte.” Ezeket Óriszigeten sikerült feloldani, kiengesztelődés történt. Ennek eredményeként valamenyny, a lelkésztalálkozón jelenlévő nyugat-európai lelkész 1989. október 1-jén Magyarországon szószékre lépett. Előzőleg a magyarországi egyházvezetőség állami és egyházi bíróságokon valamennyi vitás, illetve folyó ügyet elrendezett, az ítéleteket megsemmisítette, minden lelkésznek szabad beutazást biztosított az országba és az igehirdetés lehetőségét függetlenítette minden eddigi központi engedélyezéstől.

Harmati Béla püspök és *Frenkl Róbert* országos felügyelő Óriszigeten, 1989. szeptember 29-én ünnepi istentiszteletet tartott. Megkoszorúzták a hősök emlékművét, majd a nyugati lelkészekkel és a helyi magyarokkal fáklyás menetben felkeresték a temetőben a szigetiek volt papja, a nemrég elhunyt *Teleky Béla*, és a volt tanítók sírját. A helyi tűzoltók díszőrséget álltak.⁸²

A Bécsben, 1989. januárjában az evangélikusoknál megrendezett egységimahét keretében *dr. Hermann Groer* bíboros érsek, *Harmati Béla* püspök és *Peter Karner* református országos szuperintendens prédikált, *Csoóri Sándor*

„A nemzet mi vagyunk 2” címen előadást tartott a 600 főnyi egybegyűltek.⁸³

A 25., a menekültek integrálódását szolgáló ún. annabergi találkozóra 1988-ban került sor. A legutóbbiakon előadók voltak *Balczó András*, *Bartók Miklós*, *Elek István*, *Fényi Tibor*, *Frenkl Róbert*, *Harmati Béla* és *Kónya Lajos*. Az utolsó hétvégi találkozót már új helyen, Bernsteintben rendezték.

Óriszigeten nemrég felújították a magyarok csendesnapját, gyülekezeti találkozóját. Az elhalálózással megüresedett lelkészi állás egyelőre, ideiglenes jelleggel, nyugdíjas lelkész tölti be.

Az elsodródott falvak

A hetvenes és nyolcvanas években a magyarországi tömegtájékoztatói eszközök általában mindig azonos személyektől származó információkat adtak tovább az olvasónak, nézőnek, hallgatónak. Az osztrák vagy magyar nemzeti-ségi politikát bíráló hang, a „jósomszédi kapcsolatok” felületes jelszavára történő hivatkozással nem juthatott szóhoz.

A mulasztást ezen a helyen nem pótolhatjuk. A nyolcvanas évekre jellemzőnek tartott tendenciát viszont egyetlen község két példájával világítjuk meg. Jól tükrözi az egész térség hangulatát.

Óriszigeten az evangélikus egyházat is súlyos felelősség terheli azért, hogy ebben a többségében ma is magyar lakta faluban 1988-ig magyarul egyáltalán nem tudó óvónő működhetett. A falu utcáin a nyolcvanas években kihalt a magyar gyerekszó. A Burgenlandi Magyar Kultúregyesület ezt a problémát felfedte, s 1986-ban az ausztriai népcsoportokkal együtt az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet bécsi találkozója alkalmából petíciót tett le a kormánybiztosok asztalára. „Az elemi iskolákban magyarul elégtelenül kiképzett tanítók tanítanak, a gyermekeket magyarból nem vizsgáztatják. A tanszemélyzet alkalmazása nem annak figyelembevételével történik, hogy a magyar nyelvet képesek-e oktatni”. A nyilatkozatot folyóiratában közölte az Emberi Szabadságjogok Osztrák Ligája.⁸⁴

Az ausztriai evangélikus Magyar Lelkigondozó Szolgálat felkínált segítségét a kérdés országban belüli megoldására az illetékesek nem fogadták el. Magyarországról 1988-ban két esztendőre ideiglenes jelleggel Óriszigetre magyar kisegítő óvónőt hoztak, noha Ausztriában több, magyarul és németül tökéletesen tudó, képzett óvónő állt rendelkezésre.

Óriszigeten 1986. július 17-én meg-szavaztatták a lakosságot két kétnyelvű helységtábla felállításáról, 82,2 %-os többség a kétnyelvű táblák felállítását kérte. Azonos községben az 1981. évi népszámlálás alkalmával csak 57,9 % vallotta magát magyar kétnyelvűnek!

A lakosság egyöntetű akaratnyilvánítása után a bécsi Kurier, Ausztria legnagyobb példányszámban megjelenő, közvéleményt formáló napilapjának burgenlandi, tartományi kiadásában „A kétnyelvű helységnévtáblák rossz vért szülnek” címen írás jelent meg. Ebben az alsóöri és a felsőöri néppárti polgármester, talán pártpolitikai taktikázásból, a szigeti szavazást elrendelő vörösvári szociáldemokrata polgármester társukat nem támogatták. Pártpolitika lett a nemzetiségi politikából.⁸⁵

A burgenlandi magyarok helyzetének megítélésében több félreértés is adódott abból, hogy a népszámlálás „köznyelv”-i adatainak értékelésénél a magyarországi kutatók közül még *Dávid Zoltán*⁸⁶ és *Eger György*⁸⁷ sem tesz kellőképpen különbséget „anyanyelv”, „nemzetiségi összetétel” és „magarság szám” között.

A nyolcvanas évek jelentősebb, Burgenlanddal foglalkozó kiadványai közül néhányra felhívjuk a figyelmet. A Magyar Központi Statisztikai Hivatal megjelentette „A népmozgalom főbb adatai községenként – Burgenland, 1828-1920”⁸⁸. Megjelent *Juhász László* Történelmi utikalauzának újabb kiadása.⁸⁹ A Burgenlandi Magyar Kultúregyesület a nyolcvanas években 11 tájékoztató közleményszámmal (14-24. szám, *Moór János* halála után a lapot *Galambos Ferenc* és *Szeberényi Lajos* jegyzi) az Órségi Füzetek címen 5 alkalmi kiadvánnyal jelentkezett. Kár, hogy az Ausztriában élő népcsoportok alapokmánya című kiadvány számos elemi fordítási hibát, szövegeértelmező és értelemzavaró fordulatot tartalmaz.⁹⁰

Meg kell írni az elsodródott burgenlandi magyar falvak regényét és történetét.

(Az Órségi Naptár kiadói jogáról *Seper Károly* (Alsóöri) 1985-ben lemondott az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége Javára.)

Szépfalusi István
(Bécs)

Vannak-e még szabadegyházak?

A Szabadegyházak Tanácsa – feloszlott. Túllépett rajta a történelem, vagy hitünk szerint: megítélte a történelem Úra. 1944-ben a vallásszabadságot segítő szervezetnek alkották az atyák, s a hatalom manipulációinak következtében a manipuláló, önfeladásra kényszerítő hatalom eszköze lett. Nevük is anakronisztikus, hiszen a protestáns államegyházak hátterén volt érthető csak ez a különös terminus, ami szinte sugallja azt a képtelen gondolatot, hogy a többi „rab egyházzal” szemben csak az újprotestáns közösségek voltak egyedül szabadok. Ezeknek a közösségeknek sem volt jobb vagy más a sorsuk mint a többinek, sőt... Az alapvetően demokratikus egyházak kormányzati szerveikkel még jobban megszenvédtek az állami ellenőrzés manipulációs befolyását. A totalitárius rendszerű állam nem sokáig tudta tolerálni a szabadegyházak demokratikus önkormányzatát.

Eleinte a prédikátorok, igehirdetők, lelkipásztorok szolgálati lehetőségeit korlátozták. Csak hatósági engedéllyel rendelkező lelkipásztorok prédikálhattak. Az 50-es évek első felében sok szabadegyházi lelkipásztort rendőri felügyelet alá helyeztek, és megpróbálták őket – sokszor talán nem is sikertelenül – informátornak beszervezni. Ez újabb morális romlást, feszültséget hozott. Igyekeztek a prédikációk tartalmát is befolyásolni. A kommunikációs, missziói lehetőségek mind ellehetetlenedtek. Megszűntek a folyóiratok, a rádióadások. Így ezek, a „szabadegyházak”-nak mondott kis közösségek egy jól ellenőrizhető szűk, belső térre szorultak. Ez a korlátozás belső elgyengüléshez vezetett. Feszültségek, szakadár mozgalmak támadtak (néha az államhatalom képviselőinek a hallgatóságos jóváhagyása mellett).

A nagy öregek generációja, akik a Szabadegyházak Szövetségét mint vallásszabadsági, érdekvédelmi szervezetet létrehozták, kiszorultak a vezetésből. *Dr. Somogyi Imre, Szécsény János* meghaltak, *Michnay László* a H. N. Adventista Egyházban mutatkozó feszültségek hatására lemondott. Egyedül *Dr. Kiss Ferenc* professzor tekintélye, jó kapcsolatai és szókimondó bátorsága jelentett valamelyest védelmet. A H. N. Adventista Egyház kilépett a szervezetből. A szövetségből tanács lett.

Az 1956-os forradalom után a „visz-

szarendeződés” keményen érintette a szabadegyházakat. Többek között az Adventista Egyház elismertetésének az ára az lett, hogy vissza kellett lépnie a szövetségbe, amely egyre inkább rendőri feladatokat látott el. Ellenőrzött és engedélyezett. Egy olyan időszak következett, melyen a nagyobb vallásszabadság ára a Szabadegyházak Tanácsának növekvő befolyása, a gyülekezetek belső életébe való beleszólása volt. A „rendcsináló”, egyszemélyi felelős *Palotay Sándor* volt. A lelkészek működési igazolványt akkor kaptak, ha ezt ő akarta. Ő volt a sajtó, a könyvkiadás egyszemélyi felelőse. Jóváhagyása nélkül egyetlen sor sem jelenhetett meg, sehol sem lehetett tatarozni, vagy építeni, sőt senki semmiféle tisztséget nem tölthetett be az ő helyeslése nélkül.

Az 1960-as évek végétől elinduló „kislépések” politikája viszont hozott eredményeket. *Palotay* befolyása csökkent. Sok ponton könnyebbedett a helyzet. Könyvek, folyóiratok jelenhettek meg, amelyek hitet építettek és missziói alkalmakat teremtettek, az egyházak megerősödő külkapcsolata is mérsékelte a nyílt beavatkozás durva terrorját. Sikerült – nem kis feszültségek árán – megszervezni a lelkészképzést, ami a legtöbb kisegyházban először teremtett lehetőséget a teológiai igényességű munka végzésére. A lelkipásztorok között sokan vállalták az egyházépítő „fontolva haladást”, ami – ha nem is forradalmi változással, de – tisztes eredményekkel járt.

Ugyanakkor *Palotay* diktatórikus uralma sok belső nehézséget okozott. Elvetette az indokolt, de sokszor indokolatlan gyanú magvát; azt a gyakorlatot, hogy mindenki gyanús volt, aki nem tartozott az ő baráti köréhez. A legtöbb egyházszakadásnak a gyanúsítgatások és találgatások voltak a kórokozói. Ezzel párhuzamosan az egyházban kialakult egy önkorlátozó mechanizmus. A megszerzett keveset –, aminek hasznát nem lehet és nem is szabad tagadni – sokszor személyes kegyként lehet megszervezni. Nagyon sok derék, az egyházat indokolatlanul féltő ember, úgy próbálta védeni az eredményeket, hogy óvatosan, lépésről lépésre önmagát is korlátozta és hűséges alattvalóvá idomult.

Palotay Sándor – az evangélikus egyház teológiai díszdoktora – 1978 őszén váratlanul meghalt. Az általa létrehozott és működtetett mechnaizmus lassan berozsododott és bomlásnak indult. Utódai megkísérelték humanizálni, demokratikusabbá, emberségesebbé tenni a *Palotay* által kiépített mechanizmust – több kevesebb sikerrel. Ez a folyamat viszont azzal is együtt járt, hogy lassan kezdte ez a szervezet elveszíteni az értelmét és célját. A vallásszabadság közös védelmére nem került sor sohasem (bár ez volt az atyák eredeti szándéka). Az egyre jobban liberalizálódó

államban a szervezet ellenőrző funkciója felesleges lett. A kisebb közösségek – nem törve a gyámságot – azt az észrevételt is megkockáztatom (számos gyakorlati eset ismeretében), hogy az államhatalmat is zavarta, az, hogy a Szabadegyházak Tanácsa nem mindig okosan játszott a népszerűtlen dajka-szerepet. Miután ez a szervezet a rosszemlékű múlt árnyain nem tudott győzedelmeskedni csendes halódásnak indult és 1989 decemberében kimúlt.

Viszont maradtak a szabadegyházak – akiknek társadalmi hatékonyságuk sokkal erősebb, mint a taglétszámuk mutatja. A puritán etikáig visszanyúló erkölcsi alapításai miatt ezek a közösségek felértékelődtek a társadalomban. Míg korábban előítéletektől terhelten a társadalom peremére szorultak, most felértékelődtek. Szociális munkáikra, egészséges életmódra nevelő tevékenységükre, kiadványaikra, kommunikációs eredményeikre elismeréssel néz ma a társadalom.

Egyenjogúsodásukat jelenti az is, hogy ezideig megbecsüléssel fordulnak a történelmi egyházak is feléjük. Ez egy hosszú ideig tartó párbeszéd, egymás előítéletektől mentes megismerésének az eredménye. Természetesen ez az új helyzet kísértésektől sem mentes. A Szabadegyházak Tanácsának diktatórikus uralma, valamint az egyre jobban épülő – nagyon sokszor csak az egyházpolitikai kérdésekben publikussá váló – kapcsolat felvetette a kisebb egyházakban az identitástudat kérdését: „Mi végre vagyunk itt? Mi is a dolgunk?” Ez egyre súlyosabban jelentkezett, hiszen a szekularizálódó társadalom minden sejtje, intézménye (család, lakóhelyi közösségek, munkahelyek, párt- és a különböző törvényszervezetek) identitásavarral küzdött. Beért a *Palotay* korszak egyik sokat alkalmazott módszerének a vetése. Az „oszd meg és uralkodj!”-elvé előbb vagy utóbb bizalmi válsághoz vezet, majd identitászavarhoz. Egyre kevesebb ember tudja elmondani, hogy „mi végre hívó ember”, hiszen csak az általános keresztényen hitelvek nem zavarják a hatalmat.

A Szabadegyházak Tanácsának felbomlásához nemcsak gyakorlati okok, a régi megítélésének a vágya vezetett. Ezek a kis közösségek – felszabadulás a rendcsináló nyomás uralma alól, lázas igyekezetel kezdték keresni önmagukat.

Az ökumenikus világmozgalom magyarországi hajtása is gyanússá vált előttük. A korábbi években a szép, testvéri és felemelő tapasztalatok mellett sok olyan emléket is őriznek ezek az egyházak, amelyeket talán a morbid „szocialista-barokk” jelszóval lehet érzékeltetni. Az igazán értékes és igazán testvéri kapcsolatok a hivatalos, ökumenén kívül barátságokból születtek.

Merre tovább? Az utóbbi hónapokban

örvendetesen megnőtt a szabadegyházi közösségek missziói aktivitása. Ez a szabadegyházak esetében létkérdés, hiszen a természetes biológiai utánpótlásra egy szekularizált társadalomban élő, személyes, tudatos döntésre épülő hitet valló közösség nem számíthat. A missziói aktivitás feladása egyenlő a kihalás vállalásával. Ugyanakkor a belső megépülésnek az az útja, ha ez a misszió nem egyszerűen felületes, érzelmekre építő tagtoborzás, hanem valós közösségeket létrehozó Krisztus-követés. Gyülekezetépítésre, társadalmilag is hasznos szolgálatra van ma szükség. Ez természetesen a negyven éves, zsibbasztó, önkontrollra épülő, fontolgatva haladó korszak után nagy kihívás. Talán első pillanatra a könnyebb utat választó, érzelmi kegyességet hangsúlyozó csoportok érnek el látványos eredményeket, de meggyőződésem szerint az építő, közösséget, gyülekezetet teremtő egyházaké a jövő.

Az is világosan kirajzolódik, hogy ez a fajta, aktivitásra épülő, nagy elkötelezettséget kívánó egyházmodell eltér a történelmi egyházak modelljétől, bár mindenképpen reformátori jellegű, hiszen a hirdetett ige dinamizmusára épül. Ez a különbség a jövőben feszültségekhez vezethet. Egy kicsit poentírozva úgy mondhatjuk, hogy a jövő nagy kérdése nem az állam és az egyház, hanem az egyház és az egyház egymással való viszonyának a mibenléte lesz. Máris megmutatkoznak bizonyos különbségek például abban, ahogyan a különböző egyházak az esélyegyenlőséget értik. Így nem kell nagy jóstehetség ahhoz, hogy megjósoljuk azt, hogy hamarosan szükség lesz egy bizonyos formájú közös szabadegyházi érdekképviseletre. De most már azt is nagy biztonsággal meg lehet állapítani, hogy ez az érdekképviselet a teljes szuverenitás tiszteletbentartása mellett, minden szuperegyházi kísértéstől és hierarchikus gögtől mentesen töltheti be szolgálatát.

Bonyolítja az is a helyzetet, hogy egész sor, új vallásfelekezet jelent meg, amelyeket már a legnagyobb jóindulattal sem lehet a „szabadegyházak” gyűjtőfogalma alá sorolni. Megjelentek a keleti vallások europaizált variánsai Magyarországon (a különböző buddhista csoportok, Hara Krisna), a különböző okkult tanokat hirdető titkos és kevésbé titkos társaságok, amelyek vallásként működnek (pl. rózsakeresztesek). Jellegzetesen magyar gyökerről karizmatikus mozgalmak bújnak elő a föld alól, amelyek sokszor a politikába is beleszólnak.

Ilyen például a szupernova fázisban élő Hit Gyülekezete. Ezek az egyházak, vallási mozgalmak tudatosan építenek a XX. század végén élő, a racionalizmustól egy kicsit megcsömörlő ember kíváncsiságára; parapszichológia és minden emberrel kapcsolatos titkos dolog után érdeklődik. (Ezt még az is segíti, hogy mindez koráb-

ban nemcsak titkos, hanem tilos is volt.) Ez a folyamat a szabadegyházak számára mindenképpen azt jelenti, hogy egy bizonyos elhatárolódásnak kell tudatosulni a tagokban. Mi egy típusa vagyunk a keresztény tradíciónak. Egyháztörténeti gyökereink vannak, mondanivalónk van a kereszténység nagy családján belül.

Azt, hogy ezt hogyan, milyen színvonalon, milyen hasznosan tudjuk elmondani és hogy tőlünk mennyire épül Isten állandóan cselekvő igéjére, ez a mi jövőnk nagy kérdése.

Szigeti Jenő

Ökumenikus evangélikáció - tanulságokkal

A pünkösöd előtti héten, május 28. és június 2. között ökumenikus evangélikációt tartottunk Budapest hat protestáns templomában egyidejűleg.

Az evangélikáció kezdeményezője és szervezője az Ökumenikus Evangélikációi Munkabizottság volt. Nem az első és nem az egyetlen alkalom, hogy ilyen evangélikációra a Munkabizottságban együttműködő lelkészársak szorgalmazására sor kerül. Pécsset és Mohácson április első hetében illetve a nagyhét folyamán tartottunk evangélikációs sorozatot, a mostanival egyidőben pedig Szegeden, a város különböző templomaiban. Tatabányán egynapos, nagyszabású összejövetelt szerveztek a város sportcsarnokában (főképpen *Labossza Lajos* esperes szorgalmazására) június 2-án szombaton, amire a helyi sajtó is felfigyelt és nagyon pozitív hangon reagált. Budapest kivételével mindenütt jelentős katolikus részvétellel sőt együttműködéssel sikerült megrendeznünk ezeket az evangélikációkat (Szegeden *Gyulai Endre* püspök maga is vállalt evangélikációs igehirdetést a hét folyamán) és ezek tanulságai igazolták ezt a kezdeményezést.

A hat budapesti templomban (a csillaghegyi református, a budavári evangélikus, a kelenföldi református templomban a budai oldalon; Pesten pedig a Deák-téri evangélikus, a fásori református és a kispesti evangélikus templom volt az evangélikáció színhelye) egyazon időben, azonos textusok és egységes témák alapján folytak a szolgálatok: a Ján-ból jól ismert és különös hangsúlyú $\epsilon\gamma\omega\ \epsilon\mu\iota$ igéket vettük sorra az igehirdetések folyamán és állítottuk a hallgatók szeme elé Jézus Krisztust, mint életük egyetlen megoldását.

Az evangélikációs szolgálatokban nem a nagynevű és „bevált” evangélikáto-

rok jelenlétére építettünk. A munkatársak az immár harmadszor megrendezésre került tahi evangélikációs munkakonferencia résztvevői közül verbuválódtak. Ez évi konferenciánkon (május első hetében) közösen feldolgoztuk az evangélikációra kijelölt textusokat, igyekeztünk megvilágítani az általuk érintett emberi és társadalmi problémaköröket és ebben az imádságos munkaközösségben formálódott ki az egységes látás az előttünk álló szolgálatokra vonatkozóan.

Ez a munkaközösség adta meg az evangélikációs szolgálatok spirituális és szellemi hátterét, ennek erősségeit és gyengeségeit is beleértve. Az istentiszteletek megszervezését, a hivatás és az imádkozás szolgálatát azonban a meghívó, helyi gyülekezetek végezték – s a gyülekezetek bekapcsolódása, az evangélikáció ügyével való azonosulása, annak magáévá tétele a továbbiak szempontjából döntőnek bizonyult. Újra megmutatkozott mennyire kulcsfontosságú a lelképásztorok szerepe ebben a tekintetben. Ezen a területen dől el egy-egy evangélikáció sorsa! Végül is: 30 ezer meghívót illetve szórólapot és 300 plakátot nyomtattunk és osztottunk szét. Utólag azt kell mondanunk: sokkal több kellett volna, nagyobb gondot kellett volna fordítani ezek minőségére és megfelelő elhelyezésére! Az egyházi sajtó készségesen elvállalta és közre adta hirdetésünket, meghívásunkat.

Ami az evangélikációs istentiszteletek látogatottságát illeti: a 60-80 főstől a 140-160-asig terjedt. Aki a háború utáni nagy tömeg-evangélikációk emlékeiben gondolkodott és ezek meglevenedését várta, csalódott. De visszajelzések érkeztek a könnyes szemmel mondott „köszönöm”-ökben, imádságokban, csendes vallomásokban – és ezen túlmenően van mindaz, amit az embereket megtartó Isten a maga hatalmában és titkában akar megőrizni. („Ha egyetlen embert el tudunk vezetni Jézus Krisztushoz, akkor nem volt hiába” – mondta egyik kollegánk az egyik esti hirdetéskor. Másnap ragyogó arccal jelentkezett egy asszony: „Én vagyok az az ember!”)

Tapasztalatunk szerint inkább az egyházakhoz, a gyülekezetekhez kapcsolódó embereket értük el. Kimondottan kívülről kevés volt istentiszteleteinken. Ahol katolikus testvéreinkkel együtt sikerült megrendeznünk evangélikációinkat, ott láthatóan erőteljesebb volt az érdeklődés.

Az első lépéseket tettük meg az ökumenikus evangélikációk megrendezése területén. A kezdet szerény, de mindenünnen ez a meggyőződés erősödött meg: az ügyet folytatni kell! Erre bátorítanak a következő ígéretes jelek:

– a szolgálatok örömteljes fogadtatása, a gyülekezetek nyitottsága az evangélikációk ökumenikus lelkületével szemben (mintha a gyülekezetek tagjai sokkal job-

ban értenék, hogy miről van itt szó, mint olykor a lelkipásztorok maguk);

– az evangélikáció ügye körül tömörülő ökumenikus munkatársi közösség őszinte öröme és lelkesültsége!

– az evangélikáció során hirdetett Ige megszólító ereje, elfelejtethetetlenül bátorító, megerősítő mondanivalója. Csak még egy adalékot ehhez: egymástól teljesen függetlenül jelentkezett két helyen is egy-egy testvérünk, akik mindketten a főváros egyik legismertebb és látogatottabb evangéliumi igehirdetésének rendszeres hallgatói, résztvevői, ott hitre is jutottak. Most mégis itt, ezen az evangélikáción kerestek és találtak lelki megújulást. Nem több ez egy jelzésnél, hogy mennyire szükségünk van e g y m á s r a, mennyire az egymás kiegészítésére rendelt bennünket az Isten!

Végül is megmarad változatlanul mindaz, ami bennünket erre az útra elindított és cselekvésre készítetett:

– hogy mint Istennek szolgálói ezért a népért egyetemlegesen vagyunk felelősök és ezért túl kell tekintenünk a magunk kisebb nagyobb körének részfeladatain, nem elégedhetünk meg helyi és partikuláris kötelességeink teljesítésével (de nem is hanyagolhatjuk el ezeket):

– hogy népünknek egyetlen gyógyulását Isten Igéjének megtartó erejében látjuk;

– hogy ennek az egyetemleges felelősségünknek nem tudunk megfelelni felekezeti kereteink között maradva; mindnyájunk összefogására van szükség, kezdet kell nyújtanunk egymásnak felekezeti és kegyességi határainkon túlmenően is. Egyedül az őszinte ökumenikus lelkiület adhat hitelt egyetemes elkötelezettségünknek és szolgálatunknak!

– hogy a magyar evangélikáció ügyét nem adhatjuk ki bérbe semmilyen külföldi evangélistának, bármilyen jószándékkal érkeznek is hozzánk. Hálásak vagyunk minden kívülről jövő tiszta szándékú segítségért - de a magyar evangélikáció a magyar hívő nép dolga és átadhatatlan felelőssége!

A szükség nagyságához képest szinte nevetségesen kicsiny erővel sorakoztunk fel. Keresnünk kell egymást és folytatni kell ezt a munkát mindazokkal együtt, akiknek az evangélium ügye, ennek e népek sorsa szívükre nehezedik. Biztosan jönnek majd mások utánunk, akik ezt sokkal rátermettebben, jobban, nagyobb teljhatalommal tudják csinálni. Addig sem szabad azonban megszűnni annak szolgálni, „aki azt akarja, hogy minden ember megtartassék.”

Dr. Hecker Frigyes

Lelkész-szemmel

Pintér Károly

Különbéle vallási csoportok tevékenysége

Megváltozott társadalmi helyzetünkben rendkívüli módon megélnéül a különféle vallási csoportok tevékenysége. Egyre többet olvashatunk róluk az írott sajtóban s egyre gyakrabban hallhatjuk és láthatjuk a róluk szóló tudósításokat az elektronikus sajtó révén. – A napokban jelent meg a hír, hogy az Új Apostoli Egyház vezetője *Richard Fehr* főapostol a Budapesti Kongresszusi Központban istentiszteletet tart. Korábban pedig láthattuk a TV Híradóban a tudósítást a Jehova Tanúinak kerületi kongresszusáról. A Budapesti Sportcsarnokban 12-13 ezer ember vett részt a négy napos kongresszus záróalkalmán. A rendezvény ézevi témája a „Tiszta nyelv” volt.

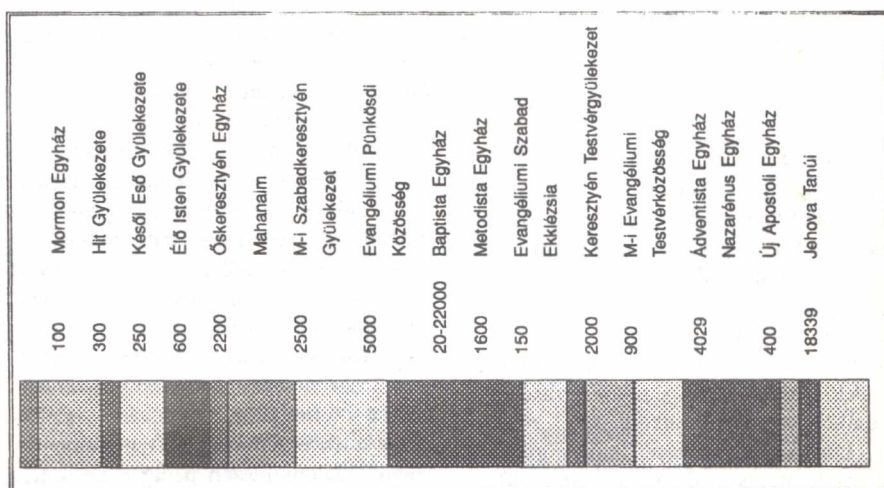
A legkülönbélebb nyugati és amerikai missziós csoportok és énekegyüttesek járják az országot. Konferenciákat, tábortokat rendeznek, utcai és sátor-evangélikációkat tartanak. Személyes kapcsolatokat építe-

városaiban, különösen a diák-városokban, a Krisna-tudat hívőit éppúgy megtaláljuk, mint a szükreretista, gnosztikus Arany Rózsakeresztesek sejtjeit vagy a Jose Silva autogén tréningjeit propagáló egyesület lelkes tagjait.

A nagy történelmi egyházak mellett egyre több, korábról nem ismert közösség, felekezet jelenik meg. Ebben a már-már zavarba ejtő sokféleségben szeretnék lelkésztestvéreimnek, a *teljesség igénye nélkül valamiféle eligazítást nyújtani a közölt sematikus rajz segítségével*. A szinképelemzéshez hasonlóan, a felekezeteket teológiai és kegyességi spektrum-bontásban mutatom be. A különböző csoportok besorolása és értékelése szubjektív, a véleményemet tükrözik.

Két történelmi „kisegyház” köré csoportosítom a felekezeteket. Balról a karizmatikusokat, jobbról a többé-kevésbé tradicionális evangéliumi, ébredési teológiát képviselő közösségeket, illetve a karizmatikusokkal szemben álló csoportokat helyeztem el. A lélekszámra vonatkozó adatok csak az ádventistáknál és a Jehova Tanúinál pontosak. A többi becsült szám. Zárójelben a gyülekezetek és a szórványok számát találjuk.

A „spektrum” két szélén, a két egészen különleges, egyik közösséghez sem hasonlítható vallási szervezet helyezkedik el. A két szélsőséges csoport bemutatásával kezdem. Mindkettő amerikai eredetű és mindkettő a XIX. században alakult. Az egyik a mormon egyház, pontosabban, az Újkori Szentek Jézus Krisztus Egyháza, másik a Jehova Tanúinak vallási szerveze-

nek ki és ezek révén igyekeznek gyülekezeteinkben is szolgálati lehetőséghez jutni.

Ez az offenzív missziós tevékenység egyszerűen áttekinthetetlen, hatása pedig egyenlőre felmérhetetlen. Nekem úgy tűnik – bár lehet, hogy tévedek –, ennek a buzgólkodásnak nagyobb a füstje, mint a lángja. Az bizonyos, átitott tömeg evangélikációról nincsen szó.

Nem csak keresztény vallásos csoportok tevékenykednek. Az ország nagyobb

te. Egyházi szervezetük hasonló – mindkettő szigorúan teokratikus intézmény. Abban is hasonlítanak, hogy mind a két csoport önmagára értelmezi az ősi állítást: extra ecclesiam nulla salus. Abban viszont különböznek, hogy míg a mormonok vallják a csodás kegyelmi ajándékok jelenlétét az egyházban - s ez bizonyos értelemben rokonítja őket a karizmatikusokkal -, addig a Jehova Tanúitól ez a gondolkodás és gyakorlat távol áll.

Újkori Szentek Jézus Krisztus Egyháza. Elegáns, sötét ruhába öltözött misszionáriusok fel-feltűnnek Budapest különböző pontjain. Jelenleg kb. 10-12-en vannak Magyarországon. Missziójukat egyházuk megbízata és küldése alapján végzik, de kiadásait maguk fedezik. Ez az áldozat, minden fiatal férfi egyháztagtól elvárható. Aki egyháznak kézzártéttel felszentelt papja kíván lenni. (Minden férfi-tag elvileg pap!)

A Joseph Smith által 1820-ban alapított egyházat néhány sorban lehetetlen bemutatni. Néhány furcsaságot villantok fel teológiai téziseikből.

A kinyilatkoztatás forrása a Biblia mellett a „Mormon Könyve”, a „Doktrina és Szövetségek” című gyűjtemény és az ú.n. „Igazgyöngyök”. - Az Istenről azt tanítják, hogy Isten tökéletes és megdicsőült ember, húsból és csontból való lény, akinek tapintható testén belül örökkévaló lélek él. Jézus nem más, mint a Bibliából jól ismert Jehova. Ő vállalta megváltásunkat. Feltámadása után Amerikában is megjelent az ótestamentumi időkől odaszármazott zsidók utódainak és nekik is hirdette az isten országának evangéliumát. - A Szentlélek emberi formáját, szellem teste van. Egyszer csak egy helyen lehet, de befolyását ugyanazon időben mindenütt gyakorolhatja. „Mennyei Atyánk és Jézus Krisztus, valamint a Szentlélek együtt az istenséget alkotják, céljukban egyek.” - Megkeresztelkednek az elhunytakért. Ebből ered intenzív családfakutatásuk. (Óriási összegért vették fel mikrofilmre Magyarország összes anyakönyvét.)

Igen erkölcsösek, becsületesek. A becsületesség pl. a 13. hittételük. Életük példamutató. A családi élet szent. Meggyőződésük szerint a házastársak úgynevezett örökkévaló házasságban élnek.

Egyházszerzetük, mint említettem, szigorúan teokratikus.

A két papi rendhez – a melkisédek és az ároni rendhez – tartozó diakónusok, tanítók, papok, püspökök, elderek, hetvenes, főpap, pátriárka és apostol vagy próféta hierarchikus tagoltságában vezetik az egyházat. Az egyház élén az Apostol vagy másként a Próféta, Elnök áll. A jelenlegi próféta *Spencer Kimball*. Ő a rangelső a Tizenkét Apostol Tanácsának testületében. „A legtöbb embernek könnyű a régi prófétákban hinni. Sokkal nagyobb dolog azonban az élő prófétákban hinni és azokat követni. Kézfelemeléssel ismerjük el az Egyházfőt, aki a mi prófétánk, látnokunk, és kinyilatkoztatónk... Az Úr sohasem fogja megengedni, hogy az Egyházfő hamis tanokra tanítsa minket.” (Az evangélium tanításai 45. lp.)

Világszerte terjed a mozgalmuk. Ma már közel 5 millió a mormonok száma. - Rendkívül gazdagok. A kötelező tizedfizetés és az egyházi gazdasági vállalkozásai hatalmas anyagi bázist jelentenek.

Személyesen is felvettem velük a kapcsolatot. Az a benyomásom, hogy elsősorban a kuriozitásukkal érnek el bizonyos hatást. Bizonyosan vannak, akiknek a gazdaságuk imponál. Tanításuk önkényessége és már-már naív együgyűsége nem gondolom, hogy igazán hatni tud. Sokkal in-

kább erkölcsi tisztaságuk ereje.

Missziójuk nyomán mintegy százan lehetnek, akik járnak az alkalmakra és komolyabb érdeklődést mutatnak irántuk.

Magyarországi Jehova Tanúi. Ez a másik csoport, amelyik nem hasonlítható egyetlen más közösséghez sem.

Megítélésem szerint, ma Magyarországon a legdinamikusabban terjedő „egyház”. Az 1989. évben 236 gyülekezetben – a Niszán 14.-én tartott emlékünnepeükön – 18.339-en vettek részt. A bevezetőben említett idei konferenciájukon Budapesten ezer új tagot merítettek alá. Ez a vallási szervezet szorosan felzárkózott a magyarországi baptisták mellé, de könnyen lehet, hogy ténylegesen már nagyobb a hatókörük. - A világ 176 országában működnek legálisan. Az elmúlt évben összesen 9.067.717-en vettek részt az előbb említett emlékünnepeken. Missziójukra ugyancsak az 1989-es esztendőben majdnem 32 millió dollárt áldoztak.

A mormonokkal ellentétben, a kinyilatkoztatás egyetlen forrásának a Bibliát ismerik el. A bibliaértelmezésükben fundamentalisták. Természetesen saját teológiai látásukat is az igével igazolják. Ez a sajátos bibliaértelmezés tükröződik a hivatalos – kanonizált – ún. Új Világ fordításban.

Mi legtöbbször az erőszakosságukat emlegetjük, amivel megszólítanak, vagy „letámadnak” minket az utcán. S a beszajkózott, primitív, vagy primitívnek ható érvelésük alapján ítéljük meg őket. De ez éppoly elhibázott dolog, mintha a katolikusokról a népi kegyesség esetenként már babonás jelenségei alapján mondanánk sommás ítéletet.

A Jehova Tanúinak már van egy igen jelentős értelmiségi rétege. Az állandó képzés és tanulás nyomán egy új stílusban tanuskodó generáció nőtt fel. Vita-kultúrájuk fejlett, s lassan ők váltják fel a régi „harcosokat”. Felszínes kapcsolatainkban az a benyomás születhet bennünk, hogy a Szentírásból kiragadnak néhány gondolatot és azt szajkózzák, mitem törődve az ellenérvekkel, bibliai összefüggésekkel. Évek óta tanulmányozom ezt a vallási szervezetet s tudom, hogy ez a bennünk megszülető kép nem fedi a valóságot. Aki téves teológiai látásuk alap-téziseit elfogadja, az egy sajátosan zárt és igen logikus teológiai rendszerben kezd el gondolkodni. Mindenre pontosan kidolgozott bibliai válaszokat kap.

Sajnos híveink többségénél a hiányos bibliaismeret mellett, hiányzik a tudatos átgondolt hitbeli véleményalkotás is. A velük való vitát senkinek sem tanácsolom. A gyülekezeti munkában csak a prevenciónak látom értelmét. Lelkészeink is keveset tudnak róluk. Úgy hadakoznak ellenük, hogy nem is ismerik őket. Így sokszor az érvelésük mosolyrakészítően naív. Ahol missziójuk intenzívebb, ott javasolnám az LMK-n a velük való foglalkozást.

Teológiájuknak néhány sajátosságát emelem ki és mutatom be. Tagadják a Szentlélek (Szent Szellem) személyét, tehát antitrinitáriusok. Jézus ugyan Isten Fia, de nem „született”, hanem „teremtett”. Ő volt Mihály arkangyal, aki vállalta az em-

beriség megváltását. Jézus váltáság haláláról, a keresztről „kínoszlop” áldozatáról erőteljesen tanítanak.

Jézus 1914 óta láthatatlanul a mennyben megkezdte az ítéletet végrehajtani. Látható módon nem is jön el soha. Sőt a 144 ezer, akik az ő „kicsiny nyájának” tagjai, a feltámadáskor ugyancsak láthatatlanul vele együtt fogják kormányozni a világot. Ebből a 144 ezerből 1989-ben még 8734 élt itt a földön. A többi Benne hívő ú.n. lojalis keresztény, azaz „a más juhok” viszont majd a feltámadás után itt élnek a földön ezer évig édeni harmóniában és tökéletességben. Antropológiájuk is érdekes. Vallják u.i. hogy a halál totális ítélet rajtunk, tehát a halott testestől-lelkestől megszűnik létezni. Isten újra teremti az embert a feltámadáskor.

Legnagyobb erejük az „egyházzól”, ahogy ők mondják, a vallási szervezetükről alkotott felfogásukban van.

Ez a szervezet olyan, mint Noé idejében a bárka volt. A pusztulás elől az egyetlen menekülési lehetőség. Meggyőződésük szerint ez a szervezet az egyetlen igazi, Krisztusi közösség, mert ebben realizálódik Jézus Krisztus szándéka: „hogy mindnyájan egyek legyenek”.

Ez az egység többek között abban nyilvánul meg, hogy a Vezető Testület döntései megfellebbezhetetlenek. A másként gondolkodó kizárja magát Jehova Tanúinak sorából. Vitának helye nincs, nem is lehet. Jelentős szakadás soha nem volt az elmúlt száz év során.

Folyóiratuk az Óratorny a világ minden pontján – havonta 107 nyelven, 13 millió példányban – ugyanazzal a szöveggel jelenik meg. S hetente mindenütt a világon a benne kijelölt cikkeket tanulmányozzák. Konferenciáikat a világ minden országában ugyanazzal a tematikával tartják. Egyetlen énekeskönyvük van. Az egységnek ez a demonstrálása még egyéb jelenségekben is kifejeződik. Ebből következik – személyekre lebontva – szilárd és konzervens magatartásuk. Nem ismerik a situációs teológiát, vagy etikát. Politikai rendszerektől és szellemi áramlatoktól függetlenül ugyanarról tanuskodnak ma amiről pl. 50 évvel ezelőtt is. Ezért üldözötést, börtönt, esetenként mártíriumot is vállalnak. Úgy gondolom, ennek súlyát és értékét alig lehet vitatni. Ebben a szilárd belső fegyelemben van az erejük.

De éppen ebben jelentkezik a veszélye egy szellemi kiszolgáltatottságnak és kiskorúságnak. Ma náluk a rohamos számbeli növekedés miatt bizonyos eufórikus hangulat érzékelhető. Ebben a növekedésben u.i. isteni igazolást látnak. Megfelelnek arról, hogy a karizmatikusok, de a mormonok is, sőt a különféle keleti vallásos mozgalmak mind, egyre szaporodó milliós tömegekkel számolnak.

Az eufórikus hangulat – megjegyeztet kíván. Ezt ugyanis csak igen nagy fenntartással lehet mondani. A Jehova Tanúinak kegyességi gyakorlatát, megítélésem szerint, sokkal inkább a józan racionalitás jellemzi, mint az emocionális, érzelmi megnyilvánulás. Ebben igencsak élesen elkülönülnek a karizmatikus mozgalmaktól.

Missziójukkal kiket érnek el elsősor-

Kalaznó - élt 270 évet

A Lelkipásztor 1990/2. számában Lackner Aladár esperes – mint a téma legtájékozottabb szakértője – a tolnai német protestáns kegyességről értékes ismertetést nyújtott. Ebben történeti visszapillantást is tett az ottani gyülekezetek kialakulására. Megemlíttette, hogy „az itteni földbirtokosok erősen vigyáztak arra, hogy egy-egy faluba lehetőleg egy-hiten-lévők kerüljenek, ezzel is eljéjét véve későbbi torzalkodásoknak”.

Így lett C. Mercy gróf telepítéspolitikájának következtében evangélikus település Kalaznó is Tolna megyében. Erről a gyülekezetéről szeretnék emlékezni, s egyben emléket állítani jelen írással. Nemcsupán azért, mert anyai ágon őseim – a Weitzel család is – Hessenből érkezvén itt találtak otthonra, hanem még inkább azért, mert ma már csak a domboldalon elhagyottan álló templom a tanúja annak, hogy itt valaha evangélikus családok éltek.

A II. világháború utáni német kitelepítés teljesen elsovasztotta az addig virágzó gyülekezetet. Az 1942. évi egyházi névtár még 714 lélekről beszél, az 1985. pedig csak 105-ről tud. A környék elszívó hatása pedig azóta az utolsó evangélikust is elcsábította innét. Az árván maradt templomot néhány kelenföldi fiatal még az elmúlt években kitakarította és tetőzetét megjavította, hogy megóvja az időjárás viszontagságaitól. Idén ősszel 200 éve, hogy felavatták ezt a szép, paraszt-barokk stílusban épült Isten-házát. De lesz-e még valaki, aki visszaemlékezik erre? Legyen ez az írás requiem egy gyülekezetért és ezzel emlékeztetés.

Már az 1814-ben Kalaznón tartott első „Visitatio canonica” több, mint 700 lelkes gyülekezetéről beszélt, mely 1722-ben alakult. (Az egyházmegye első seniora, Szeniczzei Bárány György, esperessége történeti leírásában még korábbi időre, 1719-re teszi

→ folytatás az előző oldalról

ban? Azokat, akik valamilyen negatív élmény, tapasztalat miatt antiklerikálisak: azokat, akik éppen erre az érzelmileg visszafogott, de értelmileg átgondolt kegyességre vágnak: azokat, akik a keresztyénység megosztottságát a teológiai gondolkodás sokféleségét nem tudják feldolgozni: és azokat, akik a múltban keserűen tapasztalták az egyház tagjainak, papjainak és vezetőinek megalázkodó magatartását.

Van egy terület, ahol a Jehova Tanúi elégtelenre vizsgáznak. Évek óta figyelemmel kísérem a kaidványait. Soha, sehol még csak a nyomára sem bukkantam, valamiféle szeretetből fakadó karitatív munkának. Nem a saját közösségükön belüli diakóniára gondolok. Abban sem jeleskednek, legalábbis nem intézményesen. Arra gondolok, hogy miközben bemutatják drámai módon a világnak a bűn által megkötözött és megnyomorodott állapotát – meghökkentő színes illusztrációkban is – semmit sem tesznek ellene. Illetve, meggyőződésük szerint a legfontosabbat teszik: hirdetik e királyság örömhírét. Ennek pedig lényeges konzekvenciája: meneküljete a bárkába. A budapesti konferenciájuk nyilvános előadásán is elhangzott a felhívás: „csatlakozzatok hozzánk!” Hiányzik a bibliájukból az irgalmas samaritánus története. Nem lehet véletlen, hogy kiadványaikban a szeretetről olvassuk a legkevesebbet.

Varsád és filiája, Kalaznó keletkezését.)

Az előbb említett latinnyelvű feljegyzés szerint Kalaznó 1784-ig Varsád leánygyülekezeteként élt, amikor első lelkészük, Czobel Sámuel (1755-1813) mindjárt templomépítési engedélyért folyamodott a Helytartótanácsához. Három esztendőn át instanciázhattak, míg megjött a várvavárt engedély és hozzáfoghattak az építkezéshez. Aztán újabb három év elteltével, 1790. Szentháromság ünnepe utáni 23. vasárnapon avathatták fel az immár toronnyal épült szép templomot. Karzatán megszólalt az orgona 9 változattal: 7 a felső, 2 pedig az alsó klaviatúrán, illetve a pedálhoz kapcsolódva (seu pedalem pertinentes). Három harang csendült a toronyban: budai harangöntő mester művei. A harangok készítési évszámai azonban már sejtetik, hogy az önállósulás előtt is volt a kalaznóiaknak templomuk, illetve imaházuk, vagy legalábbis haranglábus. Hiszen az öntési évszámok: 1725, 1750, 1776, tehát az új templomnál előbbieket.

A legutóbbi templomtakarításkor előkerült két kis régi pénztárkönyvük ezt a feltevést igazolja. Az alábbiakban éppen ezek alapján táruul föl a filiális közösség helyzete.

A szép, jól olvasható kézírással vezetett németnyelvű perselykönyv egyike 1765 (66) évekből Cantate vasárnapról Cantate vasárnapig) a másik pedig 1769 Szentgyörgy napjától 1770 Szentgyörgy napig tartalmazza az egyes vasárnapok és ünnepek offertoriumainak pontos összegét. Ezek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a kalaznóiak minden esztendőben a Szentháromság ünnepe utáni 23. vasárnapon tartottak templomszenzeleni ünnepet. Filiális imaházuk ilyenkor nagyünnepi létszámmal telhetett meg, legalábbis ezt jelzi a magas összegű, szinte ünnepi offertorium.

A „német alapossággal” vezetett perselykönyvek a kiadásokat is pontosan rögzítik. Ezekből már kétséget kizáró módon kiderül, hogy volt imaházuk, sőt iskolájuk is. Épületeikről hűségesen és áldozatos gondot viseltek. Az imaház belső megszépítését pl. 1770-ben is elvégezték, s a benne lévő padok javítására és erősítésére is költöttek. A harangokhoz szöveget rendeltek a kovácstól, sőt az 1725-ben készült kisharanghoz új kötéltre is szükségük volt. Az imaház mellett iskola-épület állott. Ide is új padot szereztek be 1765-ben, s az ablakot tölre beüvegezték. Még az istállóra is költöttek a pénztárkönyv bizonyossága szerint. Esztendőnként az ünnepekre olajat és gyertyát vásároltak, sőt 1770-ben egy ládikát szereztek be a perselypénz megőrzésére. Minden évben juttattak szuplikáló diákok részére adományt, máskor egy-egy tűzkárt szenvedett embertársukon segítettek.

1766-ban Weiss Mihály kismányoki lelkész-esperes szolgált Kalaznón. Ekkor – a kiadások rovata szerint – nemcsak fényes vendéglátást rendeztek, hanem készpénz ajándékban is részesítették a vendéget, hiszen benne anyaggyülekezetük volt lelkészét is köszönhetették. (Weiss Mihály 1742-49-ig varsádi lelkész volt). A pénztárkönyv azt is feltünteti, hogy egy esetben, 1766-ban a leköszönt nagyszékelyi lelkészt támogatták adományukkal.

Az 1765/66. évi pénztárkönyvet, amelyben még a sérült, hibás krajcárok jóváírása is szerepel, Herrmann Knoch templomgondnok elszámolásaként Johann Witzel bíró és három esküdt (A. Saube, H.Fuchs és H.Schmidt) írta alá és hitelesítette. Menyinyi gondosság, milyen alaposság és mindezek mögött az ügyszeretet buzgósa, a hit hűsége tűnik ki az emlékekből!

A zömében Rainródból (Hessen) érkezett telepes családokkal együtt jött iskolamesterük: Helfenbein János Illés. Magukkal hozták a pietizmus lelkeségét és azt erősítette, táplálta a hazai kegyesség. Ugyanis a pietizmus atyjának – Hermann Franckennek – tanítványa, a beledi születésű Szeniczzei Bárány György senioraként irányította, gondozta a tolnai gyülekezeteket. Fia, Sz. Bárány István, mint varsádi lelkész (1750-1775), majd az unokája Sz. Bárány Pál (1778-1806) vitte tovább az evangéliumi kegyesség gyakorlatát a lelkipásztorokodásban.

Mivel a lelkészek mindegyike tudott a magyaron kívül német nyelven is szolgálni, de igen sokszor szlovákul is, nem oko-

zott gondot a nyelvi kérdés. Például az előbb említett Czöbel Sámuel, kalaznó első önálló lelkésze Doboka megyéből, papi családból származott, de Szebenben, Pozsonyban tanult. Utódja, a szilsárkányi születésű Szalay Zsigmond pedig Wittenbergben járt tanulmányúton 1808-ban. Így került Nemesdömölkre, majd Kalaznóra, s később Lovászpatonára. Ő is három nyelven szolgált. Századunkban közel egy évtizedig volt itt lelkész az eredetileg egyháztörténésznek indult Zulauf Henrik (1892-1956) mielőtt 1931-ben a Fébé Diakonissza Egyesület lelkészévé hívták volna el. Tolnai eredetű családi háttere, lipcsei tanulmányai, s nagy ideálja – Bezzel – hatásaként kemény orthodox-lutheri teológiáját pietista vonások színezték. Utódja, s Kalaznó utolsó lelkésze Purth Károly szeme előtt pusztult el a gyülekezet, nem csoda, hogy 1960-ban az oltár előtt halt meg szolgálat közben. Ekkor már alig akadt száz evangélikus ott. A pásztor nélküli maradt nyájacska egyre jobban szétszéledt. Elfogytak az evangélikusok. Kalaznón megszűnt az evangélikus gyülekezet. A történet lezárult. De még áll a 200 éves templom. És aki arra jár, azt talán emlékezteti a küzdelmes múltra, a tegnap gyülekezetére.

Bencze Imre

Grynaeus Simon bázeli működéséről

Bevezetés

Három évvel ezelőtt hunyt el Dr. Bo Reicke, a bázeli egyetem teológiai fakultásának újszövetség professzora, a bázeli kicsiny evangélikus gyülekezet hűséges tagja. Emlékére ösztöndíjat alapított a gyülekezet. Ennek lehettem részese az elmúlt tavasszal, s tölthettem három hónapot Bazelben.

Az egyetemről. A bázeli egyetemet 1460-ban alapították és azóta töretlenül és joggal tartozik az európai szellemi élet legnevesebb központjai közé. Az egyetemen négy fakultás működik, a teológiai, az orvosi, a jogi és a bölcsész kar. Az elmúlt századok neves professzorai közül elég csak három nevet említeni, itt tanított a humanista Rotterdami Erasmus, a filozófus Friedrich Nietzsche vagy századunk nagy teológusa Barth Károly.

Az előadások hallgatása és a gyülekezeti szolgálatok mellett egy érdekes egyháztörténelmi témával foglalkoztam. Már jóval az ösztöndíj kezdete előtt konzultáltam Fabiny Tibor professzor úrral arról, hogy milyen egyháztörténelmi téma az, amit érdemes lenne kutatni. Így került elő Grynaeus neve, akit a magyar egyháztörténet úgy tart számon, mint aki Budán 1521-23-ig elsőként hirdette Luther tanait. 1529-től Bazelben találjuk, ahol az egyetem professzora volt egészen haláláig. A róla gyűjtött anyag alapján készült a beszámoló.

I. Svájc a 16. század elején

A mai német Svájc területén már a 16. század elejére kialakult a Német-Római Birodalomtól független 13 szuverén kis állam szövetsége a „Dreizehnörtige Eidgenossenschaft”, melynek 1501-től Bazel is a tagja. Ez a sajátos alakulat, melynek mai kanton elnevezése a 19.sz. eleje óta használatos, ettől kezdve lényegileg 300 éven keresztül az addig kialakult bonyolult rendszerben élt tovább. A kantonok egymással laza szövetséget alkottak és mindegyik köztársaság jellegű önkormányzattal rendelkezett. A svájciak Európa-szerte zsoldosaikról és kereskedelmükről voltak híresek. Jóllehet az általános oktatási színvonal alacsonyabb szinten állt, a humanizmus mégis behatolt a nagyobb városokba. A 16.sz. első évtizedeiben különösen Bazel városában talált otthonra. A svájci reformáció főleg humanista forrásokból táplálkozott. A Bazelben működő humanisták (Rotterdami Erasmus, Frobenius, Vadianus és Glareanus) egyházi ál-

lapokat bíráló, s a visszasságokat pellengérré állító írásai szintén elősegítették a reformáció győzelmét. Az újítás központja Zürich és a zürichi kanton, vezetője Zwingli Ulrich (1484-1531).

A Zwingli féle reformációt, mely az 1522 áprilisában a bójittel kapcsolatos reformátori írásával kezdődött el, egy évtized múltán a többi kanton is kezdte átvenni. Bazelben 1529 februárjában vezették be a reformációt. Oekolampadius (Hausschein János), a város plébánosának hívei erőszakos fellépése törte meg a városi tanács hosszú időn át tanúsított ellenállását. Zürich és Bazel mellett Bern, St. Gallen, Mühlhausen, Schaffhausen, Glarus és Appenzell csatlakozott a hitújításhoz, úgyhogy 1530-ra a mai német Svájc fele protestáns lett.

II. Grynaeus Bazelbe kerülése

A reformáció bázeli bevezetését követően a híres egyetemen sok tanári állás megüresedett. Így többek között feladta állását és elvándorolt maga a humanista tudósfejedeleme, Rotterdami Erasmus, Oekolampadius ezen üres helyeket a reformációval egyetértő, tudós férfikkal szerette volna betölteni. Erasmus helyére a Heidelbergben görög nyelv professzoraként működő Grynaeus Simon személye került elő.

Grynaeus 1493-ban, a Hohenzollern-Sigmaringeni Vehringerben született. Apja Gryner Jacob egyszerű parasztember. Már mint gyermek magas szellemi képességekről tanúskodott. Tizen-négy évesen a prorzheimi iskolába kerül, ahol Melancthon iskolatársa lesz. Itt kötött barátságuk egész életükre szól. 1512-ben Bécsben az egyetemen, mint a latin-görög és héber nyelv „Baccalaureus Artium” fokozatával rendelkező iratkozik be. Ehhez elnyerte a „Magister Artium-i” fokozatot. Bécsből Budára kerül, ahol egy iskola rektora lesz. (1521-1523) Egyes források szerint Budán nemcsak a görög irodalom és tudomány ismeretére képezte az ifjúságot, hanem „a magyar fiatalok lelkébe bőven csöpögtette bele a Luther könyveinek olvasásából merített újhitű tanítását.” Emiatt domonkos szerzetesek által börtönbe kerül, ahonnan néhány előkelő barát segítségével sikerül szabadulnia. Nem is marad tovább Magyarországon, hanem Wittenbergbe megy. Nevét 1523 áprilisi keltezéssel a wittenbergi egyetem anyakönyvében találjuk. Innen hazalátogat szülőfalujába, majd 1524 januárjától már a heidelbergi egyetemen találjuk, ahol a görög nyelv professzoraként működik egészen Bazelbe kerüléséig.

1529 április 1-én Bazelben megjelenik a 20 cikkelyt tartalmazó Reformációi Rend, mely az egyetem megreformálásának alapjául szolgált. A tanács jóváhagyása mellett, május 8-án elkészült Grynaeus hivatalos felkérő levele, aki június 2-án érkezett Bazelbe. Június 3-án megtartotta első előadását Arisztotelesz Retorikájából. Oekolampadius Zwinglinek írott egyik levelében beszámol az új professzor magasfokú képzettségéről.

Az új egyetemi rend végleges kialakulásáig Grynaeus többnyire tudományos munkával foglalkozott. Ebben az időszakban készítette el Erasmus felkérésére pl. Chrysostomus homiliáinak és Arisztotelesz műveinek latin fordítását. Erasmus elismerése és barátsága onnan adódik, hogy Grynaeus nevéhez fűződik Livius addig még ismeretlen öt könyvének fölfedezése (41-45. kötet) a Heidelberg melletti Lorsch-i kolostorban, 1527-ben. Az 1531-es kiadás ajánlásában Erasmus a legnagyobb elismerésben részesítette a szerencsés megtalálót. A kezdeti időszak arra is alkalmat adott, hogy szoros barátságba kerüljön Oekolampadiuszal, a jogtudós Bonifacius Amerbach-chal és Zwinglivel.

III. Angliai tanulmányút (1531)

1531 elején Grynaeus elhatározta, hogy a még tartó szabad időt kihasználja és tanulmányutat tesz Angliába. Erasmus, aki Friburgba vonult vissza, ajánló levelekkel látta el. Megérkezve Angliába arcképet ott találta a Királyi Könyvtár Svájci teológusait ábrázoló festményei között. Eljutott Oxfordba, ahol nemcsak a könyvtárakba és kollégiumokba nyert betekintést, hanem a diákok mindennapjaiba is. Londonban magától VIII. Henrikől kapott megbízatást. A kezdetben hitű katolikus Henrik 1526-ban, 17 évi házasság után elhidegült Aragóniai Katalin, Ferdinánd spanyol király lányától. Beleszeretett Boleyn Annába, neje fiatal udvarhölgyébe és házasságát szerette volna felbontatni. A pápa halogatta a végső szó kimondását. Erre VIII. Henrik elhatározta,

hogy a pápától függetlenül intézi el a kérdést. 1531. február 11-én, a király erőteljes nyomására az angol papság általános gyűlése a királyt mondta ki az angol egyház fejének. Evvel kapcsolatban kikérte több európai egyetem véleményét köztük Bázelt, Grynaeus által. Negyedévi angliai tartózkodás után tért haza Grynaeus Bázélbe. Az említett ügyről szeptemberben kezdtek tárgyalni és Lutherral ellentétben megengedhetőnek tartották a válást. Grynaeus véleménye később megváltozott, mégis kapcsolatban maradt VIII. Henrikkel, hiszen neki ajánlotta 1538-ban Ptolemaeus fontos asztronómiai művének első kiadását, s melyben kéri a királyt, hogy folytassák a reformáció bevezetését Angliában.

IV. Újra Bázélben

A reformáció bevezetése általi feszültségek alábbhagyásával Grynaeus újra az akadémiai tevékenységnek szentelte magát. Júliusban Oekolampadius is hazatért Ulmból, ahová a reformáció bevezetéséhez hívták segítségül. Folytatták az előadásokat az általa kidolgozott új egyetemi tanrend szerint, mely idővel elnyerte a tanács jóváhagyását. Az Ót. héber szövegét Münster filozófiai szempontból magyarázta, ezután Oekolampadius következtet teológiai magyarázattal, majd mindehhez Phrygio fűzött néhány építő jellegű gondolatot. Az Újtestamentumnál Münster szerepét Grynaeus vette át, mellette pedig újfent Oekolampadius és Phrygio következtek. Augusztus elsejével kezdődően kezdtek el az előadásokat a Teremtés könyvéről, egy héttel később pedig Máté evangéliumáról.

Sajnos nem sokáig tartott a békesség. A protestáns hitújítás, mely Európa-szerte vallásháborúkhöz vezetett, Svájcban szintén megszülette a maga csatározásait. Az első ún. Kappel-i háborút 1529-ben a vallási ellentéteken kívül területi vetélkedés ösztönözte. Az 1531-ig kiújult második Kappel-i háborúban esett el, október 11-én Zwingli. Utódjául a zürichiek Oekolampadius visszaléptével, Bullingert választották. Néhány héttel később, betegség következtében november 24-én meghalt Oekolampadius. Grynaeus barátjának halálusájáról készített beszámolója minden későbbi Oekolampadius-életrajz alapjául szolgált.

V. Bázél reformátora

A reformáció bevezetése Bázélben ekkorra még nem fejeződött be. Komoly problémává lett, ki folytassa az Oekolampadius által elkezdettakat? A reformátor helyére eredetileg Grynaeust szerették volna megválasztani, ő azonban szerénységből ezt nem vállalta. Ekkor Zürichből elhívták Myconiust, akit 1531. december 22-én választottak meg a bázeli egyház vezetőjévé („Antistest”). Ahogy Oekolampadius támasza Zwingli volt, úgy lett Bullinger Myconiúsé. Emellett megkapta a teológiai professzori címet, jóllehet sem ordinációval sem Baccalaureusi fokozattal nem rendelkezett. Grynaeusnak a görög nyelv professzorsága mellé kárpótlásul az Újszövetség professzori címét adományozták, s rögtön a következő évben elkezdte a Rm-i levél magyarázatát.

A tanács által jóváhagyott új törvényrend végülis csak 1532. szeptember 15-én jelent meg. Bevezetésére novemberben, a téli szemeszter folyamán került sor. A két teológiai állást Myconius és Phrygio, a jogit Amerbach, az orvosit Oswald Bar, a három filozófiai: Münster héber, Grynaeus görög és Thorinus latin, a matematikát az egyébként teológus Wolfgang Wissenburg, a dialektikát a kollégium vezetője Simon Sulzer látta el. Egyelőre hiányoztak a természettudományos és morál tudományok előadói.

Grynaeus előadásai mellett most sem tétlenkedett. Erre az időszakra datálható több ókori klasszikus szerző könyvének fordítása és megjelentetése pl: Arisztotelész: A világról, Arisztophanes összes műve, és Plutarchos: Van-e értelmük az állatoknak?

VI. Meghívás Tübingenbe

1534. május 12-én württembergi Ulrich herceg, Hessen-i Fülöp tartománygróf segítségével Lauffennél megtámadta Fülöp pfalzi gróft, és 15 év után újra sikerült visszafoglalnia országát. A száműzetés éve alatt megismerkedett a svájci reformációval és elhatározta, hogy azt mielőbb hazájában is bevezeti. A tübingeni egyetem megreformálásához strasszburgi barátaitól, Capi-

totól és Bucertől kért tanácsot, akik a konstanzi Ambrosius Blaurert és a bázeli Simon Grynaeust ajánlották. Fülöp tartománygróf pedig a marburgi professzort, Erhard Schnepfet, Luther hí követőjét küldte, hogy küzdjön a Zwingli féle tanítás elterjedése ellen.

A tübingeni egyetemen ekkor még teljesen a skolasztika szelleme uralkodott, pedig már majdnem negyven év telt el azóta, hogy elhunyt az utolsó nagy skolasztikus, Gabriel' Biel Grynaeus egy tanulmányban, mely a két évvel korábban Bázélben bevezetett reform-renden alapult, elrendelte, hogy ezentúl csak tudós, képzett emberek kerüljenek tanárnak és megjelölte a nevelés előfeltételeit. Eredetileg három hónapra hívták, s nyolc lett belőle. Hosszas huzavona után 1535. július 7-én érkezett haza Bázélbe, 15-étől kezdődően pedig újra előadott az egyetemen. Az ősz folyamán újabb intézkedések történtek Grynaeus Tübingenbe való visszahelyezésére. Myconius azonban, hiába a kérő levelek és Capito közbenjárása, hallanai sem akart kollégája távozásáról. Mindketten bekerültek a zsinati bizottságba, így Myconius mind kevesebb előadást vállalt. Helyére az egykori wittenbergi professzort, Karlstadtot (Andreas Bodenstein) hívták meg, akivel Luthernak annak idején szélsőséges nézetei miatt igencsak meggyűlt a baja (1521.)

A fiatal Kálvin a párizsi protestáns üldözések miatt 1534 őszén Bázélbe került. Nagy örömmel tapasztalta, hogy az egész város, a polgármestertől a lelkészeket és zsinaton át az evangélium alapján állnak és vezetnek. Ez azonban csak kívülről látszódot ilyen szépnek és egységesnek. A Reformációi Rend értelmezése körül mindig adódtak viták. Kálvin nagy valószínűséggel látogatta az egyetemi előadásokat, jóllehet neve az anyakönyvben nem szerepel. Grynaeus még mielőtt Kálvin elhagyta volna Bázelt, újra a Rm-i levélről kezdett előadni. Talán nem véletlen, hogy néhány évvel később Genf reformátora első Római levél kommentárját Grynaeusnak ajánlotta.

VII. Az Első Helvét Hitvallás

Bucer uniós törekvéseiben felhívta a svájci városokat, hogy dolgozzanak ki egy közös úrvacsora-tant. Egy következő „uniós zsinat” összehívása csak 1537 májusára látszódot megvalósíthatónak. Így e felhívásra jöttek össze 1536. január 30-án, Bázélben az Agostonosok kolostorában Svájc legjelentősebb teológusai, köztük Bullinger, Myconius, Grynaeus, Leo Judae és Megander. Hívatlanul ugyan, de megjelentek a strasszburgiak is, Bucer és Capito. Hatásukra kerültek bele ebbe a hitvallásba lutheri formák és kifejezések. Az úrvacsoratan mégis teljesen zwingliánus maradt. Misztikus vacsorának nevezik, melyen Krisztus testét és véréit vesszük magunkhoz szellemi értelemben. Grynaeusnak nagy szerep jutott úgy az előkészítésben, mint a megfogalmazásban. Március 27-én az egyes városok képviselői újra összejöttek Bázélben, és egyhangúlag jóváhagyták a „Confessio Helvetica Pior-”.

E hitvallás azonban csak részben felelt meg a strasszburgiak uniós törekvéseinek, így kérésükre kiadatlanul maradt. Ennek ellenére századokon át a svájci protestánsok hitvallásává lett. Luther tulajdonképpen örömmel fogadta az Első Helvét Hitvallást, ez derül ki Bázél polgármesterének, Jacob Meiernek 1537. január 17-én kelt leveléből. Örül, hogy a svájciak újra barátságos arcot mutatnak.

Myconiust sok hivatalos elfoglaltságára való tekintettel teljesen felmentették az újtestamentumi professzorság alól. Helyére egyhangúlag Grynaeust választották meg, aki ettől kezdve filozófiát és újtestamentumi stúdiumokat adott elő. A dialektikát a párizsi egyetem volt professzorának, Peter Carolinak adta át, majd pedig az 1537/38-as tanévre megválasztják a bölcsészkar dékánjául. Mindezek mellett egy szomorú esemény is történt. A humanista tudós Erasmus, aki élete utolsó esztendejét Bázélben töltötte, 1536. június 12-én elhunyt. Halálának híre nagyon megrázta Grynaeust.

VIII. Az egyház és az egyetem viszonyának alakulása 1538-39-ben

A probléma visszanyúlik egészen a Reformációi Rend bevezetéséig. Eszerint a világi hatóságnak minden egyházi ügybe, személyi kérdésbe beleszólási joga van. 1538-ban újra szabá-

lyozták e rendeletet. Ennek egyik kitétele, hogy csak az lehet tanszékvezető tanár, aki doktori fokozattal rendelkezik. Nagyon megoszlók voltak a vélemények. Karlstadt például felszólította Grynaeust., amennyiben továbbra is igényt tart az Újtestamentum professzori címére, úgy doktoráljon belőle. A humanista polgári és az egyházi felfogás küzdött egymással. Ám a tanács éppen annyira volt egyháziatlan, mintha Grynaeusra vagy Myconiusra azt mondanánk, hogy a humanizmus ellenségei. Elődjüket, Oekolampadust próbálták a maga egyházszertető és puritán elképzeléseiben követni, mellyel ekkorra már a polgári, szabadabb szellem kezdett szembenállni.

Kálvinnak 1538. április 25-én, Farelal egyetemben el kellett hagynia Genfét, mert Húsvétkor nem akartak mindenkinek Úrvacsorát osztai. Nyugalomra vágyott és májustól szeptemberig Bázelen, Grynaeus házában találjuk. Barátságuk tovább mélyült.

IX. A wormsi vallási megbeszélés

A harmincas évek vége felé nemcsak a zwingliánusok és lutheránusok egyesítésért folytak törekvések, hanem bevonták a katolikusokat is. A megbeszéléseket Hagenauban kezdték el 1540-ben, majd Wormsban folytatták és a regensburgi birodalmi gyűlésen fejezték be 1541-ben. Míg néhány kérdésben (az ember eredendő állapota, szabad akarat, az eredendő bűn és a megigazulás) megegyeztek, az egyházzal, Szentlélekkel, a gyónással és a hierarchiával kapcsolatban nem jutottak közös nevezőre. Az ideiglenes béke meghozásában („Regensburgi Interim”) a legnagyobb szerepet a wormsi gyűlés játszotta.

Újra a strassburgi intézkedést felhívást Bázélbe, hogy képviseltesék magukat Wormsban. A tanács Grynaeust és az akkori rektort, Amerbachot jelölte képviselőül. Végül is csak Grynaeus utazott el, s lett az egyetlen svájci képviselő. A megbeszélésen jelen volt Kálvin, Melancton, Capito és még sok más neves teológus, csak Luther hiányzott. Nagyra értékelték Grynaeus köz-

reműködését, Bázél büszke volt professzorára. Ennek jeléül választották meg 1541. május 1-ei hatállyal az egyetem rektorául.

E megtisztelő címet csak három hónapig viselhette. A nyár folyamán pusztító pestis áldozatául esett, 1541. augusztus 1-jén. Mindössze 48 éves volt, hátrahagyta második feleségét és két éves kisfiát Sámuel, aki később jogi pályát futott be. Tiszteletére ezüstpénz emléklakettet verettek. Síremléke Bázelen, a székes-egyház kerengőjében ma is látható. A nyugati folyosó falán könnyen rábukkanhatunk két kortársra Oekolampadius, a bázeli reformáció atyja, és Jacob Meier, az akkori polgármester síremlékei között.

X. Összegzés

Simon Grynaeust elsősorban tudósként tartják számon. A görög nyelvben kevesen voltak hasonló felkészültségűek. Filozófiai tevékenysége kiterjedt majd minden szerzőre. A teológiában inkább teoretikus, mint gyakorlati. Tudományos tevékenysége olyan széles skálájú, hogy szinte felölelhetetlen. A legfontosabbakhoz kapcsolódott, amivel egy ember foglalkozhat: Istenhez, az emberhez és a természethez. Tudóssága Európa-szerte elismert, voltak tanítványai Olaszországban, Angliában, Lengyelországban és Magyarországon. Személye a bázeli egyetem e korszakának minden jelentősebb megújító eseményében meghatározó. Őszinte kegyesség, jámborság, egyszerűség, szerénység és becsületesség jellemezte. Nagyon barátokozó, mindenkit elfogadni tud! Elég csak néhány nevet említenünk, akikhez szoros kapcsolat, barátság fűzte: Erasmus, Vives, Sturm, Melancton, Luther, Zwingli, Oekolampadius, Bullinger, Kálvin, Bucer, VIII. Henrik és sorolni lehetne tovább. A Grynaeus nemzetség fénylő csillaga Bázelen vele kezdődött és három évszázadon át virágzott.

Blázy Árpád

A TEOLÓGIA SZOMSZÉDSÁGÁBAN

Andorka Rudolf

Antiszemitizmus Magyarországon?

A politikai demokratizálódással járó szólásszabadság lehetővé tette, hogy a magyar társadalom legkényesebb kérdéseit nyíltan megvitassuk. Ennek keretében örövendetesen megszaporodott a magyarországi zsidóság történetével és jelenlegi helyzetével foglalkozó kiváló elemzések száma. (1)

Ezek felvetik a kérdést: van-e ma Magyarországon antiszemitizmus és – ha igen – mennyire elterjedt és veszélyes az? Erről a kérdéstről nagyon eltérő véleményeket hallhatunk és olvashatunk.

A kérdés sajnos nem csak a tudományos elemzésekben jelent meg, hanem időnként a választási küzdelemben is. Jellegetes bizonyítéka ennek egy interjú néhány mondata, amelyet a Magyar Fórum 1989. decemberei száma közölt. Sz. Tóth János, a kérdező: „A népszavazással kapcsolatban fölerősödött egy jelenség, ami az amerikai sajtóban, de az SZDSZ vezetői részéről nyugati nyilatkozataik alkal-

mával is elhangzott, hogy az MDF vezetése azért áll szemben politikailag az SZDSZ-szel, mert a szabad demokraták vezetőinek többsége zsidó származású. Az MDF vezetői egy konzervatív szervezet antiszemita nézeteit képviselik – így a megbélyegzés.” Szabó Miklós, az SZDSZ képviselője így válaszolt: „Ilyen SZDSZ-popaganda nem volt... Hogy a nyugati sajtót ki, hogyan befolyásolta, azt én át tudom tekinteni. Nem elképzelhetetlen, hogy az SZDSZ vezető emberei is mondtak ilyesmit... Ha már ebbe belevágtunk... összegyűjthetnénk a dokumentációját – amit magam nem tartok kívánatosnak – annak, hogy MDF-vezetők erre-arra hol mondtak ilyen-olyan antiszemita dolgokat... amiben nagyon nehéz nem antiszemita célzásokat látni. Tehát például amikor azt mondják, hogy gyökértelen, doktrinér, avantgárd radikalizmus, amikor azt mondják, új Lukácsok, Révaik, új Szamuelyek.”

A nyugati, elsősorban amerikai sajtóban valóban lehet ilyen vélekedéseket olvasni, például a Herald Tribune International 1990. április 12.-i számában: Magyarországon „az idegengyűlölet és az antiszemitizmus erősödőben van.” Így érthető, hogy külföldi ismerősök, társadalomtudós kollégák időnként felteszik a kérdést: valóban létezik-e és erősödik-e az antiszemitizmus Magyarországon? Annál

is inkább érdeklí őket a kérdés, mert egész Európában, de különösen Közép- és Kelet-Európa egyes részeiben valóban a szovinizmus és a vallási ellentétek fellángolásának nyugtalanító jelei mutatkoznak (örmény-azerbajdzsáni összecsapások, a görögkatolikusok és görögkeletiek közötti összecsapások Nyugat-Ukrajnában, Pogram Marosvásárhelyen stb.).

A kérdés tehát nagyon aktuális, foglalkozni kell vele. Előre kell azonban bocsátanom, hogy nem tudok rá a társadalomtudományi értelemben vett megbízható választ adni, mert hiányzanak az ehhez szükséges szociológiai felmérések. Hozzá kell tennem, hogy ezért más sem tud tudományos választ adni, minden ezzel foglalkozó szerző csak impresszióira támaszkodhat, amelyek szükségképpen csupán a társadalmi valóságnak egy kis szeletét foghatják át. Mégis érdemes itt néhány társadalomtudományi megállapítást megfogalmazni, mert hozzásegíthet ahhoz, hogy világosabban lássunk és pontosabban tudjunk felelni a nekünk feltett kérdésekre. Ezen túlmenően megpróbálok néhány alapvetőt is megfogalmazni, ezek azonban nem társadalomtudományos ismereteimen, hanem a keresztény erkölcsi értékek elfogadásán alapulnak.

Mindenek előtt próbáljuk tisztázni, mit jelent társadalomtudományi értelemben a „zsidó” jelző. Nem egyszerű kérdés

ennek definiálása. Használhatjuk a valláson vagy felekezethez tartozáson alapuló meghatározást: zsidó az, aki az izraelita vallás híve vagy az izraelita felekezet tagja. Eszerint a zsidó ugyanolyan szociológiai fogalom, mint az evangélikus. Definiálhatjuk a zsidóságot nemzeti alapon: zsidó az, aki a zsidó nemzet vagy nemzetiség tagjának tartja magát. Eszerint a zsidóság a magyarsághoz vagy a Romániában élő magyar nemzetiséghez hasonló fogalom. Végül a zsidóságot definiálhatjuk tágabban is olyan módon, hogy hozzá soroljuk mindazokat, akik – bár nem hívők és nem tekintik magukat a zsidó nemzet tagjainak – olyan kultúrában élnek, amelyben a zsidó háttérű értékek és viselkedési normák lényeges helyet foglalnak el. Hasonlóképpen beszélhetünk olyan nem-hívő evangélikus származású személyekről, akiknek viselkedésében és gondolkodásában érezhető a sajátosan evangélikus kulturális hagyományok. Mind a három típusú definíció szerint megkülönböztethető csoportok természetesen léteznek szinte minden modern pluralista társadalomban, sőt valószínűleg előnyösebbek e társadalmak számára. Nem természetes és nagyon hátrányos, ha e csoportok egymásról negatív előítéleteket táplálnak és ennek alapján ellenségeskednek.

Az előítéletek híres amerikai kutatója Allport szerint a negatív előítélet „kedvezőtlen érzés egy személy vagy dolog vonatkozásában, mely megelőzi a tényleges tapasztalatot, illetve nem azon alapul”, vagy másképpen „az előítélet valamely személlyel szemben érzett idegenkedő vagy ellenséges attitűd, amelynek alapja pusztán annyiban van, hogy az illető személy egy adott csoporthoz tartozik, és ennek alapján feltételezik róla, hogy a csoportnak tulajdonított negatív tulajdonságokkal ő is rendelkezik.”² Allport az antiszemitizmust a negatív előítélet egyik példájaként tárgyalja.

Mit tudunk az antiszemitizmusról a magyar történelemben? Nagyon valószínűnek látszik, hogy a magyarság már a Kazár Birodalomban találkozott izraelita vallásúakkal és a honfoglalás idején már éltek a Kárpátmedencében izraelita vallásúak. Tehát az együttes több mint ezer évvel ezelőtt kezdődött. A kereszténység felvétele után érvényesült Magyarországon és a középkori Egyház zsidóellenessége, amely minden bizonnyal az apostoli korszakra nyúlik vissza, amikor a Római Birodalom különböző részeiben élő zsidók közülük való, de eretnek szeptaként viszonyultak a keresztény közösségekhez. Amikor a keresztény Egyház hatalmi helyzetbe került, ezt „fizette vissza”. Úgy látszik, hogy a középkori Magyarországon voltak időnként zsidóellenes intézkedések, megmozdulások, de ezek sokkal kevésbé durvák voltak, mint a korabeli Nyugat Európában.³ II. József zsidó reformrendelete után és még inkább a 19. században, csökkent az izraelita vallásúak hátrányos megkülönböztetése. Ennek feltehetően az

volt az oka, hogy a zsidók a modernizálódni kezdő magyar gazdaságban és társadalomban olyan funkciókat láttak el (a kereskedő, később a kapitalista tőkés szerepet), amelyekre a nemesek nem akartak, a jobbágyok nem tudtak vállalkozni, és amelyekre a viszonylag kislétszámú és anyagilag gyenge városi polgárság körében nem volt elég vállalkozó. Így nem voltak versenyhelyzetben a többi társadalmi csoportok tagjaival. sőt a magyar politikai vezetőréteg legfelvilágosultabb tagjai – mint Eötvös József – szövetségeket láttak bennük az ország gazdasági fejlesztése területén és – mivel az izraelita vallásúak jelentős része gyorsan magyarosodott – a sok nemzetiségű országban a magyar etnikum túlsúlyának fenntartása terén is. A kedvező helyzet jelentős bevándorló tömegeket vonzott az országba. (A bevándorlók számát csak becsülni tudjuk, mert a tényleges növekedésnek egy jelenleg pontosan meg nem határozható része a már magyarországi lakos zsidók természetes szaporodásából származott.)

1787-ben 83 ezer, 1857-ben 413 ezer, 1910-ben pedig 932 ezer zsidót írtak össze a népszámlálások alkalmával az akkori Magyarország területén. 1910-ben ebből 700 ezer mondta magát magyar anyanyelvűnek. Hanák Péter megfogalmazása szerint: „e hazátlan nép a múlt század derekán hazára lelt és vonzó-kötő identitásra talált itt”.⁴ Amikor a 19. század végén, feltehetően a gazdasági válságokkal és a kisenesség egyrésztének elszegényedésével összefüggésben megjelent a politikai antiszemitizmus, a magyar politikai vezetőréteg nagyrésze a zsidók mellé állt, az 1882-1883-as tisztaeszlári vérvád per a megvádolt zsidók felmentésével végződött (az ország legnagyobb hírű ügyvédje, Eötvös Károly vállalkozott a védőügyvédi szerepre), 1894-ben az országgyűlés az izraelita vallást a többiekkel egyenjogúnak nyilvánította. Ugyanabban az évben Franciaországban ártatlanul életfogytiglani börtönre ítélték Dreyfus kapitányt, mert zsidó volta miatt őt látták alkalmasnak arra, hogy egy tényleges kémkedési ügyben vádlottnak, majd bűnösnek nyilvánítsák. Noha már egy fél év után megtalálták a tényleges kémét, Dreyfus csak négy és fél év után kapott kegyelmet és csak 12 év múlva ismerték el ártatlanságát. A két per kimenetelének összehasonlítása alapján következtethetünk arra, hogy nálunk mennyivel kisebb befolyása volt az antiszemitizmusnak, mint Franciaországban.

Az első világháború után sajnálatos módon alapvetően megromlott a politikai vezetőréteg magatartása. Ennek okaként gyakran hivatkoztak arra, hogy a Tanácsköztársaság vezetői között nagy számban voltak zsidó kulturális háttérű személyek. Valójában ennél mélyebb okok játszhattak szerepet a fordulatban. Köztudott, Károlyi Mihály azért mondott le, mert nem volt hajlandó elfogadni és végrehajtani az antant-hatalmak követeléseit, a Tanácsköztársaság hadserege pedig fegyverrel is kész volt az országot védeni. Horthy Mik-

lós köre viszont annak árán kapta meg az antant támogatásával a hatalmat, hogy elfogadta a várható békefeltételeket. Ebben a népszerűtlen helyzetben átlátszó, de könnyű kiút volt a kommunistákat és zsidókat a nemzet elvesztőinek beállítani.

A mélyebb társadalmi ok az volt, hogy kiéleződött a verseny az értelmiségi pozíciók elnyeréséért. A válságos gazdasági helyzet a nemesi származású úri osztálynak egyre több tagját kényszerítette arra, hogy értelmiségi kenyérkereset után nézzen. A megkisebbedett országterületen az államigazgatás a korábbinál kisebb számú álláshelyet kínált. Az úgynevezett „szabad foglalkozásokban”, például az orvosi és az ügyvédi pályákon viszont már az első világháború előtt igen nagy volt a zsidó kulturális háttérűek aránya. Továbbá a tanulás különösen magasra értékelése a magyarországi zsidóság kultúrájában értehetően oda vezetett, hogy az egyetemi hallgatók között az országos számarányuknál sokkal nagyobb arányban voltak a zsidó családok gyermekei. Az iskolai teljesítmények és a továbbtanulás olyan közösségi és családi kulturális hagyományoktól, attitűdöktől függenek, amelyek – mint azt a szociológia világirodalmában egészen más társadalmi környezetekre vonatkozóan sokan bizonyították – többnyire csak több nemzedék élete folyamán változnak meg. (Érdemes itt megjegyezni, hogy Magyarországon a nem-izraeliták közül éppen az evangélikusok körében voltak a továbbtanulást támogató kulturális attitűdök a legerősebbek, ezért az egyetemi oktatásban való részvétel aránya a népesség összlétszámához viszonyítva az izraeliták után az evangélikus vallásúak között volt a legnagyobb.) Ezért a „felső-közép” osztályban vagy értelmiségben kiélesedett a pozíciókért folyó verseny és ez a különböző felekezeti csoportok közötti ellentétek kifejlődéséhez vezetett. (Érdemes megjegyezni, hogy a zsidó-nemzsidó ellentét mellett katolikus-protestáns ellentét is volt, például az 1920-as évek egyik budapesti orvosprofesszoráról az a hír járta, hogy az első vizsgaalikmon minden protestáns orvostanhallgatót megbuktat...)

Ezen a politikai és társadalmi háttéren született az 1920. évi numerus clausus törvény, amely az izraelita vallású egyetemi hallgatók arányának csökkentését kívánta elérni. A későbbi években ugyan enyhítettek a numerus clausus rendelkezéseit, a nemzeti szocializmus németországi uralomra kerülése után azonban erősödött annak hazai befolyása is. 1938-ban életbe lépett az első, majd 1939-ben a második úgynevezett zsidótörvény, amely a zsidók arányát egyes értelmiségi pályákon 20, majd 6 százalékra korlátozta, végül 1941-ben a nemzsidók és zsidók házasságát tiltó harmadik zsidótörvény.

A második világháború és annak végén a német megszállás azután elvezetett a magyar nemzet legnagyobb demográfiai katasztrófájához: az 1941. évi megnagyobbodott országterületen akkor élő 725

ezer izraelita vallású és további 100 ezer zsidónak tekinthető emberből becsülhetően 63 ezren pusztultak el munkaszolgálatosként, az 1941. évi úgynevezett KEOKH deportáció és az úvidéki tömeggyilkosság során, és 618 ezren pusztultak el a német megszállás idején.⁵ A magyar népességnek ekkora százalékos részét semmikor a történelem folyamán nem gyilkolták le. (Hozzátehetjük, hogy az 1941. évi magyarországi országterületnek becsülhetően 500 ezer nemzsidó lakosa halt meg katonaként, hadifogolyként és polgári személyként a háborús cselekmények következtében.⁶

Teljesen érthetően újra és újra felmerül mindenkiben – zsidó és nemzsidó magyarokban egyaránt – a kínzó kérdés: ki volt felelős ezért a szörnyű tragédiáért? Ezért a kérdés szükségképpen kísért akkor is, amikor a mai antiszemitizmust próbáljuk megítélni. Bibó István 1946-ban írott klasszikus tanulmánya után erről a felelősség kérdésről kevés újat lehet mondani, ezért itt csak röviden összefoglalok néhány fő következtetést:

– Mindenképpen felelősek a magyar politikai vezetőrétegnek azok a tagjai, akik az 1944. március 19.-i német megszállás után államhatalmi pozícióban maradtak és a Sztójay kormányban ilyen pozíciót vállaltak. Egy maroknyi tiszteletreméltó kivételtől eltekintve ugyanis nem akadályozták meg a zsidók deportálását, nem tiltakoztak ellene. Ezzel azt a látszatot keltették, hogy a deportálások a törvényes magyar állami szervek akaratából történnek, továbbá hozzájárultak ahhoz, hogy magyar államigazgatás és karhatalom alsóbb szintjén egyes szervek közreműködjenek benne. Ha a német megszállóknak kellett volna kormányt kinevezniük, mint Norvégiában a Quisling kormányt, akkor a deportálásért való közvetlen felelősség bélyege nem lenne rajta a magyar politikai vezető rétegen és bizonyos fokig a magyar nemzet egészén is.

Hozzá kell persze tenni, hogy – bármilyen paradox módon hangzik – részben Horthy Miklósnak és az általa kinevezett Lakatos-kormánynak köszönhető, hogy a mai magyar országterületen 1945 végén közel 200 ezer zsidó élt. Több mint fele részük a budapesti gettóban élte túl a zsidóüldözést. Feltételezhető, hogy a budapesti gettóban lakók deportálásának és legyilkolásának elmaradása többek közt annak köszönhető, hogy a Horthy által kinevezett Lakatos Géza kormány hatalmon léteinek hat hete alatt próbálta a deportálást szabotálni, a nyilas hatalomátvétel után pedig sem idő, sem szállítóeszköz nem volt már a budapesti gettó lakóinak deportálására. Ennek következtében él ma Magyarországon sokkal nagyobb létszámú – egyes becslések szerint 80 ezernyi – zsidóság, mint Németországban, Ausztriában, Csehszlovákiában, Lengyelországban.

– Nehezebb annak a társadalmi rétegnek a felelősségét megállapítani, amelyet akkor „középosztálynak” neveztek, és amelynek módja volt a véleményét az ül-

dözött zsidók mellett vagy ellen kifejezésre juttatni és ezáltal az eseményeket némileg befolyásolni. Számos irodalmi forrásból és az idősebbek visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy ebben a rétegben elég elterjedten előfordultak antiszemita nézetek. Ugyanakkor ennek a rétegnek sok tagja próbált szóval és tettel – néha súlyos cselekedeteket is vállalva – az üldözött zsidókon segíteni. Ide sorolhatjuk a magyarországi keresztény egyházakat is. Sajnos létezett egyházi antiszemitizmus is, igaz valószínűleg kisebb mértékben a protestáns egyházakban, mint a római katolikusok közt.⁷ Úgy tudjuk hogy a felsőház tagjaiként főpapok megszavazták a zsidótörvényeket. A német megszállás és a deportálások megkezdése után is csak hosszú késlekedés után tiltakoztak. Az izraelita vallásúak megkeresztelését, amelytől azok esetleg életük megmentését várták, nehéz feltételek teljesítéséhez köztötték. Ugyanakkor tudunk egyházi intézményekről, lelkészekről és hívőkről, akik mindent megtettek – néhányan életüket is áldozták – az üldözöttek megmentéséért.

– A magyar társadalom többségét alkotó parasztság túlnyomó többsége körében lefeljebb elszórtan fordultak elő antiszemita megnyilvánulások, sok esetben az üldözött zsidókkal való együttérzés jelei látszottak, egészében azonban ez az osztály azt a magatartást tanúsította, amit évszázadok során megtanulni kényszerült: meg sem próbált beleszólni abba, amit az „urak” az államigazgatás eldöntött és végrehajtott.

Összegezve azt lehet mondani, hogy teljesen igazságtalan volt Rákosi Mátyás híres kijelentése, hogy a magyar „fasiszta nép”, mert a nemzeti szocializmust és azon belül a zsidóüldözést csak egy kisebbség támogatta: a nemzeti szocialista pártok 1939-ben, amikor befolyásuk a csúcsponton volt, a szavazatoknak 25 százalékát kapták. Ugyanakkor Bibó Istvánnal együtt le kell szögeznünk, hogy „az üldözöttek nem érezték és nem érezhették azt, hogy az ország, a közösség egészében mellettük áll, egészében velük együtt érez.”⁸ Ezt nem minősíthetjük másképpen, mint a magyar társadalom erkölcsi süllyedésének bizonyítékaként.

A második világháború után a magyar társadalom történetének egészen új korszaka kezdődött. Néhány éven belül teljhatalomra jutott egy szűk kommunista vezetőcsoport és totalitáriánus rendszert valósított meg abban az értelemben, hogy nem csak a politikai ellenzékét fojtotta el, hanem a magánéletbe is beleavatkozott, a „másképpen gondolkodást” sem tűrte el, a politikai ellenzékét, sőt magának a kommunista politikai elitek számos tagját is börtönbe vetette, megkínozta, kivégeztette.

Ez a rendszer, úgy látszik, átmenetileg teljesen megszüntette az antiszemitizmust Magyarországon. Tette ezt annak ellenére, hogy Rákosi Mátyás „csapata” túlnyomórésztben zsidó kulturális hátterű

volt, bár természetesen semmi köze sem volt az izraelita felekezethez. Dilas visszaemlékezéseiben megfogalmazza azt a gyanúját, hogy „a szovjet kormánynak burkolt antiszemitizmusa ellenére, Magyarországon jól jöttek a zsidó pártvezetők, mert gyökértelenek voltak, így még inkább függtek a Szovjetunió akaratától.”⁹ Az elnyomtatás és üldözöttség terén azonban nem volt különbség nemzsidó és zsidó között, sőt ezek a pártvezetők – hogy Sztálin esetleges gyanakvását elhárítsák – egyes esetekben látványos antiszemita akciókat végeztek, például az úgynevezett „magyarországi zsidó orvosok ügyével kapcsolatban 1953-ban (a Szovjetunióban konstruált ottani „zsidó orvosok ügyének” mintjára).

Az 1956-os forradalom politikai vezetésében, a tömegtüntetésekből és az utcai harcokban nemzsidók és zsidók vállvetve küzdöttek és annak leverése után együtt szenvedtek a börtönökben és mentek a bitófa alá. Az antiszemitizmus teljes hiányát jól jellemzi az a tény, hogy a forradalom közember mártírjai közül a börtönökben és a börtönön kívül a legnagyobb „legendája” Angyal Istvánnak volt, aki az auschwitzi tábor foglyaként az Appelpatzton leánytestvéreinek felakasztását kellett hogy végignézze, 1945 után meggyőződéses kommunista lett, majd 1958 decemberében nemcsak egyszerűen a forradalomban való részvételért, hanem az annak eszményeire való bátor ragaszkodásért is kivégezték.¹⁰

Csak első ránézésre tűnik meglepőnek, hogy 1956 után éppen a rendszernek a totalitarizmusból az egyre engedékenyebb autoritarizmusba való áttérésével párhuzamosan bukkant fel újra a nemzsidó-zsidó ellentét. Az autoritarizmus rendszert ugyanis az jellemzi, hogy a politikai ellenzékiséget ugyan nem tűri el, de különböző társadalmi csoportok nem politikai érdekeinek érvényesítését nem tiltja, sőt némelykor hajlamos az érdekcsoportokat egymás ellen kijátszani. Úgy látszik, hogy erre sor került bizonyos értelmiségi tevékenységi területeken, bár még a „zsidó” jelző használatát is kerültek, sőt szinte tabutéma volt a zsidóság léte. Nagyon szemléletes példát mond el „egy meglehetősen nagy intézmény párttitkára” Kende Péter könyvében: „Oda kell-e figyelmem arra, itt milyen arányban vannak zsidók a vezetésben, a társadalmi szervek irányítói között, a jobb állásokban? Persze, nyilván figyelni kell erre, hiszen ha mindezekben az állásokon túl sok zsidó van, az előbb-utóbb szemet szúr és antiszemitizmust szül. Ha viszont nagyon kevesen vannak, az a zsidóknak tűnik fel, és engem meg az általam képviselt politikát tarthatják antiszemitának... A vezetők között egy 40-50 %-os arányt próbálok tartani, ennél több zsidót semmiképp sem engedek.”¹⁰ Könnyű elképzelni, mit gondoltak azok, akiket azért nem léptettek előre, mert ezáltal az említett aránytól erre vagy arra eltértek volna. Ugyanakkor hozzátehetjük, hogy viszonylag ke-

vés olyan intézmény volt az országban, ahol az ott dolgozók között ilyen 50-50 százalékos körüli arányban voltak nemzsidók és zsidók, tehát ahol hasonló érdek-konfliktus lehetett. A munkásság és a parasztság túlnyomó többségénél fel sem merülhetett ilyen probléma, tehát számukra az egész kérdés minden bizonnyal érdektelen volt. Ha tehát volt rejtett antiszemitizmus, ez csak a magyar társadalom nagyon szűk rétegeiben alapult tényleges érdekkonfliktuson. Rajtuk kívül a 60 évesnél idősebbekben élhetnek még az 1945 előtti időszak propagandájának homályos emlékei, a náluk fiatalabbak nagyrésze számára az, amit hajdan „zsidókérdésnek” neveztek, valószínűleg teljesen érthetetlen és értelmetlen.

Az 1988 és 1990 között végbement rendszerváltozás megszüntette a téma tabu jellegét. Ezért a meglévő antiszemitizmus felszínre jöhet. Hol lehet tettenémi? Egyes labdarúgómérkőzések nézőseregének kisebb csoportjainál, a szakszervezetek által szervezett emlékeztető tüntetés után annál a kisebb csoportnál, amely a TV épülete elé vonult és ott antiszemita jelszavakat kiabált, a Wallenberg szobor festékekkel való leöntésénél, a választási plakátokra festett hatágú csillagoknál és „zsidó” feliratoknál. Mindezek maroknyi, alacsony intelligenciájú csoportok művei lehetnek.

Viszont nem történtek olyan súlyos temetőgyalázások, mint az elmúlt hónapokban Franciaországban. A parlamentbe került pártok egyikének programjában sem szerepeltek olyan „rasszista” kitételek, mint például Franciaországban Le Pen pártjának és az NSZK-ban a Republikánus Pártnak a programjában, amelyek egyes választásokon a szavazatoknak több mint 10 százalékát kapták. Ezért szerintem nem lehet azt állítani, hogy a magyar társadalom nagyobb részében antiszemita előítéletek hatnak.

Ez nem jelenti azt, hogy a problémával nem is kell törődnünk. A gazdasági nehézségek és a politikai csaták elmergesedése következtében fellángolhat az antiszemitizmus. Ez pedig egyrészt igen súlyosan veszélyeztetné az alig hogy megszűletett demokratikus rendszert, másrészt újra súlyos erkölcsi süllyedéssel fenyegetné a magyar társadalmat. Ezért minden magyar állampolgárnak és minden társadalmi intézménynek, közöttük az egyházaknak elsőrendű feladatuk, hogy határozottan fellépjenek a megjelenő antiszemita nézetekkel szemben, és szívós mindennapos felvilágosító és nevelő munkával segítsék a negatív vallási és nemzeti előítéletek leküzdését, a tolerancia légkörének elterjedését.

Milyen alapelveket lehetne ebben a közvéleményformáló munkában követni?

Tudatosítani kellene azt, hogy a modern társadalmak – és különösképpen a formálódó összeurópai társadalom – egyre inkább pluralista társadalmakká válnak mind a felekezeti, mind a nemzeti összetétel szempontjából. Miközben a nemzeti

államok keretében kialakult társadalmak egyre inkább összefonódnak nemzetek fölötti (például európai) társadalmakká, nem halnak el, hanem mintha új életre kelnének a különböző kisebb társadalmi közösségek, közöttük a nemzeti (például baszk, katalán) és vallási összetartozás alapján létrejövő csoportok. Ahhoz, hogy ilyen modern társadalomban tudjunk élni, meg kell tanulnunk a sokféleséget elfogadni, a mienktől eltérő nemzetiségű és vallású egyéneket, csoportokat egyenrangúnak tekinteni.

Alapvető erkölcsi értéként kell elfogadnunk a toleranciát, mások véleményének tiszteletbentartását. Bármennyire kötődünk saját csoportunkhoz, bármennyire meg lehetünk győződve e csoport alapelveinek és normáinak értékességéről, kategorikusan el kell utasítanunk ezen elvek és normák rákényszerítését másokra. Meg kell tanulnunk békében együttélni és működni a mienktől eltérő hiteket, nézeteket vallókkal.

Egymás kölcsönös megértésének fontos eszköze a problémák és sérelmek békés megbeszélése, a múlt elemzése és feltárása. Vonatkozik ez a holocaustra ugyanúgy, mint az elmúlt közel két évezred keresztény-zsidó konfliktusaira. Ennek során, Bibó tanácsa szerint, elsősorban saját csoportunk bűneit és mulasztásait kell feltárnunk és nem a másik fél magatartását ostromoznunk.

A mindennapi életben és különösen a politikában pedig nagyon óvatosan kellene a „zsidó” és „antiszemita” jelzőket használni. Kerülni kellene azt, hogy a zsidó jelzőhöz negatív előítélet, minősítés vagy akárcsak annak a gyanúja kapcsolódhasson. Antiszemitának minősíteni pedig csak abban az esetben volna szabad egy nézetet, személyt, mozgalmat, ha ez egyértelműen bizonyítható. Ha ugyanis nem tisztítjuk meg a nyelvünket, hanem engedjük, hogy a megalapozatlan vádaskodás, a pontatlan és durva nyelvhasználat elterjedjen – többek között az egész nemzsidó-zsidó vitában –, akkor az ebből fakadó sértések maguk is képesek az ellentéteket felszítani.

JEGYZETEK

1. Lásd többek között zsidó identitás és asszimiláció Magyarországon. Interjú Karády Viktorral. Mozgó Világ. 1988. 8. szám 26-49. p. és 9. szám. 44-57. p., Márton László: Kiválasztottak és elvegyülők. Magvető. 1989. Kende Péter: Röpirat a zsidókérdésről. Magvető. 1989. Antisemitism, past and present. New Hungarian Quarterly. 1989. Winter. 17-26. p.
2. Allport, G.W.: Az előítélet. Gondolat. 1977. 35. és 38. p.
3. Száraz György: Egy előítélet nyomában. Magvető. 1976.
4. Hanák Péter szerk.: Zsidókérdés, asszimiláció, antiszemitizmus Gondolat. 1984. 367. p.
5. Kende Péter: Id. Mű. 32-33. p. Más források kissé eltérő veszteség adatokat közölnek.
6. Stark Tamás: Magyarország második világháborús embervesztése.
7. Kis György: Megjelölve Krisztus keresztségével és Dávid csillagával. Szerzői kiadás. 1987.

8. Bibó István: Zsidókérdés Magyarországon 1944 után. Válogatott tanulmányok. II. kötet. Magvető. 1986. 621-797. p.
9. Dilas, Milovan: Találkozások Sztálinnal. Magvető. 1989. 156. p.
10. Angyal István személyiségének, ezen keresztül az 1956-os forradalom szellemének és ezen belül az antiszemitizmus hiányának megértéséhez ajánlom elolvasásra Lukácsy András: Felismerem-e Angyal Istvánt? Magvető. 1990. című könyvének elolvasását.
11. Kende Péter: Id.mű. 226-227. p.

Thomas Gordon: T.E.T.

(Teacher Effectiveness Training: A tanári hatékonyság fejlesztése)

Gyanakodva vettem kézbe az egyik deákteri utcai könyvárusnál ezt a magát rejtélyes címmel kellező könyvet. A borító szűkszavú közlései alapján azt hittem, hogy ez is egyike azoknak az amerikai „siker-recepteknek”, amelyek fittyet hányva a valóság bonyolult voltának könnyű győzelmet ígérnek a legmakacsabb probléma felett is. Ám amikor belelapozgattam, felkeltette érdeklődésemet. A könyv szerint ugyanis az *eredményes oktatás-nevelés* elsősorban nem didaktikai fogásokon, hanem a *tanár és diák viszonyának minőségén, illetve az ezt a viszonyt megterhelő konfliktusok feloldásán múlik*. Hát ez az! – mondtam magamban. Hiszen Teológiai Akadémiánkon, és – ahogy halom – Fasori Gimnáziumunkban is ezekben a hetekben éppen ez lett fájdalmasan nyilvánvaló. Ezután már a „tua res agitur” izgalommal mélyedtem el a könyv mondanivalójában, és nem bántam meg.

A szerző szerint mindenekelőtt tisztáznunk kell, hogy *ki a „felmerülő probléma tulajdonosa”*. Mert nem mindegy, hogy a tanulást gátló probléma gyökere a diákban, a tanárban, vagy éppen semleges területen, magában a tananyagban rejtőzik. Mindhárom eset más és más megközelítést, bánásmódot igényel. A könyv a probléma tulajdonosának meghatározásában szemléltető ábrával, az „ablakkal”, szeret segítségenkre. A szemléltetés egyébként is a mű egyik erőssége.

A szerző figyelmét az első két terület, a diákban és a tanárban rejtőző probléma kezelése köti le. Ha a diákban merülnek fel akadályok a pedagógiai folyamatban, akkor a tanár rendszerint szüleitől vagy tanáraitól örökölt ősi módszerekkel reagál. Kényszerrel vagy ennél ravaszabb módszerekkel végső soron a diák helyett akarja a diák problémáit megoldani, és így kiskorúságban tartja és ellenállásra ingerli őt. A fő kérdés: *hogyan segíthet a tanár a diáknak abban, hogy a saját problémáival maga birkózzék meg?* A tanár erre csak akkor képes – kapjuk a választ –, ha úgy tudja elfogadni a diákját, ahogy van. „El-

fogadni egy másik embert „olyannak amilyen” ez valójában a szeretet egyik megnyilvánulása; érezni, hogy elfogadnak bennünket, ez azt jelenti, hogy érezzük: szeretnek minket” – írja Gordon a 67. oldalon. Másképpen: nem minősítjük előre a diákunkat. Az a mód pedig, amellyel segítünk a diáknak meghatározni a problémáját és a megfelelő megoldást megtalálni, a pszichoterápiánál alkalmazott „aktív hallgatás”. Ennek a „technikájával” különösen is sokat foglalkozik a könyv. Ha viszont a pedagógiai folyamatot akadályozó probléma a tanárban van, akkor azt a tanárnak tudnia kell felismerni, vállalni és a diák előtt is megvallani. Ezt az un. „én-közlésekkel” érheti el. Mondani-valóját a szerző számos megtörtént eset „jegyzőkönyvével” támasztja alá.

A másik nagy pedagógiai gond, amelyre a könyvben hangsúly kerül, az iskolai konfliktusok megoldásának kérdése. Megsemmisítő kritikában részesíti az e téren általánosan gyakorolt két módszert: a hatalom és tekintély érvényesítésének, illetve az engedékenységnak módszerét. Mindkét módszer „játzmája” vereséggel

zárul. Az első a diákéval, a második a tanáréval. Ezek helyett egy harmadik, „vereségmentes módszer” ajánl. Ez lényegében a konfliktus megoldásnak diák és tanár által közösen keresett módja. Amit viszont a szerző a harmadik módszer feltételeiről és technikájáról elmond, el kell olvasnunk. Ennek részletes ismertetése túlnő egy könyvismertetés keretein.

Természetesen a könyv még sok más pedagógiai kérdést, így például az értékrendek összeütközésének, a szülők pedagógiai segítségének problémáját érinti, és rengeteg pedagógiai tapasztalatot közvetít. Minden sorából kiérezhető, hogy nemcsak elméleti, hanem nagy gyakorlattal rendelkező pedagógussal van dolgunk. Legyünk felkészülve arra, hogy a könyvnek szinte minden sora sokkolja mindazokat, akik valamilyen formában – hittanoktatás! – részt vesznek a pedagógia hihetetlenül nehéz munkájában, mert sok, eddig magától értetődőnek hitt pedagógiai felfogást és gyakorlatot tesz kérdéssé. Azok viszont, akik megfogadták tanácsait, a könyv tanúsága szerint felszabadultnak érzik magukat a feladat sok felesleges terhe és kínja alól. Sokat segíthet a könyv

elolvasása is. De valódi fordulat pedagógiai tevékenységünkben tanfolyamokon, tapasztalatszeréken szerzett gyakorlat révén következhet be. Tulajdonképpen a szerző is ilyen kurzusokon kikristályosított eredményeket nyújt át nekünk könyvében.

Az erre érzékeny fülű olvasó mindemellett egy fontos teológiai kérdéssel is szembetalálja magát. Kétségtelen, hogy a szerző mind a problémák megoldását, mind a konfliktusok feloldását „jézusi attitűd” alapján javasolja. De mit szóljunk ehhez a törvény és evangélium - „a bot és alma” - együttes érvényesítését valló hagyományos lutheri pedagógia-megközelítésében?

A könyv a Gondolat Kiadónál jelent meg 1990-ben. Az utcai könyvtárak asztalairól már eltűnt. Talán beszerezhető még a kiadó budapesti, a Váci utcában lévő könyvesboltjában. Ha másként nem juthatunk hozzá, kikölcsonözhető a Teológiai Akadémia könyvtárából.

Cserhádi Sándor

Fórum

Frenkl Róbert

Előzetes gondolatok

a Magyarországi Evangélikus Egyház
lelkészfóruma indoklásáról
(Személyes vélemény)

Szükség van a fórumra, eszmecserére, információk átadására és az információk értékelésében rejlő különbségek megvitatására.

A legfontosabb talán annak a felismerése, hogy az elmúlt korszak – az értelmiség más rétegeivel számos párhuzam ellenére – *sajátos helyzetet jelentett a lelkészek számára*. Nemcsak tudomásul kellett veyéik másodosztályú állampolgár voltukat, hanem azt is, hogy az állam bevalottan kettős magatartású, támogat és együttműködik egyfelől, nem mond le az egyház megszüntetéséről hosszú távon, másfelől. Ez skizofrén helyzetet jelentett, amelyet csak növelt a korszakot általában is jellemző negatív és pozitív gesztusok ki nem számítható volta és az egyház belső szétföredezettsége.

A magyar evangélikus lelkészek közötti konszenzus megszületése nélkül egyházunk egyszerűen képtelen lesz megfelelni az új korszak kihívásának. Hangsúlyozottan nem egyetértésről, hanem konszenzusról szölok. Hiszen negyven évi elfojtottság után még az egészséges pluralizmus kialakulására sem volt mód és idő. Éppen ahhoz szükséges konszenzus, hogy egyházunkban, a lelkészi karban meglévő értékek érvényesülhessenek. Úgy kell megteremtünk – sok kompromisszum árán – a konszenzust, hogy az senkitől ne kívánjon elvi engedményt, hanem csak az új út megtalálásához szükséges megértést.

Általánosan elfogadott, hogy a lutheránus hagyományoktól idegen *hierarchizmus* hatotta és bizonyos mértékig hatja át egyházunkat. Ennek lebontása könnyebbnek látszik.

Kevésbé elfogadott azonban az, hogy éppen az említett állami politikával is összhangban, az evangélikusságtól méginkább idegen *klerikalizmus* vált uralkodóvá egyházunkban.

Hierarchia és klerikalizmus nagyon is összefüggött. Nem volt véletlen, hogy világi tisztségeket olykor már formailag sem töltötték be. A lelkészek pedig – a mást akarók is – szinte rákényszerültek arra, hogy saját gyülekezetükben az egyházvezetési modellt, az *egyszemélyi vezetést* valósítsák meg. A világiak ugyanis a Kádár-rendszerben, saját szakmájukban, olykor meglepően nagy mozgásteret élveztek, viszonylag szabadabb levegőt hoztak az egyházba, amelyet az ÁEH nem tolerált, és mivel csak lelkészek felett volt hatalma, a lelkész a világiak aktivitásának a korlátozásában volt érdekelt.

Az elmúlt négy évben, részben a társadalmi-politikai változások, részben az ezekkel is összhangban lévő belső egyházi (köztük személyi) változások révén eljutottunk oda, hogy *van esély a konszenzusra*, amely létszükséglet.

A klerikalizmusról mondtak is alátámasztják, hogy a folyamatnak a *lelkészek között kell megkezdődnie*. Addig ugyanis a világiak igen kívánatos aktivizálódását tekintve – egyházunk egyszerűen *nem fogadóképes*. Nem egyszerűen a hivatalos csatornák hiányoznak, hanem az aktivitást animáló lelkészi magatartás. – „Mi szenvedtünk évtizedekig és a változás után jönnek azok, akiknek ebben nem volt részük, és ők akarnak irányítani”. – Emberileg érthető ez a nézet – amely sajátosan nyilvánul meg a külföldön élő evangélikus lelkészekkel kapcsolatban is, jelezve, hogy sehová nem vezető klerikalizmus ez – de gátja a megújulásnak.

Az a nyomorúság, amit a lelkészi kar elszenvedett, függetlenül attól, hogy ez kinél-kinél miben nyilvánult meg, az elemzett

sajátos helyzet indokolja, hogy a lelkészi kar összejöjjön, és ha egy ülésben nem is végezhető el a korszak teológiai, erkölcsi, jogi, stb. értékelése, lezárása, ezt egyháztörténeti, politikai értelemben megtegye.

Ezt a feladatot a *magas egyházi tisztségekbe választott világiak sem végezhetik* el, legfeljebb saját álláspontjukat fogalmazhatják meg, ahogy én is megkíséreltem beiktatási beszédekben, jelentésekben, vagy amint legutóbb Súlyom Jenő tette ezt -, beiktatási beszédében.

Az egyház nem a lelkészeké, de éppen mert de facto az elmúlt korszakra ez is jellemző volt, a *lelkészeknek* kell konszenzusra jutva, véget vetni ennek a helyzetnek. Másképp nem állhat helyre a paritás, az egyházi élet különböző szintjein, a lelkészi és a világi elem között. Ez nem jogi, nem hatalmi, hanem hitelvi kérdés. A világiaknak is van mondanivalója a megújulási folyamatban, de eddig félárbócra vannak – jó esetben is – állítva, amíg nincs a lelkészek között konszenzus, hiszen a világiak számára lényegesen kisebb problémát jelent az egyház 42 éves történetétől való elhatárolódás, mert attól, amitől el kell határolódnunk, lényegében el voltak zárva.

Hazánkban már megfigyelhető, hogy – bár érthetően újra meg újra előkerül általában, ill. egy-egy személlyel vagy kérdéssel kapcsolatban konkrétan a múlt –, a figyelem egyre inkább a jelenre és a jövőre terelődik. Erre van szükség az egyházban is. Számos beszélgetés, levél, üzenet tanúskodik erről.

Nagy a lelkészek felelőssége. E felelőség hordozásában segíthetnek a világiak, de nem vehetik át azt.

Felügyelői iktatás

1990. március 30. – Deák-tér

Tisztelt Egyházkerületi Közgyűlés!
Kedves Vendégeink!
Kedves Testvéreim!

I.

Nagy megilletődöttséggel és remegő szívvel állok most itt Isten, az Egyházkerület Közgyűlése és ezen gyülekezet előtt. A Déli Egyházkerület gyülekezeteinek választásán keresztül Isten egy olyan feladatra, olyan szolgálatra hívott el, melyre, úgy érzem, nem vagyok sem méltó, sem felkészült. Hosszú vívódások után vállaltam csak a jelöltséget a felügyelői tisztségre. Nagy kérdés volt, s most sem látom még megnyugtatóan a választ, hogyan tudom egyéb elfoglaltságaim mellett elvégezni a rám háruló feladatokat. Ennek a szolgálatnak minden terhét, de remélhetőleg örömet és áldását is, majd csak ezután fogom igazán megismerni.

Különösen nehéz ez a feladat a mai időben, amikor körülöttünk az országban, s tágabban a világban is minden mozog, minden változik. De talán éppen ezek a változások hozták azt is, hogy ezen a mai napon a kerület megválasztott és most már beiktatott felügyelőjeként én itt állhatok.

Nem tehetem, hogy ebből az alkalomból először is ne szüleimre emlékezzem, kettős okból is. Elsősorban is mivel ők indítottak el azon az életúton, amely ide vezetett. Az ő életük példája, a matematika-természettudományok szakos tanárnő édesanyja és a teológus édesapja egyformán befolyásolták gyermekeik gondolkodását. Noha az ötvenes és hatvanas években a lelkészcsaládok gyerekei előtt nyitva álló pályaválasztási lehetőségek miatt testvéreimmel együtt mind a hatan műszaki, orvosi vagy természettudományos pályára kerültünk, életünkben, s most hadd mondjam személyesen, az én életemben, gondolkodásomban mindig nagy szerepe volt az evangélikus egyházhoz és ehhez a gyülekezethez való tartozásomnak.

Éppen ezért külön öröm számomra, hogy erre az iktatásra ebben a Deák téri templomban kerül sor, melyhez annyi szállal

kötődöm. Hiszen több, mint harminc éve ide tartozónak érzem magam. Sok családi esemény is ehhez a templomhoz és gyülekezethez köt, bár soha nem laktunk a gyülekezet területén.

Ugyanakkor külön is emlékezni kell édesapámra, hiszen nem kerülhetem meg azt sem, hogy a megválasztásomban nyilvánvalóan nagyon nagy szerepe volt annak, ahogyan sok lelkész, volt tanítványai emlékeznek rá. Így ez a mai alkalom bizonyos értelemben az ő rehabilitációja is. Számomra viszont még nagyobb elkötelezettséget, szinte nyomasztó terhet jelent, hogy annak a várakozásnak, amely az ő emlékének keresztül felém irányul, eleget tudjak tenni.

Szeretném külön megköszönni annak a két testvéremnek, dr. Gyóriné dr. Drenyovszky Irénnek és Szirmai Tibornak, akik velem együtt voltak jelöltek a kerületi felügyelői tisztségre azt, hogy vállalták a jelöltséget. Őszintén tudtam volna örülni, ha kettőjük közül bármelyiküket választották volna meg. A gyülekezetek megelőlegezett bizalma felém fordult, de biztos vagyok benne, hogy ők ketten a maguk helyén változatlan odaadással fogják szolgálni Istent és evangélikus egyházunkat. Isten áldását kérem további életükre és szolgálatukra.

Köszönöm a gyülekezeteknek és a lelkésztestvéreknek a bizalmat, melyet a választás során irántam mutattak. Érzem, tudom, hogy az a bizalom előzetes, hiszen sem a lelkészek, sem a gyülekezetek tagjai egyikünket sem ismerték igazán. Kérem, továbbra is tiszteljenek meg bizalmukkal, hogy egyházunkért, csak Istenre figyelve, jól tudjunk együtt munkálkodni.

Hadd köszönjem meg a Déli Egyházkerület eddigi felügyelőjének, dr. Frenkl Róbertnek, akit az ország gyülekezetei az országos felügyelői tisztségre választottak meg, az egyházkerület élén végzett eddigi szolgálatát. Aktivitásával, odaadásával, kiterjedt egyházi közéleti munkájával oly példát mutatott, melyet lehetetlen lesz követnem. Kérem tapasztalataival, tanácsaival segítsen engem is.

Végül, de nem utolsó sorban, köszönöm a Déli Egyházkerület püspökének, dr. Harmati Bélának, hogy ő is megelőlegezett bizalommal volt irántam. Deák téri gyülekezeti lelkészi szolgálata idejéből ismerjük egymást. Később Lausanne-ban töltött éviünk idején találkoztunk újra többször vele, amikor ő jött át Genfből ígét hirdetni a helyi magyar protestáns gyülekezetben. Most az egyházkerület élén fogunk együtt szolgálni. Őszintén remélem, hogy ebben a szolgálatban az egyetértés szellemében fogunk tudni együttműködni, gondolkodásmódunk, látásmódunk minden esetleges különbözősége ellenére. A magam részéről erre mindenképpen törekedni fogok, s kérem őt is segítsen feladataim ellátásában.

II.

Tisztelt Közgyűlés!

A körülöttünk zajló változások, mindaz ami az elmúlt hónapokban hazánkban eddig történt, s az ami a rendszerváltással kapcsolatban ezután fog bekövetkezni, önkénytelenül veti fel a kérdést, mit tettek, illetve mit tehetnek a magyarországi egyházak ebben a társadalmi folyamatban. Hadd tegyem fel három oldalról ezt a kérdést, a külső keretektől az egyház belső élete felé haladva. Anélkül, hogy teljes értékű választ adnék rájuk, néhány gondolatot el kell mondanom, hiszen nyilván sokakat foglalkoztatnak ezek a problémák.

Első kérdésem ez: milyen szerepet játszott evangélikus egyházunk ennek a társadalmi folyamatnak a beindításában, s mit tehet a változások elősegítésére? Őszintén azt kell mondanunk, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyháznak, mint egésznek, de a többi magyar egyháznak is, alig volt befolyása az elmúlt egy-két év eseményeire. Akkor is, amikor már a sajtóban, vagy egyébbb tömegkommunikációs eszközökben, információcsatornákon megjelenhettek előre meg nem rendelt, egyet nem értő állásfoglalások is, még az egyházaktól is, csak lassan kezdtük hallatni hangunkat. Nehezen tudtunk kitörni a negyven év alatt ránk erőltetett bénultságból.

Az állami hatalomról szóló lutheri tanítás fényében, azt hiszem, nem azt kell számonkérni az egyházaktól, hogy az eddigi társadalmi rendet, mint külső feltételt elfogadták, hanem azt, hogy egyes vezetőik kritikátlanul azonosulni akartak ezzel a tár-

sadalmi ideológiával, és ezért olyan kérdésekben sem hallatták szavukat, amelyekben pedig hitelveik alapján állást kellett volna foglalniok. Magam is vallom, hogy az ingyen, isteni kegyelemből kapott megigazulásunk, ami lutheri teológiánk alapja, nem zárja ki a társadalmi igazságosságért való kiállást. De hadd tegyem fel kérdésként, magunkra vonatkoztatva is, a Lutheránus Világszövetség ezévi curitibai világyűlésének a jelszavát: Meghallottuk-e népünk kiáltását? Megláttuk-e népünk szenvedését, nyomorúságát? Ebben a tekintetben bűnbánatot kell tartanunk, s törekednünk kell arra, hogy semmiféle társadalmi ideológiához nem kötődve, csak Isten igéjére figyelve, az Ő tetszésére munkálkodjunk.

Az az út, mely az elmúlt hónapokban az Állami Egyházügyi Hivatal megszűnésétől az állam és egyház viszonyát újraszabályozó lelkiismereti- és vallásszabadságról szóló törvény elfogadásán keresztül az 1948-ban kötött Egyezmény felbontásához vezetett, valóban történelmi jelentőségű. Úgy érzem azonban, hogy ezeket az eredményeket is többnyire mások küzdötték ki számunkra. Itt nem a napi politikai küzdelmekben való egyházi részvételt hiányolom. A magam részéről teljesen egyetértek azzal, hogy az Evangélikus Egyháznak, mint egyháznak ne legyen külön képvisellete a most választás alatt álló parlamentben. Szélesebb körben kellene azonban tudatosítani egyházi sajtónkban és egyéb fórumokon, milyen változásokat jelentenek egyházi életünkben az új keretek, mert csak akkor tudjuk kihasználni ezeket az új lehetőségeket.

Egyre több ember számára válik világossá, hogy az a válság, melyet ez az ország jelenleg átél, nem egyszerűen egy politikai rendszer válsága, nem is csak gazdasági válság, hanem alapvetően egy mély erkölcsi válság. A bizalom omlott össze azokban az értékekben, melyekre az eddigi társadalmi rend építeni kívánt. Ehhez kapcsolódik a második kérdés: Tett-e eleget az evangélikus egyház ebben a helyzetben a keresztyén élet értékeinek jobb megismertetésére? Vagy másképp fogalmazva: Ki tudjuk-e használni a keresztyénség iránt megnyilvánuló fokozott érdeklődést arra, hogy Jézushoz vezessünk el mind többeket?

Körülöttünk tizesével alakultak a pártok, egyesületek, melyek ezt a szellemi vákuumot kihasználva, a maguk értékeit ajánlják az elbizonytalanodottnak. Nem is egy közülük a keresztyén erkölcsi értékre hivatkozik. Nekünk nem lehet célunk a versengés a politikai pártokkal, sem az, hogy bármelyikük politikai céljait egyértelműen a magunkévá tegyük, viszont igenis feladatunk, hogy azt a ma már felnőt generációt, mely az elmúlt negyven év alatt szinte kapcsolatba sem került az egyházzal, mégha sokukat meg is keresztyélték, megismertessük Isten törvényével és a tiszta jézusi evangéliummal. A politikai pártok természetüknél fogva a törvényre teszik a hangsúlyt. A keresztyénség feladata éppen az, hogy a törvényt és az evangéliumot mint Isten kinyilatkoztatásának két elválaszthatatlan oldalát mutassa meg.

Végül a harmadik kérdés: Mit tett, mit tehet az egyház a saját megújulásáért? Vallva ugyan azt, hogy az Egyház feje Jézus, és a Szentlélek építi az Egyházat, mégis az Egyháznak itt a földön az alapokból, a gyülekezetekből kiindulva kell szervezeti kialakítania. Éppen ezért a megújulásnak is a gyülekezetekben kell elkezdődnie. Bármennyire fontos is az, hogy egyszer szembenézzünk az elmúlt negyven év eseményeivel, hangsúlyozni szeretném, hogy nem ezt tartom egyházi életünk megújulása alapvető kérdésének. Amint nem vonhatjuk kétségbe, hogy az elmúlt időkben is, tévedések és bűnök ellenére is, Isten Szentleke működött egyházában, s adott erőt sokaknak a megmaradásra, úgy a jelenben is, meggyőződésem szerint a gyülekezetekben végzett lelki munkának kell a megújulás motorjává lennie.

Bármennyire fontosnak látszik, kikből is áll az egyház vezetése, kik kerültek az utóbbi időben, vagy akár ezzel a választással evangélikus egyházunk vezető tisztségeibe, a döntő az, hogy a gyülekezeti tagok hogyan élik meg keresztyén életüket. Mindenkinnek magának kell végiggondolnia, mit tehet a saját területén mint gyülekezeti tag, mint lelkész, vagy mint felügyelő, hogy ez a lelki megújulás megtörténjen. Minden személyes indulatot félretéve, erre a munkára kellene minden magyar evangélikusnak összefognia.

III.

Tisztelt Közgyűlés!

Az előbbi általános helyzetfelmérés és néhány általános kérdés megfogalmazása után hadd térjek rá a kerületi felügyelői tisztséggel kapcsolatos néhány problémára, s arra, szűkebb körben milyen feladatokat látok magam előtt. Nem merem programbeszédnek mondani ezt, hiszen egyházunk életének Jézus igéjére alapozva, a gyülekezetekből kiindulva kell épülnie, nem pedig egy püspök, vagy felügyelő döntései, elhatározásai alapján.

Egyházi törvénykönyvünk jelenlegi formájában szinte alig tesz említést az egyházkerületi felügyelő feladatairól, azon az általánosságon túl, hogy a püspökkel együtt felelős az egyházkerület új rendjéért. A zsinatnak, sok egyéb feladat mellett ezzel kapcsolatban is újonnan kell fogalmaznia, mit is vár egy egyházkerületi felügyelőtől. Tisztázandó az is, fenntartandó-e, hogy a kerületi felügyelőt élethossziglan választják. A magam részéről természetesebbnek tartanám, ha erre a tisztségre is minden ciklusban új választás lenne. Amennyiben szerkezeti változásokat is elhatározna a zsinat, esetleg a kerületek beosztását megváltoztatná, úgy annak a Déli Egyházkerületi felügyelői tisztem automatikus megszűnésével kell járnia. Akár az egyik, akár a másik esetben, a gyülekezetek lehetőséget kapnának, hogy új egyházkerületi felügyelőt válasszanak. A jelenlegi felügyelő pedig, ha erejét meghaladónak bizonyul a feladat, tisztességgel vonulhama vissza.

A jelen, törvényileg alig szabályozott helyzetnek viszont talán éppen az az előnye, hogy a felügyelők a saját karizmájuk szerint szolgálhatnak, s maguk alakíthatják munkamódszereiket. Erre utalt a meghívóra választott ige is: „Különbségek vannak a szolgálatokban, de az Úr ugyanaz” (1 Kor 12, 5). Ugyanazt az Urat akarom szolgálni, mint az egyházkerület minden más tisztviselője, de a magam adottságaival. Mint természettudományokkal foglalkozó, s egyébként is inkább befelé forduló egyén, nem pedig a szavak embere, Istenhez, Jézus ügyéhez és az evangélikus egyházhoz való ragaszkodásomat, egyházszeretemet tudom felajánlani.

Az első feladat, melyet magam előtt látok az egyházon belül, a megbékélés szolgálata. Az Országos Egyházi Elnökség az elmúlt héten felhívásban fordult a gyülekezetekhez, hívekhez, lelkészekhez, s ebben kéri, hogy „együttes erővel” egységben és szeretetben, egymást segítve építsük gyülekezeteink életét, végezzük az evangélium szolgálatát”. A magam részéről szeretnék én is ennek a folyamatnak az elősegítője lenni. Kész vagyok bárkivel párbeszédet, bármely csoporttal beszélgetést folytatni, hogy egymást jobban megismerve megszüntessük azt a bizalmatlanságot, mely némelyekben még mindig él a jelenlegi egyházi vezetőkkel szemben is, az utóbbi években bekövetkezett teljes személyi megújulás ellenére. Lehet, hogy az egyházi rehabilitáció során nem mindenki kapta még meg azt az elégtételt, melyre számított, hiszen sokakban esetleg csak belül élnek azok az emlékek, hogyan nyomorították meg lelkései szolgálatukban egykori egyházi vezetők őket, formális elítélés nélkül, s így jogi rehabilitációra sem tarthatnak, vagy nem is tartanak igényt. Hány olyan egyháztagunk lehetett, akiknek a hitét rendítette meg egyesek viselkedése? Ezért szimbólikus értékűnek találnám, ha ez az új egyházi vezetés sommásan bocsánatot kérne mindazokért a bűnökért, melyeket korábbi püspökök és felügyelők követtek el lelkészek vagy egyháztagok ellen.

A megbékélés szolgálata mellett a másik legsürgősebb feladatnak, mint azt már korábban mondtam, a lelki megújulást érzem. Mint felügyelőnek, itt azoknak a külső feltételeknek a megteremtésén kell munkálkodnom, hogy az evangélium minél több emberhez juthasson el. Ami ezen túl van, az már a Szentlélek munkája, s ezért csak imádkozni tudunk.

Hadd emeljem ki ezzel kapcsolatban az ifjúság kérdését. Mint három gyermek édesapja, különös felelősséget érzek azért, hogy a gyermekek, fiatalok is minél nagyobb számban találják meg Jézust. Ma, amikor szinte divattá lett a keresztyén szellemű nevelés emlegetése, azt szeretném, ha az iskolai, gyülekezeti hitoktatásunkon keresztül ez nem egyszerűen egy zsidó-keresztyén erkölcsi rend megismerését jelentené, hanem egy Jézushoz kötő-

dő, és evangélikus hitvallásunkon alapuló keresztyén élet kiindulópontja lenne. Ennek alapfeltétele a gyülekezeti ifjúsági és gyermekmunka kiszélesítése, az ifjúsági evangélikációs lehetőségek növelése. Az egyházkerület vezetőinek nyilvánvaló feladata, hogy minden lehetséges támogatást megadjanak a gyülekezeteknek ehhez a munkához is.

Harmadiknak hadd említsem a külföldön élő magyar evangélikusokkal tartandó kapcsolatok kérdését. Ez két okból is közel áll szívemhez. Egyrészt, mert családunk Erdélyből, Kolozsvárról került Sopronon keresztül Budapestre. Magam is ott születtem, ott is kereszteltek meg. Másrészt, mert több évig éltünk Nyugat-Európában, s kerültünk kapcsolatba az ottani magyar lelkigondozói munkával. Most, amikor Nyugat-Európa felé megnyitlak a kapuk, s rendszeressé váltak a kapcsolatok az ott szolgáló lelkészekkel, s amikor reményiségünk szerint Erdélyben élő testvéreink is szabadabban vallhatják meg hitüket és nemzeti hovatartozásukat, nagyon fontosnak tartom, hogy egymástól kölcsönösen tanulva, egymást erősítve tudjuk a nyelvi és hitbeli közösséget építeni.

Végül hadd szóljak egy olyan kérdésről, ahol sok mindent újra kell gondolnunk, s amely terület szintén közel esik hozzám. Az elmúlt évek hivatalos ideológiája feloldhatatlan ellentétet látott a hit és tudomány között, különösképpen a hit és a természettudományok között. Most pedig olyan valaki áll itt az egyházkerület felügyelőjeként, aki Istenbe vetett hitét soha nem tagadta meg, ugyanakkor a természettudomány egyik ágának, a fizikának a művelésében bizonyos elismerést ért el. Ez a helyzet nemcsak számomra volt kihívás, hanem kihívás lehet az egész egyház számára is.

Még aktuálisabbá teszi ezt a kérdést az, hogy a magát tudományosnak hirdető marxi ideológia befolyásának az összeomlásával sokakban a tudomány iránti bizalom is összeomlott. Tapasztaljuk ugyan a keresztyénség befolyásának a növekedését, de ijesztő módon terjednek a keresztyénségtől idegen, irracionális, misztikus elképzelések. Ez mutatja talán legjobban azt, hogy a tudománynak nem a keresztyén hit volt az ellentéte. Ez az ellentét csak látszólagos volt, a tudomány módszereinek az abszolutizálásából fakadt. Pedig a tudomány és a hit a világban való tájékozódásunknak két különböző módját, különböző szintjét jelenti. A maguk sajátos módszereivel más kérdésre keresnek választ. Vegyük azonban észre komolyan, hogy a terjedő irracionális mind a tudománnyal, mind keresztyénségünkkel ellentétben van. Ebben kell meglátnunk az igazi kihívást, itt kell természettudósoknak és lelkészeknek együtt fellépniük.

A tudomány és hit szembeállításának következménye volt a hittudomány létének hivatalos részről történő tagadása. Ez azzal a következménnyel járt, hogy az egyetemokről, a Tudományos Akadémiáról száműzték a teológiát. Sok más okkal, például az emberhiánnyal, vagy egy egyoldalú teológiai irány erőltetésével együtt ez is hozzájárult ahhoz, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyházon belül a teológiának mint tudománynak a művelése háttérbe szorult. Most, az új lehetőségek kiterjedésével, amikor valószínűleg hamarosan a teológiát is elismeri a Magyar Tudományos Akadémia olyan tudományágként, melyben akadémiai tudományos fokozat szerezhető, s teológiai Akadémiánk esetleg újra egy egyetem kara lesz, az ezzel járó minden joggal és kötelezettséggel együtt, alaposan meg kell vizsgálnunk, mit tudunk tenni a teológiai tudomány hazai művelési lehetőségeinek javítására.

IV.

Tisztelt Közgyűlés!

A bevezetésben mondott köszöneteken túl, s mindazok felett köszönetet mondok Istennek eddigi szeretetért, mellyel életemben eddig vezetett. Az útmutató egyik mai igéjében Ézsaiás próféta arra szólít fel: „Bízzatok az ÚRban mindenkor, mert az Úr a mi közszióklánk mindörökké!” (Ézs 26, 4). Ezt követve, bizalmamat ezután is bele vetem, tőle várok erőt. Kérem további kegyelmét, vezetését, hogy felügyelői munkámban, a fentiekben említett feladatok teljesítésében ne az én akaratom érvényesüljön, hanem az Ővé, s minden munkámmal az Ő dicsőségét szolgáljam.

Sólyom Jenő

Göllner Pál

Misszió és egyháztagság

A misszió az egyház létformája (kell, hogy legyen). „Bizonyos, hogy keresztyénségünk azért olyan élettelen és erőtelen, mert nem végez missziót. A misszió története világosan mutatja, hogy a hazai hitélet elvessége és az egyház missziói lendülete egyenes arányban van egymással. Élő egyháznak mindig van missziója, s misszionáló egyháznak mindig van élete” (Turóczy Zoltán: Posztillás könyv, 45. old., Ev.Teol.Ak. Bp. 1989.). A megállapítást érvényesnek tartom a mára is. Egyházunk nem misszionál, következésképpen nem él. (sic! szerk.) Legalábbis abban az értelemben, hogy „az a neved, hogy élsz, pedig halott vagy” (Jel 3,1.).

Krisztus Urunk meghatározó parancsa a missziói parancs (Mt 28,18-20.). A misszió hallatán persze bárki mondhatja, hogy manapság többféle missziói modell létezik. A Szentírás alapján viszont meggyőző számomra, hogy Jézus az emberek kárhozatból való megmentésére jött a világba, hogy vére által üdvösségünk legyen. Ha pedig Jézus ezért adta életét, akkor elképzelhetetlennek tartom, hogy missziói parancsában kevesebbet vagy mást bízna küldötteire, mint meghatározóan éppen a lélekmentést. Ez a fundamentális szemlélet nem számúzi a misszió egyéb szempontjait, de azok mégis csak másodlagosak, illetve következmény jellegűek.

Ha elfogadjuk a misszió alapvető fontosságát, akkor célszerű az egyházban mindent mérlegre tenni azzal összefüggésben. Így pl. misszió és sajtó, misszió és egyházszerkezet, misszió és műsorszóró médiumok, ... kapcsolatát. Ezúttal csak a misszió és egyháztagság kapcsolatát kívánom vázlatosan megvizsgálni. Problémát okoz, miképpen lehet a ma teljesen lagymatag egyháztagság-forgalmat összekapcsolni azzal a misszióval, mely nem hangsúlyos egyházunk életében.

A Krisztushoz vezetés missziói céljának végsősoron valahogyan meg kellene jelennie az egyháztagság fogalomkörében is. Mert ha ez utóbbi csupán statisztikai, egyházmozgalmi mutató, akkor önbecsapás és az emberek félrevezetése is lehet. Ha viszont komolyan vesszük a megtérés-újítás-életteltség szükségességét, akkor nem elégedhetünk meg azzal, hogy valaki jó gyülekezeti tag, tradicionális evangélikus, stb., tehát részt is vesz a gyülekezet életében. Hiszen nem a jó gyülekezeti tag, sem a tradicionális evangélikus üdvözül, hanem aki hittel elfogadja Jézus váltságművét és erről kész vallást is tenni. Nagy dolog tehát, ha valaki részt vesz a gyülekezeti életben, de ez nem lehet végső. Sokkal nagyobb dolog, ha megszabadul eddigi hiábavaló életétől és bizonyoságtévként tevékeny az Úr helyi szőlőjében.

Tény, hogy a mai egyháztagság-fogalom szinte kritériummentes a közfelfogásban. Ha a fogalmat átgyúrjuk a misszió szempontjaival, attól még nincs misszió. De előbbre juthatunk, hiszen elszakadhatunk a jelenlegi igénytelen, félrevezető és hamis megnyugvást adó (adó?) felfogástól. Másrészt törekedhetünk a misszió megvalósítására.

Az egyháztagság természetesen egy konkrét gyülekezethez tartozást jelent. Az általam vázolt modell magában hordja a jelenlegit is, így az abból való továbblépés nem okoz zökkenést.

Nyitottságunk adott: mindenkinek hirdetjük az igét, aki bejön templomainkba. Ez missziói érték is lehet.

A tagság kérdése akkor vetődik fel, amikor valaki határozott (a jövőben írásbeli?) szándékot mutat, hogy a gyülekezethez kíván tartozni. A „rég” tagoknál is személyenként meg kellene újítani a szándéknyilatkozatot. A jelentkezőt tájékoztatni kell az egyháztagság értelméről, végcéljáról, és kritériumairól. A végcél ne legyen kevesebb, mint hogy az illető egyszer Krisztus egyhá-

zának (testének) is tagja legyen. Ennek érdekében keresztelkedjen meg (hacsak ezt csecsemőként már el nem „szenvedte”). Tanulja, ismerje meg a Szentírást, az egyház tanítását, történetét, stb. Ennek egy állomása lehet a konfirmáció (talán ezen is túl van már). Éljen az Úrvacsorával (önkéntesen, belső igénye szerint). Tegyen vallást a gyülekezet előtt, hogy van (ha már tudja, hogy van) személyes, élő Megváltója. Vállaljon részt a gyülekezet anyagi és egyéb teherviselésében.

Az említett szempontok – a vallástétel kivételével – lényegében eddig is megvoltak. Tartalmilag azonban fontos volna azokba is belegondolnunk. Enélkül a vallástétel külön igénye, mint a misszió egy velejárója fölöslegesnek is tűnhet.

Hol látok problémákat?

1. Kereszttség. A Kátében az áll, hogy a kereszttségben Isten gyermekévé fogad. A liturgiában elhangzik, hogy a kereszttség által üdvösséget és új életet kapok. – Meg vagyok győződve, hogy Isten tényleg gyermekévé akar fogadni. Kijelenti igényét rám. Ennek érdekében mindent előkészített és véghezvitt. Vállalja az atyai szerepet. Ez az Isten oldala. Mi van viszont, ha megkeresztelt nem akar tudni minderről, mikor már „saját lábára áll?” Augustinus mondta, hogy Isten ugyan akarattunktól függetlenül teremtet meg minket, de nem üdvözít akarattunk ellenére. – A liturgikus kitétele pedig álljon itt Kol 2,12.: „A kereszttségben vele együtt el is temettek benneteket, és vele együtt fel is támadtatok az Isten erejébe vetett hit által...” Tehát csak hittel tudom megragadni a kereszttségbeni nagy befogadást. Hittel mondok igent Isten korábban kimondott ígéretére. A két egybehangzó igen teszi érvényessé ezt a különleges kapcsolatot. Hitre kell jutnom egyszer. Ez az énám tartozó határozott döntés. A keresztység önmagában nem elegendő.

2. Konfirmáció. A konfirmáció megléte önmagában még nem biztosítja a hitet (hacsak a hit lejáratott szóhasználatát mögött nincs más hit-fogalom is). A hit az Újszövetség talaján nem valamiféle „istenhit”, hanem mindig is Krisztus-hit. A szív bizalma Isten iránt Jézus Krisztus váltságművére tekintettel. Meglepő, hogy a konfirmandusokkal kimondatjuk, hogy vallják meg hitüket a Credo (f) elmondásával. A megtanult szöveg elmondása lehet ugyan a száj vallástétele, de a szívé vajon minden gyermeknél egységesen a konfirmációkor hangzik el? Rm 10,9. szerint „Ha tehát száddal Úrnak vallod Jézust, és szíveddel hiszed, hogy isten feltámasztotta őt a halálból, akkor üdvözülsz”. Nem adunk-e hamis megnyugvást gyermekeinknek (ha egyáltalán belegondolnak ebbe), hogy már a kereszteléskor mintegy varázsütésre jó símre kerültek, majd a konfirmáció révén pedig kikiáltottuk őket hívőknek? Akár akarják, akár nem? Ennyi minden történik velük, és ők valójában nem észlelik a lényegét. A konfirmációkor egyúttal a gyülekezet felnőtt tagjai közé fogadjuk a gyermekeket. Ehelyett jobb volna, ha csak az Úrvacsorához hívnánk őket. Felnőtt tagok viszont csak akkor legyenek, ha majd 18 évesen ők maguk akarják ezt. Vegyük így komolyan egyéni döntésüket, amikor már társadalmilag is döntésre érettekknek minősülnek. Ezzel szemben ma többnyire a felnőttek döntenek a 12 évesek helyett. Megfontolandó lehetne az is, hogy a konfirmáció időpontját fokozatosan toljuk el magasabb életkor felé. Az elmúlt évtizedek kényszerei ugyanis már nem hatnak.

3. Vallástétel. Sokan mondják, nem lehet tudni, mikor tér meg az ember. Sőt az is csak a végén fog kiderülni, hogy üdvözülök-e. Ezek a vélemények arra is utalnak, hogy az egyház tanítási és liturgikus kijelentései a kereszteléssel és konfirmációval kapcsolatban még ismeretanyag szintjén sem élnek az emberek nagy részében. A Szentírás számos helye tanúsítja, hogy tudnom kell, ha átmentem a megtérés és újjászületés mindent átrendező eseményén. Álljon itt csak két ige: „A Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünkkel együtt, hogy valóban (!) Isten gyermekei vagyunk” (Rm 8,16.), „...Kelemennel és a többi munkatársaimmal is, akiknek a neve benne van (!) az élet könyvében” (Fil 4,3). A sokszor hangoztatott naponkénti megtérés (bűnbánat) gondolatával pedig ne odázzuk el az egyszeri igaz megtérést. Összegezve: ne az egyház minősítésen valakit hívőnek liturgikus-adminisztratív módon, hanem maga az érintett tegyen bizonyosságot, ha eljött annak az ideje.

Aki teheti, tegyen vallást megváltójáról. A hitvallókkal nem jön létre külön, magasabbrendű csoport a gyülekezetben. Jaj, ha ez nőne ki belőle! Viszont mégis hangsúlyozni kell, hogy a gyülekezethez tartozás még nem feltétlenül jelent Krisztushoz tartozást. Gondoljuk ezt végig saját személyünkre és gyülekezeti tagjainkra nézve is. Ha akarjuk a missziót, akkor annak újéletű gyülekezeti tagok is lesznek a gyümölcsei. Ezekkel pedig külön is kellene foglalkozni, mivel már más eledelre van szükségük. Luthernek a Deutsche Messe című munkájában felvetett gondolata egy sajátos gyülekezeti magról talán nem irreális. Jóllehet ő ezt akkor nem látta időszzerűnek, ma mégis vannak ilyen példák (pl. a brazil ev. egyházban). Az pedig természetes, hogy a bizonyoságtevők nem csupán szavaikkal, hanem megszentelt, szolgáló életükkel is vallanak.

Fentiek alapján talán érzékelhető, hogy a címbeli két fogalom korrekcióra szorul. Az egyháztagság fogalma fejezzen ki örökéltétválatot (cél és feladat). A misszió pedig kapjon meghatározó szerepet egyházunkban. A lehetséges tagsági fokozatok:

a. reménybeli (tag), aki egyelőre csak érdeklődő, továbbá az egyháztag kiskorú hozzátartozója (akár konfirmálkodott, akár nem),

b. egyháztag, aki 18 évesnél nem fiatalabb és kérte felvételét egy gyülekezetbe (a jelenlegi tagok újlag nyilatkoznak erről),

c. tanúságtevő egyháztag, aki vallást tett krisztusról a gyülekezet (vagy egy része) előtt és ezel együtt értelemszerűen, önként nagyobb felelősséget és teherviselést vállal gyülekezetében.

Az egyháztagnál definiálhatók bizonyos kritériumok (kereszttség, konfirmáció, rendszeres (?) gyülekezeti részvétel, teherviselés, stb.). A tanúságtevő taggal szembeni elvárás az önkéntes vallástételt követően az Úr akarata szerinti megszentelt élet és szolgálat, mely alapvetően az isten előtti számadás szabadsága és felelőssége (I.Kor 4,3-4.).

Sokszor érzem, hogy úgy élünk – az egyház reprezentánsai –, mintha nem lenne soha számadás életünkről, szolgálatunkról. Talán ezért is van az, hogy annyi minden más foglalkoztat, éltet, tüzel bennünket, csak éppen a misszió nem. Bár csak ne lenne majd ítélet ellenünk az, hogy olyanok vagyunk, mint akik „a kegyesség látszatát megtartják ugyan, de annak az erejét megtagadják” (II.Tim. 3,5.).

Lehet-e célunk, hogy gyülekezetünk tagjai között mind több újjászületett tag legyen? Jó volna-e, ha ezek bekapcsolódnának a gyülekezet életébe? Kell-e a misszió? Vagy elég-e a jelenlegi misszióélküliség és a körvonalazatlan, színtelen gyülekezeti tagság? Kérdések...

Ébredj, bizonyoságtevő lélek!

Budapest, 1990. augusztus.

Göllner Pál *presbíter (Bp-Zugló)*

Dr. Fabiny Tibor

Javaslat az 1991. évi Törvényalkotó Zsinat előkészítésére

I.

A parlamenti demokráciában, az új kormány által irányított jogállamunkban több éven át nem kormányozható egyházunk a régi egyházi törvények, törvényerejű rendeletek, szabályrendeletek és püspöki körlevelek sokban máris túlhaladott intézkedéseivel.

Az 1991 őszére tervezett Zsinat végzései – a legalább 1-2 évig tartó ülésszakok megfeszített munkája ellenére – legkorábban 1993-ban léphetnek életbe. Ez a késedelem pedig felborítaná

egyházi életünk amúgyis labilis jogrendjét.

A sürgősség azonban nem jelenthet kapkodást, mégcsak nem is az egyházi elnökséghez írt memorandumokat, hanem alapos, jól átgondolt és széleskörű előkészítést.

II.

1. A zsinat legalitását és eredményességét döntően meghatározza összetétele.

A) Ennek érdekében tudatosítani kell a közvéleményben, hogy a már meghirdetett Zsinati Előkészítő Bizottság munkájába észrevételeivel és javaslataival az evangélikus egyház minden felnőtt tagja bekapcsolódhat. A széleskörű konszenzus csak akkor biztosítható, ha a Lelkeszi Munkaközösségek, presbiteri és közgyűlések, a Teológiai Akadémia tanári kara és hallgatói, a MEVISZ, az Ordass Lajos Baráti Kör, a Testvéri Szó, a Diakonissza Egyesület, EKE, Kie, stb. képviselői is véleményüket nyilvánítják a zsinat összeülése előtt.

B) Az összehívandó zsinat alkotó tagjai közül a választás útján bekerülő zsinati tagokat nem központi listán, hanem mind a négy illetékes törvényes fórumon (egyházmegye, egyházkerület, országos egyház és Teológiai Akadémia) a zsinat hivatalos meghirdetésétől számított 1 hónapon belül titkos szavazással kell megválasztani.

C) A választott lelkeszi és világi zsinati tagok személyi összetételére nézve írásbeli javaslatokat nyújthatnak be a négy fenti szervhez mindazok, akik az előkészítő munkában részt vesznek.

D) Az így megválasztott zsinati tagok a maguk soraiból választják meg a zsinati elnökséget.

E) A zsinat lelkeszi és világi elnökei csak olyan személyek lehessenek, akik sem egyházkormányzati, sem bírói feladatokat nem látnak el.

Ezzel érvényre jutna a külföldi egyházakban amúgyis régóta honos rend, amely állami szinten is megfelel az országgyűlés törvényalkotó, a kormány végrehajtó és a bíróság önálló, független voltának. Ezek feladatainak világos szétválasztása amúgyis a zsinat egyik elsőrendű feladata lesz.

2. Mivel a fenti D-E. javaslatok túlmutatnak az Egyházi Törvények jelen keretein, azokat előbb illetékes törvényes fórumon jóvá kell hagyatni.

A) Ennek érdekében az Alkotmány- és Jogügyi Bizottság e két változtatás javaslatát mielőbb terjessze az Országos Elnökség elé, ez pedig az Országos Presbitérium soron következő ülésén, az E.T. II. V. 121.§ értelmében alkosson róla törvényerejű rendeletet.

II. 3. Az országos egyházi felügyelő által összehívandó zsinat I. ülésszaka vitassa, tárgyalja és alkossa meg az akkorra már széles körben előkészített 1991:1 tc-et a Magyarországi Evangélikus Egyház területi beosztásáról és az annak megfelelő új tisztségek létesítéséről.

Akár a jelenlegi főváros-központi két püspökség fennmaradásáról, akár összesen egy vagy kettőnél több püspöki tisztről döntene ugyanis a zsinat, mindenképpen tájegyiségi, kisebb, könnyebben kormányozható és a lelkipásztori munkát jobban lehetővé tevő területi központok hozandók létre. Ezek élére főesperesi vagy szuperintendensi tisztséget lehetne szervezni.

III.

1. Az Országos Iroda felkérendő a ma érvényben lévő törvényerejű rendeletek, szabályzatok és egyéb utasítások összegyűjtésére, sokszorosítására és a zsinati előkészítő bizottságokban résztvevőknek való mielőbb megküldésére.

2. Ezek számára beszerzendők az Egyházi Törvények (Bp.,1967); a könyvtárakban tanulmányozandók az utolsó 100 év zsinati jogalkotásai és folyóirataink idevonatkozó tanulmányai.

3. Az előkészítő munkában részt venni kívánók szándékukat vagy az illetékes Lelkeszi Munkaközösségek espereséinél, vagy a Teológiai Akadémia dékánjánál mielőbb írásban jelezzék, hogy az előkészítő ülésekre meghívókat kaphassanak.

4. Különös gondot kell fordítani a világi jogászok minél nagyobb számú bekapcsolására.

5. Szükséges egy Zsinati Titkárság felállítása, majd utóbb

egy Zsinati Gazda megválasztása vagy kijelölése.

6. Szükséges végül biztosítani az egyházi sajtó függetlenségét, egy EPD mintájára sűrűn és gyorsan megjelenő, offszet-gépen sokszorosított Egyházi Közlöny, vagy Zsinati Hírek létesítését.

1990. május 5.

Dr. Cserhádi Péter

Zörgessetek!

A Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Szövetség (MEVISZ) országos választmányi ülésére készülve, a beszélgetések, összejövetelek során újra és újra elhangzott a kérdés: milyen a szövetség „arca”, mik az elvei, céljai, programja? De kérdések sora vetődött fel az elmúlt hetek, hónapok eseményei, a társadalomban és az egyházban történtek kapcsán is. Ezért éreztük sürgetően fontosnak, hogy válaszoljunk, a jelszavak és ígéretök özőnében is vállaljuk gondolataink megmérettetését, lehetővé téve vitát és azonosulást egyaránt. Az irat első részében 15-35 éves fiatalok múltjáról és jelenről alkotott véleményét próbáltuk összegezni, nézeteinket, amelyek a közösen végzett munka, együttlétek, táborok során formálódtak. Papírra vetettük elképzeléseinket (sokszor csak álmainkat) a jövőről, arról az egyházzal – világról, hazáról – is, amelyben felelős felnőttként, keresztyénként élni szeretnénk. A második részben pedig arra kerestük a választ, hogyan válthatók az elképzelések (az álmok) valóra, és mit kell tennünk ezért nekünk, evangélikus fiataloknak.

I.

A keresztyén Egyház elhívása felől tudakozva az Újszövetséghez fordulunk:

„Ti vagytok a földnek savai;...ti vagytok a világ világossága...” (Mt.7,13-14.)

Az Egyház Jézus jele a világban. Él az örömhír által, és hirdeti azt. Tanúbizonyosságot tesz az Atya mindenek feletti, megbocsátó és mozgósító szeretetéről, az Ige megújító, megváltó erejéről; szembesít és vigasztal, gyógyít és megtart, értelmes létre hív el és társakat ad ahhoz. Mit mondhatunk mai, magyar evangélikus egyházunkról e szavak tükrében? Betölti-e „ételizésítő, utat világító” szerepét?

Nehéz szívvel, de ki kell mondanunk: nem.

Gyülekezeteink nem keretei, nem fundamentumai életünknek, nem tanúságtévő, élő, vonzó közösségek - így nem „savai a földnek” sem.

Közegházunk élete nem tükrözi a megharcolt hitelesség, a felszabadult bizalom, az őszinte testvériesség fényét - így nem lehetünk „világossága a világnak” sem.

Mindezek általános és egyedi okai jórészt közismertek. Csapást mért a közösségek létére a hagyományos életformák (nagycsalád, falu) felbomlása, a társadalmi mobilitás nagymérvű növekedése (urbanizáció, ingázás, stb.). Az önmegváltó tömegideológiák elvérvése után ma rohamosan terjed az individuális, felhalmozó szemlélet - mindennapjainkat behálózó tömegkommunikáció szórakoztató eszközrendszerévé az egyénre zúdított információ-ingeráradattal „elfoglalja” őt, eltávolítja a közösségek gondolkodástól - létezésétől. Az Egyház pedig nem válaszolt időben a kihívásokra, nem emelte fel a szavát hatékonyan a háborúk, a társadalmi igazságtalanságok, a természeti környezet pusztítása ellen, nem tudta a hiteles alternatívát felmutatni az önző fogyasztói modellel szemben. Sőt, gyakran a hatalom oldalán, annak eszközeivel próbálta erősíteni pozícióját, védeni világképét, jelentős rétegeket - értelmiségeket, ipari munkásokat, fiatalokat - taszítva el ezzel magától. A spontán szekularizációs folyamatot Kelet-Európában az utóbbi évtizedekben „erőszakkal is sietették”. A deklarált jogokat semmibe véve korlátozták - többek között - az egyházak tevékenységét: ideológiai harc folyt

ellenük, megfosztották őket hiteles vezetőiktől, intézményeiktől, utánpótlásuktól; s a híveknek minduntalan diszkriminációval kellett szembenéznük.

Sokan – egész generációk – fordultak el szüleik hitétől, egyházától. Mindezekből sajnálatosan következik a megállapítás: gyülekezeteink többségét – városban és falun – szinte csak a lelkes (ha van) erőfeszítése élteti. Az igehirdetés mellett ő végzi a hitoktatást, a beteglátogatást, az adminisztrációt, az építő-felújító munkát, stb. Mi pedig látogatjuk a vasárnapi istentiszteleteket és esetleg még egy-egy korosztályos alkalmat is. Együttléteinkre, magatartásunkra többnyire a befelé fordulás, a problémás embe- rektől és gondolatoktól való elzárkózás jellemző. Nem tudunk mit kezdeni a segítségért hozzánk forduló testi-lelki okok miatt baj- bajutottakkal, hiszen saját, – ma oly gyakran lakhelyet változtatni kényszerülő – testvéreinkre sem tudunk vigyázni. Elkallódásuk „törvényszerűen” bekövetkezik, hívogató, befogadó közösségek híján. A nagyobb városi gyülekezetek tagjai egymást sem ismerik mindig; nincs olyan feladat, együtt végzendő munka, amely „összehozhatná” őket; még az éneklés is sokszor akadozik a fél-ig-harmadáig telt templomban. Az ébredés csodájában bizako- dunk, de túlterhelt lelkezeinknek sincs már mindig idejük, erejük a csendességre, az Igére-figyelésre, a felkészülésre, az érdemi teológiai munkára.

És hogy is jöhetne a felszabadultság, az öröm, a bizalom ébredése egy olyan egyházban, amelynek a testét ellenséges ideo- lógiai-politikai környezetben, kényszer alatt „alkotott” törvény- könyv, Ünnepeles Nyilatkozat, illetve „szellemükben” fogant, féltitkos leiratok, utasítások, az ezeket is lábbal tipró nyílt külső beavatkozás, embertelen „személycserék”, és célzatos „területi átrendezés” „szerves” következményeként kialakult struktúrális- teológiai diktatúra gúzskötélkei fojtogatták, torzították évtizede- ken át?

S ezek nyomait, a még tátongó, vagy már beforrt, de fel- fel- szakadó sebeket, az eltorzult testet csak takargatjuk és keneget- jük, ahelyett, hogy feltárnánk, és gyógyítanánk! Nekünk, fiata- loknak okozza majd a legtöbb fájdalmat az őszinte szembenézés, az igazi megbocsájtás, és az újra-újrat kezdés lehetőségének e végzetes elodázása!

A számvetés – emberi mérték szerint – nem sok reményre adna okot. És mégis, bűneink, megalkuvásaink, mulasztásaink ellenére Isten nem hagyott el bennünket, az elmúlt két évben egészen közel jött hozzánk. Mozdíthatatlannak hitt falak tüntek el pillanatok alatt a térképről és a szívekből – hazánknak, Euró- pának, a Földnek soha nem volt lehetőség adatott egy békésebb, igazságosabb, szebb világ megteremtésére.

Élhet-e az Ember ezzel az ajándékkal? Képes lesz-e leküz- deni elmagányosodását, lét értelmességét firtató, egyre kínzóbb kételyeit? Megtalálja-e benső békéjét, s az utat a másik ember, csoport, nemzet felé? Meg tud-e bírkozni az általa felidézett, fenyegető problémákkal? A mértéktelen pazarlás és a tömeges éhezés, a „tudományos-technikai forradalom” és a pusztuló kör- nyezet drámai ellentmondásai?

Az evangélium komolyan vétele nélkül többé, tartósan nem.

Felmérhetetlenül nagy a felelősségünk. E fokozódó hangza- varban, amikor a „keresztény” jelzőt szélsőséges pártok és szek- ták járatják le, kell, hogy meghallják Jézus szavát a „vesztesek, megfáradtak és megterheltek”, akik betegen, elesetten várják a segítséget; és a „győztesek”, a „világ fiai”, akik segíteni tudnának. De eszmények és közösség nélkül, kiszáradó szívvel jóformán csak az önpusztítás, a felejtés gyorsabb, vagy lassabb módozatai között választhatnak és választanak.

És nemcsak szűkebb környezetünkkel szemben vagyunk fe- lelősek.

Nap mint nap halljuk, olvassuk, hogy milyen sokan várják a keresztyénség Kelet-Európában kezdődő megújulását. Valóban itt, 40-70 évnyi üldözés sem tudta kiirtani a hitet, kioltani a vágyakozást Isten Igéje, szeretete után.

Nagyon nagy az igény a hiteles példaképek, új utak, vonzó közösségek, a tisztán hirdetett és megélt evangélium iránt.

Fiatalok vagyunk. Türelmetlenek, sőt kíméletlenek tünhe- tünk, hangot adva aggodalmainknak. Mégis kimondjuk: ahelyett, hogy a lehetőséget felismerve, a felelősséget átérezve mindent

megtennénk, hogy egyházunk, gyülekezeteink az Úr alkal- mas(abb) eszközeivé váljanak, igazából csak „kullogunk az ese- mények nyomában.” „Reformjaink” felemás volta, megkésettse- ge tovább fokozza a tájékozatlanság, bizalmatlanság, megféleml- ítettség és széthúzás ma is fojtó légkörben kirobbanó feszültségeket. Ki lesz így kíváncsi ránk? Ki fogja közöttünk és általunk megtalálni Jézust?

„...ha pedig a só megízetlenül...” (Mt.5.139).

Mi szeretjük ezt az egyházat. Nem büntelensége, nem hatal- ma, és nem egyedül üdvözítő volta miatt, hanem Jézusért. Sze- retjük, mert benne éltek és küzdöttek őseink olykor sokkal kilá- tástalanabb körülmények között. Kezeik nyomát látjuk a falakon, a terfőkön, hitük sugárzik énekeinkből, imáik óvják ma is lépte- inket. Nekik is tartozunk – folytatni a harcot, az építést az imá- dásgot, a szolgálatot, és a nemzedékeket.

Szeretjük ezt az egyházat, mert benne születünk és keresz- teltettünk meg; ideköntek a lélekre és a világra nyitó élmények, a barátok, a testvér-meleg néha csak apró jelekben megnyilvánuló pillanatai. És élve a csodálatos lehetőséggel, féltőn szeretünk, megőrizünk és megelevenítenünk kell Öt, – hogy továbbhad- suk majd a körülöttünk élőknak és az utánunk jövőknak is! Egy olyan egyházzal álmodunk, ahol a krisztusi igazságosság és meg- bocsájtás szellemében nem kell többé megtagadni és elhallgattat- ni hitvallókat, sem vádlottak padjára ültetni gyarlóságait érthe- tő okokból – de a köz kárára – takargató embereket. Ahol őszinte, szolgatársi, lelkipásztori a viszony előjáró és alárendelt között; ahol friss levegő árad az idejében megújított, eleven, szerves struktúra jóvoltából. Ahol a gyülekezet közösségében a lelkes „csak egy” a sok, különböző talentumait okosan, együtt kamatoz- tató testvér közül; ahol a csecsemőtől a nyugdíjasig mindenki megtalálja a helyét, ahol elesetteket, betegeket tudnak befogadni; ahol hitelesen szól és mind többeket érint meg az élő evangélium.

És így tovább álmodhatunk egy országról, egy világról, ahol nem lesznek többé szögesdrót- és gyűlölethatárok; ahol közös erőfeszítéssel zabolázzák meg a társadalom és a gazdagság féke- vesztett erőt; adnak kenyeret és munkát az éhezőknek, közössé- get a betegeknek, könyörületet a „leigázott természetnek”. Ahol a fejlődés nem öncélú, pusztító folyamat; ahol a megbékélt em- beriség előtt még nem ismert távlatok nyílnak meg.

Ma talán közelebb vagyunk egy ilyen álom megvalósulásá- hoz, jóllehet nem sokat tanultunk az elmúlt kétezer év során; ismereteink, tapasztalataink tárháza szinte kimeríthetetlen már, mégis éppolyan értetlenek, felelőtlenek és elégedetlenek va- gyunk, mint Jézus korában élt eleink. Csak ma – a problémák és lehetőségek e döbbenetes metszéspontjában – erősebben hallat- szik a hívó szó, mint valaha.

„Zörgessetek és megnyitattik néktek.” (Mt 7,7.)

Szentháromság utáni

13. vasárnap

Lk 10,23-37

Úr Jézus Krisztus! Igédde szeretnénk szolgálni Téged. Kérünk, segíts minket Lelkeddel, hogy megértsük akaratodat, szívünkig hatoljon szavad és a Tőle kapott Igét adhassuk tovább a gyülekezetnek.

Ámen!

Énekeljük a 455. éneket.

Óegyházi lekciónk (Gal 3,15-22). Ábrahámot mint a hit példáját úgy említi, hogy a törvény nem törli el az Isten szövetségi ígését, de ez az ígélet ma csak a Jézus Krisztusban hívők része.

Agendánk a vasárnap jellegét így határozza meg: A hit cselekedetek nélkül halott!

A kontextus megragadott! Az irgalmas samaritánus példázatának végszava: „cselekedj” Ezután a Mária és Márta története következik, *textusunk ellenpólusaként hangoztatva: „hallgasd Jézust” Mindezeket pedig keretezi Jézus imádkozása; hálát ad, illetve imádkozni tanít.*

Az Igéhez: 23. v. külön, csak a tanítványoknak szóló szava is volt Jézusnak. – 25. v. A tudós törvénytánár Jézust akarja vizsgáztatni, hogy törvényismerő és igazhitű-e (Jub.Bibél), és lehetőleg megbuktatni. Kérdése: "Mit tegyek, hogy üdvözüljek?" Csöndesen reménykedik, hátha Jézus ellentmondásba keveredik a mózesi törvénnyel, és máris támadható a Törvény semmibe vételével. – 26. v. De Jézus válasza – kérdés formájában – a törvényre visszautal, azon belül is a zsidók „Miatyánkjára”, a sómá-ra (5Móz 6,4-9). 27.v. melyet *tud* a nagy etikus és citálja is: „Szeresd az Urat...” s hozzáfűzi: „és felebarátodat...” 28. v. Jézus ezt így helybenhagyja, hiszen Isten és a felebarát szeretetét eredetileg Ő kapcsolta így egybe (Mt 22,37-39) „Isten senkit sem hagy elveszni, aki Őt teljes szívből szereti és szeretetét felebarátján gyakorolja.”(Schlatter). 29.v. De az írástudor nem nyugszik; tovább kérdez: „hogyan kérdezősködése komoly szándékúnak tűnjék: „De ki a felebarátom?” Ez azonban így „csúsztatás”, rossz kérdés, mert az lett volna logikus: „mit tegyek, hogy szeressem?” (Rienecker.) A dogmatikus kérdés a felebarát definíciójára irányul. 30.v. Jézus példázatot mond, melyben kimutatja: ha valakiben szeretet van, keresnie se kell, hogy kicsoda a felebarátja, és ha valakiben nincs szeretet, a legtökéletesebb dogmatikai „felebarátdefiníció” sem ér nullát sem. Az „Egy ember” nemzetiségéről nincs említés, de zsidónak kellett lennie, amint a fogadónak is. Enélkül nem jöhetett volna létre az ápolási megbízatás. „Jeruzsálemből Jerikóba” 7 órányi, mintegy 30 km-s út vezetett lakatlan, sziklás pusztaságon át, közel 1200 m-es szintkülönbséget áthidalva. A számtalan tanya tette a rablók számára igazán sikeres vadászterületté, az utasok számára pedig bizonytalanná. Hieronymus (†420) ezt az útszakaszt „a vörös, véres út”-nak nevezi. Még a XIX. században is védelmi illetéket kellett fizetnie az utasnak a terület sejkje számára az utazás megkezdése előtt. Sötétedés után még századunk 30-as éveiben is veszélyesnek számított itt utazni. (Barclay) A rablótámadók személyéről nincs közelebbi adatunk. Lehet, hogy nem is közönséges útonállóak voltak, hanem zélóták (Rengstorf). 31. v. Az első egy pap, aki látta a szenvedőt, de elment mellette, tovább haladva a papok városába, Jerikóba. 32. v. Másodikként egy lévita érkezik a tetthelyről. Ő jöhetett Jerikó felől is – a szöveg erre nem tesz hangsúlyt. Az a lényeg, hogy „olyan emberek, akik megkülönböztetett értelemben álltak Isten szolgálatában, és ezért különös tiszteletben részesültek”,

elmentek bajbajutott embertársuk mellett (Próhle). Erre a szívtelességre textusunkban nem találunk indokolást. A sokféle és közismert magyarázatra nem is térünk hát ki. Ha a tisztasági parancsra (3Móz 21) gondoltak Isten szolgálói, Jézus teljhatalommal mutatja meg, hogy a felebaráti szeretet (5. parancsolat) több, mint a kultikus törvények érvényesítése (Mt 5,23.k) (Lutherbibel erk. lart). Ordass észreveszi: Még Júdás is köszönt, amikor Jézus közelébe ért. A pap és a lévita szóltan ment tovább (Útravaló). 33.v. Egy samaritánus a harmadik, aki ugyancsak oda érkezik. Egy félpogány idegen. A zsidók által keserű haraggal gyűlölött népség egyik fia. Micsoda kontraszt az előzőkhez képest: vallásilag, fajilag, társadalmilag sőt politikailag is konok elentében álltak és éltek a zsidók és samariaiak. Mégis éppen ő könyörült meg a szenvedőn. Saját uticéljának idejekorán való elérése bizonyára fontos volt neki, de a bajbajutottnal segíteni még annál is fontosabb. Ráadásul példás körültekintéssel járt el. Nincs hát megszabva, „kidekázva”: ki a felebarát. Ez az irgalmas szív tudja, mi a teendő. 34. v. A bor fertőtleníti, az olaj pedig hűsíti az égő, lüktető sebet. Feltehetőleg fejkendőjéből vagy vászon alsóruhájából csinált „tépés”, hogy a sebesültet bekötözhesse. – Ha kereskedő volt, málhás barmán kívül egy másikon ő maga ült. Most erre a sebesültet teszi föl (Tegez). – A fogadó valószínűleg félúton egy karavánszeráj lehetett. Ápolta, megtett minden szükségeset, de semmi fölöslegeset. 35.v. Két dénár két napszámnyi fizetség. 36.v. Ki volt a „felebarát”? - kérdezte Jézus az írástudót. 37.v. „Aki irgalmas volt hozzá” – válaszolta. Nem volt hajlandó ajkára venni a „samaritánus” nevet. Jézus végső szava az írástudóhoz: „Menj el, te is hasonlóképpen cselekedj.” Nem teszi hozzá, hogy „és akkor élsz!” Mert a jócselekedet nem üdvözít (Rienecker). Érdekes Rienecker fejtegetésének végeredménye: Nem egyszerűen „a segítségemre utalt” a felebarátom, hanem az, – és ez lehet barát vagy ellenség is, – akihez azonnal odamegyek segíteni. A példázati samaritánus nem a jószívűsége, jócselekedete miatt üdvözül. De a tudatlan samaritánus az adott pillanatban képes volt a jó döntésre, amelyet a tudós törvénytánár és erkölcsprofesszor teológiai patikamérleglen sem volt képes kidekázni, nemhogy megcselekedni. Szeretet-hiányos szívvel is lehet teológiailag mélyre ásni, de krisztusian cselekedni – soha. Mert ahhoz megtért szív, imádságos lélek és Istennek engedelmis élet szükséges. „Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újíts meg bennem!” Ámen (Zsolt 51,12).

Gondolat-morzsa

Jézus rámutat lelki „féloldalasságunkra”, hiányosságainkra. Pl. a törvénytudó rendben volt az első táblával és a tudással, de bizonytalankodott a második tábla, és az elvekből folyó gyakorlat dolgában.

A szituáció rémes: a bűnös alvilág kíméletlen rablótámadása miatt pórul járt áldozat – vérebe fagyottan – elhagyatva szenved, és kegyes egyháziak fagyott lélekkel elkerülik. Mit érezhetett a nyomorult a tűző napon, lüktető és sajgó sebeivel, víz hiányában kicserepedett ajakkal, szomjann, amikor a papot hallotta közelíteni: Van remény! Egy lelki ember közeledik... Micsoda keserű csalódássá lehetett, amikor eltávolodott... Aztán újra. Amikor pedig a harmadik: Semmi remény! Hiszen az „csak” egy samaritánus. És mégis ő lett a megmentő. Ez a megvetett „máshitű” – aki pedig irritálta az orth. igazhitűeket! – idejét és pénzét, erejét és javait, érdekét és célját feláldozva irgalmas szívvel felkarolja a szenvedőt.

A hit láthatatlan, de cselekedeteiben mégis „láthatóvá” válik. Hívó példaképeink segíthetik cselekedeteinket. Tudásunk tetre kötelez. Az a legfájóbb, ha tudjuk, de nem tesszük, mert vagy nem akarjuk, vagy nem vagyunk rá képesek.

A vallás embereinek szeretetlensége és értetlensége, mechanikus gondolkodása és érzéketlensége a legszomorúbb. A pap és a lévita mereven követi „napirendjét” és nem engedi magát ki-

zökkenteni egy nem beprogramozott, nem beütemezett szeretetszolgálatra.

A templomban szolgáló „tisztelendők” elé helyezi az Úr „le-nézendő” samáriait. Nem indít ez minket elgondolkodásra és aláatra? Mégse keseredjünk el! („Desperáció – meggyónandó!” – hangzott egy Deák-téri igehirdetésben.) Jézus Krisztus Igéje, szeretete megváltoztathatja fagyott szívünket forró szeretetre, felebaráti irgalomra.

Ne vegyük könnyen, ha valaki az örök üdvössége felől érdeklődik.

Vegyük észre, ha valaki műproblémák felvetésével akar kibújni az Istennel való szembesülés alól.

A rablókat, akik kifosztják és megsebesítik áldozataikat, mindenki elkerüli, ha teheti. Nem lesznek-e ugyancsak elkerültek a szívtelen egyháziak? Nem keresnek-e olyan helyet, ahol több és igazabb a szeretet? Tartsuk meg hát a tiszta tanítást és könyörögjünk: Urunk! Növeld a mi szeretetünket!(Imádkozzunk a 266. ének szavaival)

Isten nem személyválogató. Mi se tegyünk másképp.

Allegorikus igemagyarázatokban az irgalmas samaritanus személyénél Jézus Krisztusra gondoltak, a kifosztott félholtnál az elveszett és elkárhozott lelkekre, a fogadó szerintük a szentek közösségére utal, a fogadós pedig a megsegítő Szentlélekre, a két dénár az Igére és szentségekre, a történet maga pedig a lélek megmentésére, amikor is a megmentettségéből fakad a samaritanus érzület (Fabianke).

A csupán jószándékú gondolatok nem tudnak feltétlenül elkötelezni bennünket a megvalósításra (Rengstorf).

Az Istennek való engedelmség és a szeretet gyakorlásának kezdete – az Úr Jézus szerint – a saját mércénk érvényének felfüggesztése, minthogy ez esetenként felmentést ad szeretetlen magatartásunkkor (Rengstorf) és folytatása önmagunk átadása Isten szent és üdvösséget munkáló akaratának, hogy Isten az önzésbe került és gyűlölet által szabdalt világban működjék.

Brinke vázlata a példázathoz:

1. Lejtős úton
2. Ellenség támad
3. Szívtelen embertársak
4. Van igaz barát
5. Van menekülés

Egy lehetséges vázlat:

1. Kérdésed az örök élet?
2. Tiszteled-e (elfogadod-e, akarod-e) Isten akaratát?
3. Cselekszed-e azt?

Másik:

1. Közeledünk-e Jézushoz?
2. Ki Ó nekünk: Mester (textus 25.v) vagy Úr (kontextus 39.v.)?

3. Mi a „haszna” belőlünk másoknak?

Vagy: 1. Jézus ellenségének „kérdései” vannak (Ész-vezérlés)

2. Isten emberének „jócselekedetei” vannak (Szív-vezérlés)

3. Minekünk pedig „menetrendünk” van (Érdek-vezérlés)

- Szívem szerinti (kontextusos) vázlat:
1. Ha van (üdvösséges) hited, cselekedj aszerint!
 2. Ha nincs (elég) hited, halgasd Jézust!
 3. Jézus hallgatására készülj imádsággal!

Tehát: ima, Ige, élet; mindegyik szükséges!

Havasi Kálmán

Szentháromság utáni 14. vasárnap

Lk 17,11-17

A hálátlanság vasárnapja

Konfirmációra készülünk, amikor ezeket a sorokat from. Kfsért a gondolat: fel kellene használni ezt az igét az ünnepen. Megszólított és elindított családok közül hányan jönnek vissza a következő vasárnapokon? Számíthatok-e 10 %-ra? Ha nem, Miért?

Ki kell lépnem ebből a gondolatkörből, mert igénk más összefüggésben kerül elénk. Valamikor szeptemberben járunk majd, amikor a Szentháromság ünnepe utáni vasárnapok időszakában az egyház népének fejlődéséről, hitben való megállásáról és ennek mikéntjéről lesz szó. A „Lélek elevenít meg” – fogalmazza meg agendánk a vasárnap témáját. Bizonyára sokan fognak arról prédikálni, hogy a Jézushoz való visszatérés a Szentlélek munkájának egyik gyümölcse. Lehetséges ez is. Úgy gondolom, hogy egyházunkban nagyon kevés a hálaadó vasárnap. Ritkán kerülnek elénk az imádság kérdései. Ezért az igehirdetés irányát most ebben látom: Jézus szeretetéről kell beszélni, a hálaadás szükségességéről és a hálátlanság okairól. Ez a vasárnap a hálátlanság vasárnapja.

Gondolat forgácsok a készüléshez

Az irgalmas samáriai után Lukács megismertet minket a hálaadó samáriaival. Megint egy megvetett, lenézett, idegen lesz a példa a zsidók számára.

Jézus nem véletlenül választja azt az utat, amelyen halad. Nyilvánvaló célja, hogy megtalálja őt az a tíz nyomorult. Így válik Jézus az események elindítójává.

Régi tapasztalat: a közös baj és nyomorúság gyakran mossa el az emberek közötti nézeteltéréseket. Nem kis dolog: kilenc zsidó között egy samáriai.

A leprát olyan nagy betegségnek tartották, hogy az abból való esetleges gyógyulás felért egy feltámadással.

A 9+1 egészen biztos, hogy ismerte Jézus hatalmát. Parancsának való azonnali engedelmségük, Jézus korábbi tetteinek ismeretét és elismerését, komoly bizalmat és bizonyos hitet tételre fel.

Egyedül a megvetett nem elégszik meg a kapott ajándékkal a gyógyulással. Többet vár Jézustól mint amennyit kapott. Még többre vágyik. Ezért tér vissza és hangos szóval dicséri az Istent.

Jézus nem ítéli el a hálátlanokat az ótestámentumi elvek alapján. Nem tesz intézkedéseket a hálátlanok ellen. Viszont teljes gyógyulásban csak a visszatértnek lesz része.

A mi időnkre megváltoztak az imádság szokásai, külső formái. Elmaradtak pl. az étkezési imádságok, az esti reggeli ahítatok családokban, iskolákban – helyüket viszont nem tölti ki semmi. Sok mindennel voltunk elfoglalva, de talán meg sem kíséreltük megteremteni az imádság, benne a hálaadás új lehetőségeit, formáit, alkalmait. Még az aratási hálaadó vasárnapok jelentősége, üneplényessége, tartalma is elszegényedett sok helyen.

Tragikus az imádságos élet tartalmi elszürkülése. A 86-os Agenda 14. vasárnapi liturgikus szövegei, imádságai szinte szóról szóra megegyeznek a 63-as Agenda szövegeivel. A többi vasárnapal is ez a helyzet. 25 év alatt az imádságos anyagot sem sikerült felfrissíteni. Ilyen szegények vagyunk?

A külső és belső, tartalmi elszegényesedés nem az Istennel való kapcsolat krízisét jelzi?

Valljuk, hogy minden jó adomány és tökéletes ajándék onnan felülről a világoosság Atyjától száll alá? Van gyülekezetünkben 10%, aki vallja ezt?

A XX. századi ember rosszul mérte föl egyre növekvő tudását és néha növekvő néha csorbuló hatalmának jelentőségét.

Nagyon sokan ezeken keresztül látják biztosítottak jövőjüket.

Környezetünk végre rájött arra, hogy a „hívők” és nem „hívők” kategorizálás elhibázott. Hiszen hit nélkül nem lehet élni. Nekünk viszont tudnunk kell, hogy az Isten hit hagyomány nem hozza magával automatikusan a hálaadásra való készséget.

A nagy bajból szabadult ember szinte kötelezően elmondott köszönő szavát sokszor nem előzi meg és nem is követi háládatos élet. Ez a köszönetmondás csak egyszeri alkalom.

A mostani idők mostani betegségéből való gyógyulást most is követnie kellene a Jézushoz való visszatérésnek. A mai betegségből kigyógyult ember számára csak az ő orvosa és módszerei a csodálatosak, és nem a nagy Orvos.

Nem az Istennek van szüksége hálaadó szavainkra, hanem nekünk. Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette. Ezzel munkatársává, beszélgető partnerévé tette az embert. Aki nem él ezzel a beszélő, hálaadó lehetőséggel, visszasüllyed az emberiség előtti állapotba.

Isten panasza régi keletű: „az ökör ismeri gazdáját, a szamar is urának jáslát, de Izrael nem ismer, népem nem ért engem.” Ézs 1,3. Az ennivalót, gondoskodást kapott állattal mindegyike kifejezi valamilyen formában háláját. Az ember nem mindig hajlandó erre.

Jézus teljes gyógyulást ad. A testi gyógyulás után megtörténik a lelki gyógyulás is. Itt áll helyre az isteni rend az ember életében. Ép testben ép lélek. Így lehet a meggyógyult teljes jogú családtag, megbecsült munkása a társadalomnak és értékes tagja Isten országának. Ezért nem lehet az ember hálátlan.

Egy lehetséges gondolatmenet a szószéken

A mai vasárnapot igénk alapján a hálátlanság vasárnapjának is nevezhetnénk. Házállataink otthon valamilyen módon jelzik: érzik a gazda szeretetét. Csak az ember képes arra, hogy erről megfélekedjen. Nemcsak Jézus kérdése hangzik élesen igénkben, Isten is panaszkodik népére. (Ézs 1,3)

Pedig Isten Jézuson keresztül csodálatos szeretettel közeledik felénk. A csoportba verődött nyomorultaknak megadja a lehetőséget a vele való találkozásra. Arra, hogy segítségét kérjék. Ezért komoly bűn a hálátlanság, amelynek sok oka lehet.

Veszélyes, ha az ember elfelejti korábbi nyomorúságát. A gyógyultak kezében ott az irat: mehetnek haza. Alig telt el néhány óra, vagy esetleg nap a Jézussal való találkozás óta, máris minden figyelmüket leköti az egészségesek életének öröme, bánata.

Veszélyes, hogy nyomorúságos állapotukból megszabadult emberek a helyett, hogy hálások lennének a szabadulásért, visszakerülnek korábbi nyomorúságuk helyezettükbe.

Veszélyes, ha az ember hamar elfelejti korábban elmondott imádságát. Mire célba ér, vagyis kérése teljesedik, a kérés és teljesedés közötti időeltolódás miatt elfelejti, hogy ő volt az, aki kért. – Előfordul, hogy a kérés nem az ember által elképzelt módon teljesedik. Emiatt marad el a hálaadás. Természetesnek tűnhet az, ami kegyelem.

Az ember hajlamos arra, hogy elfelejtse, hogy Jézus várja köszönetét. Hiszen a kértnél, vártnál még többet tud és akar is adni.

Jézus értünk többet tett, mint tíz leprásért. Számunkra saját otthonuk, társadalmuk és a jeruzsálemi templom ajtaja tárult ki – ami egyet jelentett az élettel. Nekünk Jézus a mennyei Jeruzsálem ajtaját is kinyitotta. Tette ezt élete odaáldozásával. Ezért minden hálátlanság méltatlan emberi mivoltunkhoz.

Kósa László

Szentháromság ünnepe utáni 15. vasárnap

A felkért cikkíró cikke sem a megadott határidőre (április 30) sem lapzártáig (aug. 20.) nem érkezett be szerkesztőségünkbe.

Szentháromság utáni 16. vasárnap

Lk 7,11-17

A textushoz

Ez a történet csak Lukácsnál található. K. H. Rengstorf szerint még nem tisztázott, hogy Jézus korában Nain város volt-e fallal és kapukkal, vagy csak egy falu. – A messiási korban a halál kiiktatását is várták (7,2). Így a halottas menettel való találkozás Jézust az elé a kérdés elé állítja, hogy akar-e messiási jelet cselekedni vagy nem. Jézus nem kerüli ki a kérdést és teljhatalmú szavára visszatér az élet és az anya visszakapja fiát. A sokaság isteni „meglátogatásról” (1,68.70) beszél és ebben a messiási várakozás célhoz érkezését éli át.

Az evangéliumok szerint Jézus nem válogatás nélkül száll szembe a halállal, hanem ott, ahol különösen is értelmetlenül arat, mint itt, amikor az özvegy egyetlen fiát, eltartóját rabolta el.

Jézus itt nemcsak halál feletti hatalmát nyilvánítja ki, hanem azt is fontosnak tartja, hogy isteni szeretetét kinyilatkoztassa, mellyel a nehéz, érthetetlen próbatételek, kétségek között gyászolókat és szenvedőket vigasztalja (Ézs 61,3). Elgondolkodtató, amit W. Stählin mond, hogy t.i. Jézus feltámasztási csodáinak jelentősége nem annyira a konkrét segítségben van, mint inkább a lényegét kifejező tartalommal (Sinngehalt). De a kettő nem választható el egymástól.

Igaz az is, hogy itt nem dominálhat a szimbolikus értelmezés, mely szerint a lelki feltámadás rejlik ebben a történetben. Itt Jézus halál feletti hatalma és irgalmas segítsége a fontos, és nincsen szó arról, hogy ez mit munkált a feltámasztásban. De ahol Jézus hatalma és szeretete hálát ébreszt a biológiai élet visszanyerése után (ez is az, amikor súlyos karambolban életben maradok!) ott nem maradt el a lelki feltámadás sem! Ezt is az Úr – a 13.v.-ben először szerepel a κρῖσις – munkálja, aki nem kapitulál a halál hatalma előtt, sőt felette való győzelmének sugaraiban részesít feltámadása előtt is!

Az igehirdetés felé...

Kihez kerülhet közel ez az igeszakasz? Ahhoz az anyához, aki elveszítette gyermekét, támaszát és ugyanígy kapja vissza, mint a naini özvegy? De hol van ilyen ma? Nem sírt-e Augusztinus anyja, Monika annyit a lelki halott fiáért, mintha koporsója mellett állna? Nem került közel ez az ige ahhoz az özvegy anyához, aki négy gyermekét temette el és velük mégsem „temette el” az élő Jézus Krisztusba vetett hitét? Ha nem így lenne, hogyan tudott volna Gerhard Pál így írni: Hogy ne dicsérem az Istent..., amikor pedig „Minden elhagy elfeled”!? Malmivaara Vilmos, amikor magányában ezt írja „Fájón kiperdül a könnyem is”, nem tapasztalta-e meg Jézus könnyet törölő szeretetét? Vagy Bodelschwing a gyermekeit karácsony táján elvevő Isten „könyörtelenségéből” merített volna erőt a könyörülő szeretetre ezrek felé? Mindnyájukhoz közel került Jézus „koporsót megérintő”, könnyeket törölő szeretete. Vonzásában nem halott gyermekeket kaptak vissza földi életre, hanem új életet, élő hitet és reménységet a halál partján.

Az Úr Jézus Krisztus vonzásában!

1. A figyelem ebben a vonzásban Reá irányul.

Emberek nem tudják kivonni magukat vonzásából. Beszélünk olyanokról, akik meghatározzák egy-egy család, közösség életét. Vannak, akik erről meggyőződve mondják: ezt csak én tudom elintézni. Mágnesként vonzanak. Ha pedig már nincsenek, megszűnik minden vonzás. Jézus vonzásából nem vonhatták ki magukat nemcsak tanítványai, hanem „a nagy sokaság sem.” Tették azért, mert előzőleg meggyógyította a kapernaumi száza-

dos szolgáját. Úr Ó a betegség felett! És most a halál felett győzelmet arató Úr vonzásába kerültek. Igaz, hogy a halál közelében is mindig sokan vannak. A halott ifjút is Nainból „nagy sokaság követte”. De ahol az Úr Jézus Krisztus megjelenik, ott megmozdulnak a „vasreszelékek”. Ott élet támad a halálból. Ott megfásult fiatalok életre kelnek. Ott megelevenedik az ige addig „holt betűje.” Ott együtt jön az anya gyermekével hittanra, konfirmációra, mert az igazi élet vonzóvá lett. Ott nem az élet áll meg, hanem egy eddigi „halottas menet”, mert Jézus megállítja. Talán nem is azért, hogy biológiailag halottat visszaadjon még egy időre az életnek, hanem reménytelenül síró szülőket igéjével életre támasszon, hogy gyermekeik életében az igaz, maradandó élet munkálói legyenek.

2. Az Úrnak vonzó szeretete gyászolók felé irányul.

Az a Jézus fordul egy gyászoló özvegy felé, egy egyetlen, eltartóját elveszített özvegy felé, aki a kereszten szenvedései közepette saját édesanyjáról sem feledkezik meg. Az a Jézus mondja az özvegynek: „Ne sírj”, akiről nem olvassuk sehol, hogy saját kereszt-kínjai közepette könnyet ejtett volna. De sírt Lázár sírjánál, nemcsak szeretete kifejezéséért, hanem a hitelenség láttán. Utóbbi miatt könnyezik Jeruzsálem felett is.

Nem olyan Főpapunk van, aki ne tudna megindulni gyengeségeinken, vétkieinken. Aki ne tudná gyógyítani a bűn ütötte sebeket és a halál fakasztotta könnyeket. Jézus nyomdokában törünk-e könnyeket és kötözünk-e testi-lelki sebeket? – Egy kínai gyülekezettről mondják, hogy azért nő erőteljesen, mert tudják a gyengéket erősíteni, törődnek egymással. „Most értem, hogy miért viszik a kínai keresztyének a betegeket is az istentiszteletre.” – mondja egy odalátogató. Teszik, mert megtapasztalták Krisztus könnytörő irgalmát. Hálából. „Az igazi szeretet ott kezdődik, ahol nem várnak viszonzó szeretetet” – mondja Antoine de Saint-Exupéry francia író. De ez azt is jelenti, hogy a kapott szeretetet nem vissza-, hanem tovább kell adni. Megszánni a ma reménytelenül gyászolókat és vigasztalni az evangéliummal.

Ezt a testvéri szeretetet várják ma tőlünk. Van egy gyermekjáték, neve „Testvér, segíts!” Egyiknek el kell fognia a másikat. Amikor egészen közel jön a fogó, kiáltani kell; „Testvér, segíts!”. Ekkor jön valaki, aki kezét nyújtja a kiáltónak. Most már egyiket sem lehet elfogni, megmenekültek. Gyermekjáték, de találó az értelme. Nem elég távolból tanácsot adni annak, aki sírva kiált: „Testvér segíts, felebarát segíts”. Közel kell menni hozzá: kézközelségbe, szívközelségbe! Jézus annyira közel ment a koporsóhoz, hogy meg is érintette. Még a feltámasztott ifjút is megérintette, mert „átadta az anyjának”. Amikor megfogom a kórházban a beteg kezét, a szociális otthonban fekvő asszony csonka karját, megsimogatom az apa nélküli árvák arcát a hittanórán, Jézus Krisztus vonzásának közvetítője lehetek szóban és tettekben, mely-nél boldogítóbb szolgálat alig akad földi életünkben!

3. Az Úr vonzása a halál feletti hatalmában teljeseedik ki.

Ő küzd a halál ellen, mert neki nem „barátja”. Jézus haragra gerjed, amikor találkozik vele (Jn 11,3). Nincsen egyetlen híradás sem tőle, melyben a halált Isten országa építőköveként tüntetné fel. Nem kapitulál a halál előtt, hanem legyőzi! Ezért énekelhetjük bizonyágtételként: Győzelmet vettél, Ó Feltámadott! Ezért lehet élő reménységünk életünkben, de halálunk partján is! – Spurgeonról, a nagy igehirdetőről mondják, hogy mindig úgy beszél, mintha számára és hallgatói számára is az utolsó alkalom lenne. Halála előtt egyik látogatójának ezt mondta: Teológiám nagyon egyszerű lett...: Jézus értem halt meg. Ez elég, testvér. Ismerjük Luther utolsó szavait, melyeket halottas szobájának asztalán találtak: „Koldusok vagyunk.”

Aki tudja, hogy az élő Úr Jézus Krisztus érte is meghalt és nincsen más érdem koldusok számára csak az, amit Ő tett értünk, az már feltámadott a lelki halálból és örök élet teljessége vár rá a feltámadás nagy napján!

4. Az élő Úr vonzása különböző erővonalban mutatkozik meg

Vannak, akikben Jézus hatalma a halál felett félelmet vált ki és ez mindnyájukat megérintette. Ugyanakkor Isten dicsőítésébe torkollott. De nem maradt ki a bizonyágtétel erővonala sem, hogy ebben a „nagy prófétában” Isten meglátogatta a bűnrel és halállal a tönk szélére jutott, szenvedéssel, betegséggel megfertőzött népet. És ez az evangélium elterjedt.

Sokféle erővonal akar hatni mai életünkben, az egyházban, gyülekezeteinkben és társadalmunkban. Mindegyik a saját szempontjait akarja érvényesíteni, kizárólagosságra törekszik sok esetben és ezzel gyengíteni akarja a másik erővonalát. Közben mindegyik gyengül és megszűnik a vonzás. Ma, amikor az erővonalak összehangolására, összehatására lenne szükség feladataink sokaságának elvégzésére, egyéni érdekek kerülnek előtérbe egoista módszerek alkalmazásával. Régi sebeket tudatosan szakítunk fel és vérzünk, gyengülünk. Vigyázat: van halálba torkolló vérvesztés. Közben nem Krisztus vonzásáról terjed a jóhír, hanem az egymást gyengítő „erővonalakról” – melyek „keresztibe tesznek” egymásnak – kezd egyre hangosabb lenni a sajtó, meg azok hangja, akik az egyház felé fordulva ismét, megoldást, erőt várnának...

Jézus megállította a temető felé tartó menetet. Ma is a szétszakítotttság miatt sebesülteket, erőtlenekeket és gyászolókat. Aki Jézussal találkozik, útja nem a „temetőben” végződik. Akit Jézus hatalma és szeretete életre támaszt, bűneiből megtisztít, annak élete Krisztus vonzásában erővonalakat bocsát ki mások felé, családban, gyülekezetben, különböző emberi közösségekben!

Szimon János

Szenháromság utáni 17. vasárnap

Lk 14, 1-11

Megjegyzések az alapigéhez

A vízkóros szombatnap meggyógyításának történetét, s az ezzel kapcsolatos jézusi tanítást csak Lukács evangéliuma közli.

Lukács evangéliumának sajátossága, hogy Jézust olyan környezetben ábrázolja, ahol nyilvánvalóvá válik Jézus emberi magatartása, embersége. Miután Jézus meggyógyította a vízkórost, asztali beszédben tanította a vendégeket, a vendéglátót, és minden jelenlevőt. A szombatnap meggyógyítás alkalmul szolgált neki, hogy megmutassa isteni hatalmát és feltárja a farizeusok Isten országához való viszonyát.

Lukács úgy tudósít a szombati ünnepi ebédéről, hogy sem a vendéglátó nevét, sem a vendéglátás helyét és idejét nem jelöli meg.

Jézus az ismeretlen farizeus házában a vízkóros meggyógyításával látszólag megszegte a szombatra vonatkozó törvényt, valójában azonban megmutatta, hogy az ünnep megszentelése és az irgalmasság gyakorlása összetartozik. Az ünnepi étkezés alkalmul szolgált arra is, hogy Jézus ismertesse Isten országának a rendjét.

A szószék felé

1. „Amikor egyszer szombaton”... így kezdi Lukács beszámolóját egy vízkóros szombatnap meggyógyításáról. Feltűnő, hogy Lukács, aki evangéliumának elején hangsúlyozta: „mindennek pontosan utána jártam”, (Lk 1,3) – s valóban igyekezett Jézussal kapcsolatosan a „kétségtelen valóságot” (Lk 1,4) leírni, nem tartotta fontosnak, hogy közölje, hogy mikor és kinek a házába ment Jézus ebédelni. Lényegtelennek ítélte, hogy az időt, a helyet és a vendéglátót megnevezze. Igaza volt Lukácsnak, amikor csupán a legfontosabbat közölte: Jézus bement a farizeusok egyik vezető-

jének házába.

Valóban az a döntő, hogy Jézus hajlandó volt betérni mind a megvetett vámszedő, mind az előkelő farizeus házába. Kész volt asztalközösséget vállalni a lenézett Zákeussal és a megbecsült Simon farizeussal. Beért Lévi hajlékába és a betániai testvére, Mária, Márta és Lázár otthonába. Nem tett különbséget a vendéglátók között. Nem volt személyválogató. Megragadott minden alkalmat, hogy együtt legyen az emberekkel családi, otthoni környezetükben is. A gyógyítás szándékával ment Péter anyósának házába, s az együttérző, segítő szeretet készítette, hogy átlépje Jairus otthonának küszöbét, hogy a halálból életre keltse annak leányát.

Jézus számára nem volt kérdés, hogy hol a helye, s mit kell tennie. Mindig oda ment, ahol szükség volt rá, s azt tette, ami mások javát, üdvét szolgálta. Nem véletlen, hogy „egyszer, szombaton bement a farizeusok egyik vezetőjének a házába ebédelni. És ott egy vízkóros ember került elébe.” Nem tudjuk, hogy a beteg hogyan jutott a farizeus házába. Ki és miért vitte oda, s mióta volt ott. Jézus számára az ünnepi ebéden jelenlevők között ez a vízkóros lett a legfontosabb személy. Nem emberi kvalitása, hanem nyomorúsága, betegsége, elesettsége miatt. Mert ő szorult rá leginkább Jézus gyógyító szeretetére.

Jézus nem aggályoskodott, hogy a farizeusi törvénymagyarázatot és gyakorlatot figyelmen kívül hagyva, a szombat megünnepelésére vonatkozó szabályokat megszegve, a vendéglátót és a vendégsereget megbotránkoztatva, meggyógyítsa-e az előtte levő beteget. Habozás, késedelem nélkül meggyógyította a vízkóros – szombaton.

Mi nem rendelkezünk Jézus isteni gyógyító hatalmával. Ennek ellenére is tehetünk valamit, nem is keveset a bajbajutottakért, az elesettekért. Hétköznap és ünnepen egyaránt. De hajlandók vagyunk-e nem csak a szívünkre, hanem a vállunkra is venni mások gondját, terhét?

Napjainkban hazánkban mind több segítségre szorulóval találkozunk. Sok a szegény, a magányos, a testi-lelki sérült, a hajléktalan. És egyre többen menekülnek hozzánk, főként Erdélyből. Mit tettünk és mit teszünk értük? Csupán sajnálkozunk, vagy ténylegesen segítünk-e rajtuk? Hitünk arra kötelez, hogy Jézus Krisztust követve legyünk készek mindenkin segíteni akkor is, ha ez nem kis áldozatot jelent.

Vigyázzunk, nehogy a farizeusok bűnébe essünk, akik előbbre valónak tartották az ünnepre vonatkozó szabályok megtartását, mint a segítő szeretet gyakorlását. Isten imádása, az istentisztelet nem merülhet ki kegyes gyakorlatok, szép liturgiák végzésében. Ne feledjük Urunk figyelmeztetését: „Nem mindenki megy be a mennyek országába, aki azt mondja nekem: Uram, Uram, hanem csak az, aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát” (Mt 7,21)

2. A vízkóros meggyógyítását követően Jézus az ünnepi ebéd vendégeihez fordulva Isten országának egyik alaptörvényét fogalmazta meg. „Aki felmagasztalja magát, megaláztatik, aki pedig megalázza magát, felmagasztalatik.” Egyesek számára ez hasznos, bölcs tanácsnak számít. Annak is tekinthető, de sokkal több annál. Valójában bűnbánatra, megtérésre való felhívás, mely egyaránt szól az egyes embernek és a közösségnek, az egyháznak.

Emberi természetünkől eredően nem vagyunk szerények, alázatosak. Magunkat másoknál különbnek tartjuk. Ösztönösen önzők, kevélyek vagyunk. Szeretjük és keressük a kiváltságokat, az előnyöket. Sokszor harcolni is készek vagyunk értük. Miközben ezt tesszük, sebeket ejtünk másokon, fájdalmat, keserűséget és hátrányt okozunk másoknak.

Az alázatosság hiánya, a kevélység, a gőg elvakítja az embert és alkalmatlanná teszi Krisztus követésére. Aki a maga dicsőségét keresi, megrabolja az Isten dicsőségét. Aki ezt teszi, azt Isten előbb vagy utóbb megszegyeníti, összetöri, megalázza. Ezt tanúsítja a Biblia (Fáraó, Nabukadnecár, Heródes, Agrippa stb.) és a világtörténelem.

El kell ismernünk és bűnbánattal kell megvallanunk, hogy sokszor vétettünk és naponként vétkezünk. Isten országának rendje ellen az által is, hogy közömbösek vagyunk mások ínsége iránt,

csak magunkkal törődünk és a magunk dicsőségét keressük.

Ha felismerjük, hogy az igazi istentisztelet, az ünnep megszentelése és az irgalmasság cselekedetei mennyire összetartoznak, s hogy Isten előtt csak alázatosan lehet megállni, bizonyára megtapasztaljuk, hogy a mennyei Atya szeretettel öleli keblére alázatos, bűnbánó gyermekeit.

Táborszky László

Szentháromság utáni 18. vasárnap

1Kor 1,4-9

I. Bevezetesként

1. Ismerjük 1Kor háttérét. Éppen ezért „meglepetés” ez a szakasz. Azt a benyomást kelti, hogy Korintusban problémátlan a keresztyének élete. Ne feledjük azonban, hogy Pál apostol nem dicsőretet mond, hanem hálát ad. Elsősorban nem emberekre figyel, hanem Istenre tekint. Jelentős a felismerés, hogy az első mondatok állítmányai szenvedő alakúak: „adatott, gazdaggá tétettek, megerősített benneteket.” A gyülekezetben minden érték Istentől való.

2. Így igazsakasunk lényeges kijelentése ez: „Hálát adok”. Pál apostol gondolkodásának, emberekről alkotott véleményének és a gyülekezet jövődjéhez kapcsolódó reménységének mikéntjét a hála határozza meg. Igehirdetésünkben a hálának és az általa alakított magatartás igényének kell a középpontba kerülnie.

3. A vasárnap jellege: „Járjunk elhívatusunkhoz méltóan: Szeretetlen!” Hogyan tükrözhetné ezt a jelleget igehirdetésünk? Talán úgy, hogy ez alkalommal a szeretetnek és a hálának a kapcsolatát mutatjuk meg.

II. Meditáció

Készülésünk folyamán néhány összefüggéssel alaposabban kell foglalkoznunk. A következőkre gondolok:

1. Szeretet és hála

Szeretetünk kétirányú: engem szeretnek és én szeretek. A kettő egységbe olvad, de az első az alap, a kiindulás. Az a lényegesebb, mert hiányában elmarad az „én szeretek”. Általános tapasztalat, hogy képtelen szeretetre az, akit nem szerettek.

Számunkra kétségtelen, hogy a szeretet nem emberektől indul. Isten a szeretet forrása. Az ember szeretete már Isten kegyelmes ajándéka. Szeretetem azért lehetséges, mert szeret engem Isten! Abban az önzetlenségben, tisztaságban és áldozathozatalban, amely az igazi szeretetet jellemzi, Isten önzetlensége, szentsége és áldozatkészsége jelenik meg világunkban. Ennek felismerése indít hálára.

Nem kevés, ha ez a hála szavakká formálódik, hiszen ezek a szavak a szív állapotára utalnak. Döntőbb azonban az, hogy hálánk magatartásunkban, viselkedésünkben s életformánkban fejeződjék ki. Ennek érdekében két dologra törekedjünk:

2. a. Legyünk hálásak Isten munkájáért.

Azt kell felismernünk, hogy Isten munkáját mindenfajta emberi gyengeség ellenére végzi. Ez a kegyelem! Itt tűnik ki, hogy a hatalmas Isten nem akarja megtörni az embert. Megtehetné. Rákényszeríthetné az engelmességre, az alázatra. Olyanná teremthette volna, hogy ne tudjon ellentmondani, fellázadni. De ebben az esetben nem volna értelme Isten szeretetének. Isten a lázadó, engedetlen, kísértésekben elbukó, bűnös ember felé fordul. Neki hirdetteti az evangéliumot, kínálja fel a bűnbocsánatot. Ezt az embert szólítja meg és akar vele közösséget teremteni.

Istennek ezt a törekvését Pál apostol így is kifejezi: Az Isten

hűséges. Szavait így is érthetjük: Istent nem lehet szeretetétől eltántorítani. Nem akar mást, „csak” szeretni; nem tesz egyebet „csak” szeret! Ebben az összefüggésében érthetjük meg ennek az úrvacsorai liturgiában elhangzó mondatnak a mélységét: „Méltó és igaz, illő és üdvösséges, hogy mindenhol és mindenkor hálát adjunk neked, mindenható Atyánk és örök Istenünk, a Jézus Krisztus által, mert...”

2. b. Legyünk hálásak az emberért, akiért Isten cselekszik!

Pál apostol alapigénként szerint ezt írja Korintusba: „Hálát adok értetek... azért a kegyelemért...” Gondolataiban egybekapcsolja a sok gondot hozó korintusiakat a kegyelemmel, amelyben Jézus Krisztusért ők is részesülnek. A kegyelem valóságának hite, az erejébe vetett bizalom annyira foglyul ejti gondolatait, hogy – bár a mondat félreérthető, mégis leírom – elhanyagolhatóvá lesz számára mindaz a nyomorúság, amely életüket és keresztyénységüket terheli. Éppen annyira bűnösek, mint a többiek és mégis egészen mások: Isten szeretetének fénye hull rájuk és bűnbocsátó kegyelmének ereje veszi körül őket.

Pál szavaiból kiérezhetjük, hogy nem csupán levelének címetjeiről szól. Azokra is gondol, akiket másutt is elérhet bizonyágtétele. Az ő megkísértett és gyengének bizonyult korintusi testvérei azt példázzák, hogy Isten mit szándékozik tenni valamennyi emberrel. Mi azt láthatjuk meg rajtuk, ami velünk is megtörténhet.

Egy gondolattal még foglalkozhatunk: kapcsolatunk alapvető módon megváltozik azokkal az emberekkel, akikért hálásak vagyunk. Megértéssel gondolunk rájuk, kevésbé leterhelten tudunk szót érteni velük. A levél további részében Pál apostol azért tud olyan nyíltan szólni megdöbbentő problémákról, mert olyan emberekhez ír, akikért hálás Istennek.

3. Hála és reménység

Csak a reménykedő ember hálás. A reménytelenség kétségbeesetté és iriggyé tesz. A reménység megerősít, a reménytelenség elgyengít. Elengedhetetlen, hogy a szüntelenül kísértő reménytelenségből kitörve reménységre jussunk.

Bűneink következménye, hogy alapvető módon reménytelenek vagyunk. Igaz, Isten cselekszik értünk és rajtunk, de ebben a világban cselekedete nem jut teljességre. Kegyelmeiből újra és újra kiesünk. Helyzetünk kétségbeejtő lenne Jézus nélkül. Számoljunk azzal, hogy teljes megváltottságunk csak „Jézus Krisztus napján” lesz valósággá, addig nincs másunk, mint a hűséges Istenbe vetett reménységünk. De vegyük észre, hogy Jézus Krisztus apostola erre a reménységre bíztat szakadatlanul!

III. Igézhirdetési vázlat

A.) Életünkben a szeretetnek sokféle megjelenési formája van: türelem, áldozatkészség, megbocsátás stb. Mai igénk a szeretet olyan formáját tárja elénk, amelyről meg szoktunk feledkezni. Ami nem hiányozhat szeretetünkben: a hála!

B.) mi a hála?

1. *Elfogadás.* Isten szeretetét fogadom el. Igent mondok rá, bízom benne. Világos számomra, hogy ezt a szeretetet nem érdemlem meg; vallom, hogy nem tudom viszonzni; tudomásul veszem, hogy megmagyarázhatatlan. Mégis mindent ráépítek. Az a vizsgálatom, az erőm, a reménységem. Kísértéseim közben szüntelenül ide menekülök: szeretetével mellettem van az Isten!

2. *Merészség.* Nem tolokodás és szemtelenség, hanem bizonyosság a felől, hogy Isten engem sem akar elveszíteni. Pedig tudom, hogy rászolgáltam ítéletére: megérdemelném, hogy eltaszítson és megsemmisítsen. Vallom, hogy eltaszíthatna magától, de belekapaszodom a kezébe.

3. *Irgalmasság.* Tovább kell adnom, amit Istentől kaptam. Akkor is vállalom mások gyengeségét és elesettségét, amikor azok szinte taszítanak. Nem tehetek másképpen: Velem is így cselekedett Isten.

4. *Megingathatatlan reménység.* Miközben állandóan életem

korlátaiba ütközöm, vallom, hogy Istennel és Istennél minden lehetséges. Elfogadom a jelenem kihívásait, mert nem egyedül vagyok szemben velük: Isten ajándékai erősítenek. Nem ejtenek kétségbe a ma bizonytalanságai: bizonyos vagyok Isten hűségében.

5. *Életforma.* Teret kap imádságaimban, ünnepnapjaim fényében születik meg és formálódik, a hétköznapijaimban válik gyakorlattá. Vállalásával nem akarok kitűnni, de Istenben bízva mindent megteszek azért, hogy ne látszat, hanem valóság legyen.

C.) Minderre mai vasárnapunk emlékeztet, tanít és bátorít, amikor igéi így üzennek: „Járjunk elhivatásunkhoz méltóan: szeretetben” Ez a szeretet pedig hála is legyen!

Bohus Imre

Szentháromság utáni 19. vasárnap

Ef 4,20-28

Az efezusi levél az Egyház lényegének alapvető kifejtése, a keresztyén gondolkodás koronája, a keresztyén teológia csúcса. Ehhez hasonló jelzőkkel írnak teológusok róla.

Balikó „Az Efezusi levél” kommentárjában alapigénkről is részletes exegézist ad. A 4,17-32-ig terjedő egységben „Az életvitel radikális megváltozása” címmel rámutat, hogy az apostol hogyan konfrontálja olvasóival a régit és az újat, hogy tudatos keresztyén életvitelre segítse őket. Az elidegenedés, a megkeményedés és a gátlástalanság pokoli fokozataival szembeállítja az „en Chriszto” állapotot, hangsúlyozva, hogy ez nem látszat, hanem valóság. (alétheia). Képiesen, mint egy új ruhát fel lehet venni. Természetesen az új ruha előtt le kell vetni a régit.

Amikor erről a textusról prédikálunk két nap választ csak el Október 23-tól, új pirosbetűs ünnepünktől. Nem lehet sterilen prédikálni. Annál inkább nem, mert igaz, hogy a reformáció korában a hit általi megigazulás került a gyertyatartóba, hogy világítson, a mi időnkben pedig az Egyház fénye. „Az Egyháznak tehát az a küldetése, hogy ne e világ (esetleg még egy jobb világ)”, hanem az eljövendő világ hírnöke legyen... Ez utóbbi nem álom, nem illúzió. Ezen fordul meg az Egyház jövője is. (Vajta.)

Az egyházatyák a Holdat tekintették az Egyház jelképének, mert a Hold fénye idegen fény, a Nap fénye és enélkül a Hold csak sötétség volna. Világít az Egyház, de fénye nem sajátja, hanem más fénye, a világ világosságágé. Ezért, ha az egyházat nagyon közelről nézzük, emberi, földi elemeket találunk csak benne, és ez az ami magáé, de nem ez az ami Egyházzá teszi. Ami Egyházzá teszi az, hogy átmegegy rajta Krisztus fénye. (I. Ratzinger.) Így is mondhatjuk: fényáterestől.

Pál az Egyházat textusunkban így szólítja meg: „Ti.” Sok-sok „te” közössége. Itt merül föl a kérdés „Ti azonban nem így tanultatok a Krisztust, ha valóban úgy hallottatok róla, és kaptatok felőle tanítást, ahogyan az megvalósult Jézusban.” – igével kapcsolatban. Kortársaink túlnyomó többsége ugyanis az elmúlt évtizedekben nem kapott hiteles tanítást Jézusról. Több esetben még a konfirmációi oktatás során is a tanítás a minimumra korlátozódott. Nem csoda, hogy a konfirmáció után elment kiki a maga útjára.

Világosan kell azt is látni, hogy gyülekezeteinkbe igen nagy százalékban „keresztyén óvodások” járnak. Elől megy az óvónő (lelkész) és utána a spárgát fogva a mai utca forgalmában az „öreg gyerekek”. „Senki sem léphet kétszer ugyanabba a folyóba” mondta az ókori bölcs. A víz amelybe beléptél elfolyik mire másodszer belépsz. A mai Egyház egy más Egyház mint volt atyáinké.

Úgy gondolom Egyházunk létkérdése: tanulni a Krisztust. A katechetikának legalább olyan hangsúlyosnak kell lenni mint a

homiletikának.

Elgondolkodtató, hogy a II. százdban az eretnek Markionnak az a lépése, hogy az általa alapított egyházban rendszeres tanítást vezetett be, ösztönözte az ortodox egyházat, hogy rendszeresítse a tanítást Rómában.

Ma a tanulás, a továbbtanulás elengedhetetlen az Egyházban is. Meg kell tanulni a jézusi autóban vezetni és meg kell tanulni a jézusi Kreszt.

Ágendánk a vasárnap témáját így adja meg: Járjunk elhivatásunkhoz méltóan! Munkában. Az oltárnál elhangzó Evangélium Krisztus bűnbocsátó kegyelmét hirdeti. Így lesz a béna újra munkás ember. Igehirdetési alapigénk pedig felszólítás arra, hogy akik Krisztuséi azok ne adjanak teret az Ördögnek, aki azon mesterkedik a hazugság, harag, lopás bűnével egyre nagyobb helyet kapjon az Egyház életében. Hazugság, harag, lopás bűnével terhelt nem megy a munka.

I. Vessétek le a hazugságot!

A hazugság szót a Biblia két különböző értelemben használja, aszerint, hogy az embernek embertársával vagy pedig Istennel való viszonyáról van szó. Egyrészt: „Ne hazudjatok egymásnak...” Kol 3,9. Másrészt: „Aki nem hisz az Istennek, az hazugá teszi Őt...” 1.Jn 5,10.

Semmiféle hazugság nem származhat az Igazságtól. 1.Jn 2,21.

Az elmúlt évtizedekben annyit hazudtak nekünk és annyit hazudtunk egymásnak. „A hazudni boldog szeretőt” – próbáltuk sokszor megjátszani. Nem illik hozzánk. Egyházi életünkben különösen nem. Sem konfirmáción, sem esküvőn, sem temetésen...

Le kell vetni végre mint egy koszos ruhát. Nem a saját okoskodásunk szerint, hanem az általa hirdetett tanítás szerint. A- hogyan mindig kielemezhető Jézus tanításából. Ahogyan Augustinus írja Jézusról: „Te a gyermeket gyermekdeden, a férfiút férfiasan, az aggot nyugodalmasan tanítod és szereted.”

2. Ha haragustok is ne vétkezzetek!

Nem minden harag vétkes harag, de minden harag etikai

veszéllyel jár együtt. Az Ördög helyet kap a haragvóban. Balikó rámutat:

„A Nap le ne menjen a ti haragotokkal... ezt már tudta az antik ember is. Plutarchos szerint a pithagoreusi iskolának rendtartásához tartozott a tagoknak egymással való megbékélése naplemente előtt.”

Amikor előkészítömet írom, kiépített lövészárkokból figyeljük egymásnak mozdulatát és ha nem tetszik, lövünk. Nyugaton már régen lefutott módszerekkel rontunk egymásnak. Hogyan lehet ezt vétkes harag nélkül megúszni? Isten kegyelme, ha nem megy le a Nap, kegyelmének napja.

Az Ószövetségben egyszer megállt a Nap, hogy Isten népe győzhessen. Hozzánk is legyen Isten ilyen kegyelmes.

Figyelemreméltó, hogy az apokalipszisek szerzői úgy látják a végső kegyelem idejét, a harag egy korszakának kell megelőznie. „Menj be népem, menj be szobáidba, és zárd be ajtódat utánad és rejsd el magad rövid szempillantásig, míg el nem múlik a bús harag.” Ézs 25,20.

3. Aki lopni szokott többé ne lopjon!

Minden elismerésem az éjt-nappallá tévő kollégáké, de nem a lógósoké, a készületlenül prédikálóké, a munkában válogatóké. Hálás vagyok Istennek a hűséges felügyelőkért, presbiterekéért, de felháborítónak tartom ha csak fogyasztók az Egyházban és nem munkások. Az Egyházban dolgozók, egészségét, hitét, reményét lopják meg azok akik csak ücsörögnek. Isten ajándékaik tolva az, aki nem szolgál a neki adott kegyelmi ajándék mértéke szerint. Ha mindenkit számbaveszünk akkor is kevesen vagyunk, ezért: „Aki lopni szokott, többé ne lopjon, hanem inkább dolgozzék, és saját keze munkájával szerezze meg a javakat, hogy legyen mit adnia a szűkölködőknek.”

El kell ismernünk, hogy saját erőnkől nem tudunk megváltozni. Föl kell ismerni tehetetlenségünket és Isten karjába kell vetni magunkat. Ő ugyanis csak akkor tud átalakítani, ha átadjuk Neki életünket.

Bolla Árpád

Gyülekezeti

szolgálat

— lelkeszi közélet

Munkánk iránya

A Pest Megyei Egyházmegyében évek óta részletes munkatervet készítünk a miszsiói előadóval. Ennek egyik része az egyházmegyei alkalmak megtervezése (idén is megtörtént, minden találkozó, alkalom programmal, előadókkal), a másik része egy javasolt gyülekezeti munkaterv, ami persze nem kötelező. Tudom, hogy más egyházmegyékben is megvalósult ez. Miután azonban az elmúlt évben már egy közös, szinte országosnak mondható terv is megjelent a Lelkipásztorban, mi leálltunk, mondván, majd a nagy közöshöz igazodunk. Az idén viszont bizonytalan-

ság van ezen a téren. Mindenesetre, én úgy érzem, hogy hasznos és jó segítség volna sokaknak a régi Belmissziói Munkaprogram valamilyen új szerkesztése és kiadása. Akár a Lelkipásztorban, akár külön is. Biztos, hogy sokan örülnének ennek. Amikor ezt javaslom, készen vagyok ebben segíteni, dolgozni is.

Most nem egy ilyen konkrét tervet hozok ide, tehát nem egy különböző alkalmakra szóló témajavaslatot. Inkább azon gondolkodom, hogy mi lenne 1990-1991-ben fontos gyülekezeteink számára? Mi legyen a munkánk fő iránya? Mit kellene szolgálatainkkal megcélozni?

1. Gyülekezeteink megelevenedése. Semmiképpen sem szeretném a struktúrát a belső megelevenedéssel szembeállítani. A struktúraváltás kérdése most nem feladat. Azonban azt hiszem mindnyájan egyformán látjuk, hogy gyülekezeteink megelevenedése igen szükséges. Ide is érvényes Jézus példázata az új ruháról és a tömlőről. Nem a régi ruha foltozgatásáról, sem a tömlő erősítgetéséről lenne ma szó. Inkább az „új bor” megtalálásáról, a tartalommal való megtöltődésről. S az „új borhoz” persze új ruha és új tömlő is kell.

Ennek talán fordítottja is érvényes? Érdemes addig az új ruháról és új tömlőről vitatkozni, amíg nincs új bor és nincs új élet? Sarkítottam a dolgokat, tisztában vagyok vele. Az azonban biztos, hogy gyülekezeteinknek elsősorban az evangéliummal való találkozásra, magával Jézussal való találkozásra van szükségük. Mondhatom így is: evangélizációra.

Ebben a tekintetben én két szélsőséget tapasztalok. Van gyülekezet, ahol a „megszokott” alkalmakon kívül alig történik valami, a gyülekezet a saját lelkészen kívül nem, vagy alig lát, hall valakit. A másik véglet a „haping”-gyülekezet, ahol mindig esemény van, mindig történik valami. Azt hiszem, a két véglet között kellene megtalálni az utat: több alkalmat az evangélium számára. Tudom, hogy megint vitatható dolgot említetek: több vendégszolgálatot. Tudom, hogy néhány szerint a kettő nem ugyanaz, én sem mondanám. Mégis: adjunk alkalmat arra, hogy a gyülekezet másként, más szájából, más kifejezésekkel is hallja az evangéliumot. Nem ugyanerről van szó az újszövetségi evangéliumokban is? Vagy nem kellene-e valamilyen felnőtteknek szóló

bibliaiskolát is indítanunk? Nem lehetne elővenni, mondjuk Márk evangéliumát erre a téli időszakra?

Összefoglalva: tegyük ki gyülekezeteinket több és többféle igehirdetésnek, gondoljunk tudatosabban evangélizációra. S közben – bizonyára van a gyülekezetnek egy magja – imádkozzunk rendszeresen azért, hogy Isten adjon megelevenedést. Lehetne erről LMK-ákban is beszélgetni, alkalmakat szervezni, sorozatokat kicse-relni, még imádkozni is.

2. Gyülekezeteink felnőtté válása. Most arra gondolok, amit Pálnál az Efezusi levélben olvasunk: „míg eljutunk mindnyájan a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, a felnőttkorra, arra a nagykorúságra, amelyben elérjük a Krisztus teljességét” (4.13.). Ez a teljesség csakugyan csak az üdvösségben érhető el? Nem gondolom, hiszen így folytatódik: „többé ne legyünk kiskorúak, olyanok, akik mindenféle tanítás szelében ide-oda hányódnak és sodródnak az emberek csalásától, tévútra csábító ravaszágától” (4.14). Lehet, hogy városban másként van, én falusi gyülekezeteket látok magam előtt többnyire: bizony sok felnőtt keresztény gyermekkorban él. Óriási feladat lenne felnőtté tenni gyülekezeti tagjainkat, ehhez talán az is szükséges, hogy felnőttként is bánjunk velük, ez is hozzájárulna a növekedéshez.

Ez a felnőtté válás az apostol szerint szolgálattal jár (Ef 4,7-12.). A felnőtt az aktív, tettekész ember. Ez az, amit más szóval így szoktunk nevezni: egyetemes papság. Messze vagyunk ettől. De lépéseket kellene ez irányban tenni, s mikor, ha most nem?

A presbitereinkkel külön és sokkal többet kellene foglalkoznunk. Ismerek gyülekezeteket, ahol ma is évi egy vagy két presbiteri ülés van, s jóformán a költségvetésen, zárszámadáson kívül nem halanak semmiről. Tudok viszont olyan gyülekezetéről, ahol havonta alkalom van velük. A legutóbbi egyházmegyei presbiteri találkozón (Gyóron) a két előadáshoz ötven hozzászólást hallottunk a presbiterektől. Tudatosan kell arra törekedni, hogy a mi mondanivalónk rövidebb legyen, legyen idejük a kérdésre, hozzászólásra. Egyszóval partnerekké kellene őket tennünk! Faluban ehhez „áttörésre” van szükség, hogy egyáltalán mindenütt megszólaljanak. Ezért kellene tervezni olyan nekik megfelelő időpontú alkalmakat, amikor a gyülekezet minden kérdéséről a gyülekezet minden rétegéről szó eshetne, s meglátnánk, mennyi elközelítés és gondolat van bennük, ha olykor vitatkozni is kell némelyikkel.

Több olyan gyülekezetéről tudok, ahol a presbiterekkel komolyan foglalkozik a lelkész és elevenedés jelei mutatkoznak.

Munkatársakat kellene keresnünk és

nevelnünk minden gyülekezetben már. Nem mindenütt könnyű, de ma már el kellene érni, hogy a gyermekbiblikör ne csak a pap, vagy papné munkája legyen - ezzel nem akartam őket félreállítani. Kellene a táguló ifjúsági munkánkban is sok segítség. Nemrég hallottam, hogy a katolikus egyháznak már most több száz képzett, vagy legalábbis valamilyen készségű hitoktatója van. Nekünk? Ismerek gyülekezetet, ahol a presbiternek valóságos köze van, amit nemcsak az egyházi járulék szempontjából tart szemmel és nyilván. Tudok gyülekezetéről, ahol látogató csoport alakult a lelkész képzésével és irányításával. Ha ma is egyedül csinálunk mindent, holnap már késő lehet.

Gyülekezeti tagjaink aktivitását tudatosabban meg kellene céloznunk. Többet kellene szólni, témává tenni mindenütt, hogy minden gyülekezeti tagnak feladata van körében, családjában, vagy baráti társaságában. Az evangélium továbbadása nem csak a lelkész dolga, vagy nem csak más egyházi csoportok tagjainak munkája, az evangélikusoké is. Más szóval, jó lenne, ha munkaprogramunk valóban missziói lenne, ezzel a céllal és tartalommal is.

3. Gyülekezeteink erkölcsi élete. Napjainkban ilyeneket is hallottunk: az egyház az erkölcsi élet megújulásának alapja, forrása. És az egyház erkölcsi élete? Most nem egyszerűen a múlt megítélésére gondolok, hanem gyülekezeteink életére. Mert ha az előbb az efezusi levélből a felnőtté válást és a szolgálatot olvastuk ki, akkor hadd utaljak a következő fejezetekre (4,17-6,24): miként válik a felnőtt és szolgáló keresztény élet Istennek tetszővé. S ha már ennyit hivatkoztam erre a levélre – nem véletlenül tettem – megkérdezem: nem tehetnénk ezt a hitébresztő, hiterősítő, életújító tartalmú levelet a munkánk központi tartalmává? Nem kellene végigolvasni bibliáorákon, vagy egyéb alkalmakon? Egyáltalán, a „textusok” olvasásán túl, nem kellene a folyamatos olvasásra is gondolni alkalmainkon, és arra indítani gyülekezeti tagjainkat is?

Vagy nem kellene elővenni a Hegyi Beszédet? A ma is megütköztető „jézusi etika” meghirdetését? Egyházunk élete messze kullog ettől. S ha már erről van szó, akkor hadd ajánljam Gáncs Péter társunk a múlt évben Fótton a kántorképző tanfolyamra írt sorozatát éppen a Hegyi Beszédéről. Azt hiszem, hogy, amikor újra feltűnnek agresszív vonások a társadalomban, sőt egyházban is, a Hegyi Beszéd igen időszerű olvasmány és vezető lenne.

Elnézést, ha nem konkrét témákat, programokat, összeállított sorozatokat ajánlottam. Mégis úgy érzem, hogy a gyülekezet megelevenedése, felnőtté válása és erkölcsi élete nagyon is konkrét téma

és munkaprogram lehet. Sőt lehetne Isten „kedves esztendeje” is az előttünk álló munkaév.

Keveházi László

Igehirdetés

az Északi Egyházkerület Közgyűlésének nyitó istentiszteletén 1990. május 17.(Jel 14,6)

„És láttam, hogy a másik angyal repül az ég közepén, az örök evangélium volt nála, és hirdette azoknak, akik a földön laknak, minden népnek és törzsnek, minden nyelvnek és nemzetnek.”

Testvéreim!

Vízió, angyal, zenit, örök evangélium, minden kornak, minden népnek szóló üzenet...

Nem menekülünk az 1990. esztendő magyarországi evangélikus egyházi valóságától, az Északi Egyházkerület valóságától, ha ezen a közgyűlésen a Jelenések könyvében lapozunk és pontosan ennél a képnél időzünk?

Mindenesetre jó tudni, hogy a Jelenések könyve nem a vágyak és óhajok álmoskönyve, nem a keresztény utópia dokumentuma, hanem a Feltámadottól kapott ajándék a küzdős és küszködő egyház számára, amely nem tud, de nem is akar elfutni önmaga előtt.

Mentőöv, amely a fuldokló felé száll, hogy az belekapaszkodják és megmeneküljön.

Segítség, hogy bele ne vesszünk szégyenségünkbe és elesettségünkbe.

Segítség, hogy jó lássunk. Mert mi í g y sohasem látunk.

Nem látjuk az angyalt, csak az embereket.

Vasútállomás. Kopott vulkánfiber koffer, zöldre fakult reverendával, esőtől girbe-gurbára deformálódott barettel. Mindez egy beteg, dagadó bokájú, idős ember kezében. Azelőtt ez a koffer a kerékpár szarván lógott. De a kerékpárt – kopogó szíve kényszerítésére – falhoz kellett támasztania. Vonatra várt.

Így látta utoljára egy, a gyülekezetéből való vasutas. Hívták volna a mentőket, ha valaki elkiáltja: nézzétek, ott egy angyal!

Azután a többiek... Azok sem mutatósabbak: elhasználdottak és blazírtak, idegesek és dühösek, bemelegítésre várók... Aztán a többiek, akik miatt Pál síkolya a mi fülünkbe ér: ki kié?

Aztán a listán lévők, akikre szavaz-

tunk... Aztán én...

Angyal a zeniten...?

Ünnepélyes csönd?

Hangzavar, hitzavar, tisztességzavar...

Örök evangélium? Amikor mi mindig az éppen aktuális aktualitást akarjuk ki-kanyarítani belőle? Amikor lassan nem lesz kettő, aki azonosan értené?

Örök, minden népnek szóló, amikor talán a gyereke révén szelídül vissza, nyit ránk ajtót az apja vagy az anyja? Vagy amikor a sok üresen maradt szobortalapzat az ismeretlen nagymama után kiált. De hát ők még szobrukban is idegenül érznek ott magukat. Ők az unokáig Miatyánk-jában örökítődnek meg.

Örök evangélium? Plakátdísz vagy pártjelvény... És én a korszátlyommal együtt már harmadszor látom ugyanezt!

Gyorsan kapjunk a mentőv után! Amit látunk, ne söpörhesse ki a szemünkből, amit János látott. Hiszen értünk látta!

Gyorsan a mentőv után! Nem aranydíszlet csalóka fénye villan a fekete valóság mögött. Mentőv repül azok felé, akik nem csak regisztrálnak, hanem szenvednek is amiatt, hogy ők mást látnak.

Mentőv: Ó az evangélium gazdája.

Mentőv: Ó örökíti át.

Mentőv: Ó viszi a zenitre.

De mindez nem azért íratott meg, hogy nem mi vagyunk a fontosak. A mentőv pontosan azt jelenti, hogy Isten számára fontosak vagyunk.

Kapjunk hát a mentőv után! Fogódunk bele!

Aki hitelesnek tartja János vízióját, kezdhetsz velem mondani Assisi Szent Ferenc imádságát:

„Uram! Tégy engem békességed esz-közévé, hogy ahol gyűlölködnek, szeressek, ahol sértegetnek, megbocsássak, ahol viszálykodnak, békéltessek, ahol tévednek, az igazat mondjam; ahol kételkednek, hitet erősítsék; ahol kétségbe esnek, reményt ébresszek; ahol sötétség van, világosságot gyújtsak; ahol szomorkodnak, örömet adjak. Uram! Add, hogy ne várjak vigasztalást, hanem vigasztaljak; ne várjak megértést, hanem megértsek; ne várjak szeretetet, hanem szeressek. Mert aki ad, az kap; aki megtagadja magát, az megtalálja önmagát; aki megbocsát, annak megbocsátatik; aki életét odaadja, az ébred örök életre. Ámen”

Fehér Károly

Hitoktatás nélkül nincs egyház

Amíg a különböző pártok azon vitatkoznak, hogy hittan legyen, vagy sem, ha igen – hogyan, ha nem – miért, addig keveset tudunk egymásról és egymástól.

Nem gondoltam, hogy eljön az az idő, amikor elmondhatom, hogy 22 éve tanítok hittant iskolában, iskolapadban ülőknek olyan rend szerint, hogy ez az az óra, amelyre soha nem csengettek be, s úgy ért véget, hogy az óra végét nem a csengő, hanem az első órára, azaz nyolcra érkező gyerekek ajtónyitogatása jelezte.

Hitoktató kerestetik

Ilyen hirdetést én is feladnék, mert itt töltés nélkül csak kilőni lehet az egyházból; már gyermekkorban. Azok közé a kevés lelkészek közé tartozom, akik gyakorlatában változást az „új idők – új szele” nem hozott. Eddig is 150-200 hittanos gyermekem volt. Nem csak úgy önmagától, vagy örökségből, hanem végiglátogatva a gyülekezetet a kezdet-kezdetén, majd pedig minden megkereszteltet a „beiskolázás” előtt. Ezt azért tartottam és tartom fontosnak mind a mai napig, hogy a gyermek ne ismeretlennel találkozzék. Nem adhatjuk meg az iskolának azt az előnyt, hogy a „nagy csoportosok” már ismerik a leendő elsős tanítókat. Ha ez ott szakmai előny, nekünk sem hátrány az ismerettség. Enélkül bizony csak elrettentő élmény a hittanóra, mert nincs más, mint megtorpanás, vagy legjobb esetben figyelő óvatosság.

Evangélikus identitás

Gyakorló gyülekezeti lelkész vagyok. Ez azért szükséges, hogy egyértelmű legyen, mert nem csak gyermekekkel, hanem családokkal is van dolgunk. Mégpedig vegyes családokkal úgy vallás, mint válás tekintetében. Értem ezen mindazt, hogy felekezeti különbségek vannak ugyanúgy, mint a „váltott-szülők” által nevelt, vagy csak „tengetett” gyermekek. Ezért a hitoktatás amennyire hitvallásos kell hogy legyen, ugyanilyen hangsúlyt kell hogy kapjon az ökumenicitás. Ez családoknak létkérdés a különbözőségek között. Összhangban nevelni, keresztyénséget összhangban gyakorolni, az élet próbás feladatai közé tartozik. Hogy oldható ez meg? Nem tudom, de segítséget úgy nyújtok, hogy az alsótagozatosokkal karácsonyi – szentestére – imádságot íratok, sőt otthoni esti áhítat „liturgiáját”. Ahol többen vannak testvérek, ott egyszerűbb ennek színézése. Nagy segítség a fénymásoló, mert így minden családtag kezébe

kerül e „rend”, s így együtt végzik az istentiszteletet. Arra kérem a gyerekeket, hogy a gyülekezeti istentisztelet után tartásuk ezt az elcsendesedést, mert így azonos időben csendesedik el az egész község, vagy annak jelentős része.

Ennek szerves része az ökumenikus imahét, amikor a felsőtagozatosok elmondják az Ev. Életben közölt témát, imádkoznak, s elmondják, mi lesz a következő est témája és igéi.

Folytatás bőjtben, amikor – szintén – gyerekek; konfirmandusok – saját „kutatás” alapján – mondják el a jézusi próféciát a sírbatételig vasárnapról vasárnapra. Nagypéntek estéjén pedig a passió az egész összefoglalását adja. Így érthetők el, hogy a tavaszi szoros munkaidő ellenére teli a templom nagypéntek estéjén. Csodálatos élmény és áldása ez a fáradozásnak.

Így lett nagypéntek ökumenikus ünneppé és így vált érthetővé, hogy nagypéntek az egyik legnagyobb ünnepünk, sőt az is, hogy nincs keresztyénség nagypéntek nélkül, de húsvét nagysága is nehezen érthető és érzékelhető a nagypénteki események ismerete nélkül.

Ami az elmondottakat még gazdagabbá teszi, hogy 22 évi – folyamatos – egy-gyülekezetben-szolgálat eredménye; most már olyan szülők segítenek, akikkel együtt kezdtük ezt a „kísérletet”. Generációk egymásra épülő szolgálatának tanúi és megélői vagyunk. Korosztályok nőnek fel úgy, hogy szóról-szóra „tudják” a passiótörténetet.

Konfirmáció

Miből tanítok? Mivel a hitoktatás inkább volt „partizán”munka, mint hivatalos, így prioritása a leleményességnek volt. Magányos farkas módjára viaskodva az anyaggal, az órák megtartásával, az iskolában „képesítés nélküli nevelővel” sokszor volt tanítvánnyal, nehezítették, keserítették a hangulatot, köszöriülték az idegrendszerét.

Tizenkét éves korban konfirmálok. Kevés a hat év ahhoz, hogy a bibliai történetektől az egyetemes egyháztörténet közbeiktatásával a helyi gyülekezet történetén át eljussunk – jó hatásfokkal – a hitvallási kérdésekig. Inkább jellemző erre a munkára – a „mindenből egy kicsit”, ami összességében kevés, ill. nem elég.

Alsó tagozatban a bibliai történetek kapnak hangsúlyt azzal, hogy elsősorban a keresztteléssel indítunk. „Szemléltető oktatás” azzal indul, hogy megtekintjük a kereszttelő kancsót a templomban, ahol a keresztszülők álltak a gyermek kereszttelőlőjén. Mit láttak akkor? Ugyanazt az ol-tátrképet, ahol Jézus látható. Házi feladatul – rajzolókat le a kancsót!

Ötödikben egyháztörténet, majd hatodikban Luther Kis Kátéja azzal az előkészítővel, hogy a folyamatosan hittanra

járók - szóról-szóra - tudják a szentségekről szóló kérdéseket, 10 parancsolatot, ill. a Miatyánk több kérésére a feleletet (pl. a mindennapi kenyér). Amíg általános vitatéma, hogy szószerint, vagy tartalmilag ismerjük a gyerekek a Kátét, én szószerint kérdezem. Nem szabad olyan alapot készíteni, amiből hiányzik több alkotó elem. Így nincs mire építeni. Mit ér a fal, ha nem tartja semmi? Hitelődeink sokszor Luther-idézetekkel vigasztalták egymást, amikor hitükért börtönt viseltek. Az identitás-tudathoz hozzátartozik az, hogy valamit nem körülbelül ismerünk, hanem pontosan.

Tájékozódás és tájékoztatás

Az ökumenicitást is érintettem korábban. Községünkben négy felekezet él: református, evangélikus, baptista és katolikus. A konfirmáció előtt évről-évre látogatást teszünk e négy felekezet templomában, ill. imaházában. Kialakult rend szerint az illetékes kolléga bemutatja templomát, gyülekezetét és egyházának hazai és világi összefüggéseit. A több estét kitöltő „szabad egyetem” minden templomban áhitattal ér véget, amit annak a felekezetnek a lelkésze tart úgy, hogy saját hittanosaik népes csoportja is ott van.

Szemponjtaink: tanuljunk egymás értékeiből; ismerjük meg egymást – ne csak az iskolában; közös értékeink vannak; becsületesen tanuljunk egymástól; közös énekeink és imádságaink vannak; Szentírásunk van!

Fontos

Hitoktatói munkámat a Magyarországi Evangélikus Egyházban végzem. Ezt a szolgálatot is az Isten Igéjéhez kötött lelkiismerettel végzem. Ezt a szolgálatot veszélyeztetni mindaz, ami ennek ellentmond.

Csak fegyelmezetten végezhető, megfelelő időbeosztással. Az örökké időhiányban szenvedő lelkészek könnyen válhatnak örökké elkéső emberekké. A hittanóra a lelkész számára akkor kezdődik, amikor az előző órától kicsengetnek. Különben szétszéled a „nyáj”. Hónapok látogatásával sem lehet helyrehozni a hibát, elhítenni azt, hogy lesz óra a következő napon. Ebben a munkában nem hátríthatok mindent Jézusra, nem bízhatok mindent a Szentlélekre. Ha igen, akkor azt nem végeztem el, ami rám tartozik. nem keverhetem bele mindenbe Istent. Luther ugyanezt így fogalmazza meg: „a hívő ember számára a legfontosabb tudni, mi az, amit Isten cselekszik, és mi az, amit az embernek kell megtennie. Különben az ember beleavatkozik az Isten dolgába, maga vállalkozik arra, ami egyedül Istenre tartozik és Istenre hagyja, amit magának kellene megtennie.”

A gyerek nem akar!

„Nagy szöveg”. Más is ismeri. Ezzel védekeznek. Nem tudom, hogy hány

olyan szülőt tart a Föld a hátán, aki megkérdezte volna gyermekét tisztábatevés előtt, hogy „akarod-e, hogy tisztába tegyél-e?” Ez szülői feladat. Hozátartozik a gondviselői reflexhez. A hittan is, az arra való járatás, az ebben való felnevelés is szülői gondviselés. Nem az a kategória, hogy „akar-e?” Ha a gyerek nem akar enni, ott sem a kérdés-feltevés a megoldás! Sérült az a felnőt, aki a gyerekével takarózik úgy, hogy azt mondta: ...! Különösen akkor, ha meg is kereszteltette!

„Weil aber christliche Gemeinde ohne Gottes Wort nicht sein soll noch kann, folget... dass sie Lehrer und Prediger haben muss, die das Wort treiben” – keresztény gyülekezet nincs és nem is lehet Isten Igéje nélkül, következik... hogy legyenek tanítói és prédikátorai, akik Isten Igéjét hirdetik. Figyelemreméltó a reformátor gondolatmenete: az Ige az első és nem a papság. Azaz az Ige az alapja ennek a szolgálatnak, a hitoktatásnak is.

Akik rám vannak bízva

Olyanok, akik elérhetőek, akiket elértem. Minden helyzetre vonatkozóan érzem azt a mondatot, ami a Lélek által hangzik Fülöpnek: „Menj oda és csatlakozz ahhoz a hintóhoz!” Természetesen, ez az odaülés, mellészállás, nem ilyen egyszerű a múlt, a tapasztalat, az életkor miatt. Mit mondjak, hogy mondjam, hogy álljak elő Jézus „életpártiságával”? Aki hallgat-kérdező, kutató és kételkedő elme. Viszont tudom, hogy értelmi és érzelmi töltés nélkül a szó nem lesz Ige, hanem csak „robot ízü”, gépies.

Isten őrizzen meg minket a beszűkült tudású és kisszívíű szolgálattól.

Tapasztalatom: a) fontos az egyszerűség, b) döntő a meghallgatás, c) nem vitapartnerrel állok szemben, d) a hittanóra is lehet a döntés alkalma, e) gyermekek mellett és nem fölött állok, f) a gyerekeket kontextusban kell látnom a családdal, g) a haverkodás ugyanúgy káros, mint a merevség.

Istentisztelet

Minden vasárnap tartok családi istentiszteletet, ezen ott vannak a szülők és a gyermekek. Nehezen indult. Hangsúlyoztam, hogy üljenek egymás mellett. Ne külön a karzaton, vagy megbújva az oszlop mögött. Figyelőállásból. Fontosnak tartom, hadd hallják a gyermekek a szülők énekhangját, vagy azt, hogy együtt mondják a Miatyánkot, vagy együtt mozdulnak arra, hogy „Magasztaljuk a Szentháromságot egy igaz Istent...” De fordítva is így van, az is örömforrás, ha a szülő lehet ugyanennek tanúja.

Káposzta Lajos

(Soltvadkert)

Szemponatok gyülekezeti munkaterveink készítéséhez

Egykori szolgatársunk évi munkaterve egy mondatból állott: „Egész évben Isten igéjét hirdetjük”. Ami önmagában igaz. Csakhogy nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy mit, kiknek, hol, mikor, hogyan, milyen lelki és külső körülmények között végezzük szolgálatunkat. Jézus Krisztus, az Ő szeretete és kegyelme tegnap, ma és mindörökké ugyanaz. Ezt a soha meg nem szűnő szeretetet azonban a ma emberének kell tolmácsolnunk és küldetésünkben fakadóan felajánlanunk.

A gyülekezeti munkaterv feladata, hogy ebben segítségünkre legyen. Kapkodás, alkalmi ötletszerűség helyett átgondolt, jól megtervezett munkára serkent. A Borsod-Hevesi Evangélikus Egyházmegye gyülekezeteinek adottságait szem előtt tartva, új munkatervünkben az alábbi főbb szempontokat igyekezzük érvényesíteni.

1. Az istentiszteletek és a templom a gyülekezeti élet lelki és földrajzi centrumai. Egyházmegyéink tipikus szórványegyházmegye. Egykori anyaggyülekezeteink, mint pl. Abaújszántó, Hernádvécse, Putnok, Tállya, Újcsanános részben társ-gyülekezetekké lettek, részben teljes mértékben elszórványosodtak. A szórványjelleg azonban nem csupán azt jelzi, hogy sok kisebb-nagyobb településen csak néhány hívünk él, hanem városi gyülekezeteink is „városi szórványok” (Eger, Gyöngyös, Hatvan, Kazincbarcika, Leninváros, Ózd, stb.) és „nagyvárosi szórványgyülekezetek”, még Miskolcon is ahol egy nagyobb és két kisebb gyülekezetünk van. Szórványhíveinket látogatva arra kell törekednünk, hogy felébredjünk bennük a templomi istentiszteleti közösség utáni vágyat. Ne csak a lelkész keresse fel időnként a szórványokat, hanem a szórványhelyzetben élők maguk is tudatosan keressék fel minél gyakrabban a hozzájuk legközelebbi istentiszteleti alkalmakat. S erre nemcsak azért van szükség, mert nagy a lelkészhiány és a közlekedés egyre drágul, s így a szórványok gondozása is egyre nagyobb terhet ró a gyülekezetekre. Hanem éppen a szórványokban élők számára fontos, hogy legyen „istentiszteleti közösségélményük” is. Másfél évtizede szinte jelszóvá lett: „arccal a szórványok felé”. Most a szórványhívek programja le-

gyen: arccal az istentisztelet, a templom és az anyagyülekezet felé!

2. Az egész gyülekezet tanítása. A mögöttünk lévő évtizedekben gyülekezeti tagjaink hitbéli ismeretei is erősen megfogyatkoztak. A gyermekek és ifjúság tanítása (hittanórák, gyermekbibliaórák, konfirmáció) mellett a felnőttek hitbéli ismereteinek a gyarapítása is elengedhetetlenül szükséges. A „tudom kiben hiszek” (2 Tim 1,12) egyszerre jelenti a hit személyes döntését Jézus Krisztus mellett és annak az ismeretét, hogy mit tett értünk Isten. Ez alapos bibliaismeretet kíván, továbbá egyházunk tanításának legalább alapvető ismeretét. Az egyház mai életében való eligazodás legalább minimális egyháztörténeti ismereteket is megkíván. Sokak számára azért „unalmas” az istentisztelet, a liturgia, mert nem értik mi is történik tulajdonképpen az istentiszteleten. Énekeskönyvünk énekeinek ismerete is hiányos sok gyülekezetünkben. Ehhez segítséget jelent Sulyok Imre „Tanuljunk (tanítsuk) meg énekeskönyvünk új énekeit” című írása (Lelkipásztor, 1990. május 177. old.). Nem ártana újra kézbe venni Luther egyesek által „korszerűtlenné” vélt Kis és Nagy Kátéját is.

3. A bibliaóra, mint a tanulás és a közösség megélésének alkalma. A gyülekezet tanítása történhet és történik az evangélizálva tanító és tanítva evangélizáló igehirdetéseken keresztül az istentisztelet keretében is. Ennek azonban kiváltképpen való alkalmak lehetnek (gyülekezeti, férfi, női, ifjúsági, presbiteri, stb.) bibliaórák is. A bibliaórák nem abban különböznek az istentiszteletektől, hogy „azokra nem kell olyan komolyan készülni” (ahogyan ezt némelyek helytelenül vélik és gyakorolják), hanem közvetlenebb, személyesebb összejövetelek, amelyek a beszélgetésre, kérdésre, hozzászólásra kínálnak jó lehetőséget. A bibliaórai gyülekezetben éppen a kisebb létszám és a személyesebb kapcsolatok révén a közösséget jobban megélhetik a rajta résztvevők. Persze ehhez a lelkészek részéről az szükséges, hogy ne kevesebbet, hanem még többet és alaposabban készüljenek fel rájuk. Egy-egy bibliai könyvnek alapos tanulmányozása segítséget jelent a lelkésznek is és a gyülekezeti tagoknak is. (A bibliaolvasó útmutató inkább az otthoni, egyéni biblia tanulmányozás és csendesség segédeszköze kell hogy legyen hívveink életében.)

4. Evangélikus identitásunk felismerése és tudatosítása.

Rávilágítani arra, hogy mit jelent evangélikusnak lenni. Melyek azok az ajándékok, amelyeket egyházunkban kapunk az Istentől. Mik egyházunk, tanításunk, kegyességünk sajátosságai. Mindezt nem azért, hogy valamilyen hamis felekezeti öntudatot tápláljunk gyülekezetünk

tagjaiban, s gyengítsük a nehezen megszülető ökumenikus gondolkodást és magatartást. Ellenkezőleg: mi azzal tudunk igazán szolgálni, amivel rajtunk keresztül akar másokat megajándékozni az Isten. A sajátosan evangélikus színt kell képviselnünk, s tudnunk kell, hogy kik vagyunk Isten nagy családjában.

5. A hittanórák is súlyponti jelentőségűek. Ahol lehet az iskolában (pl. Arnót, Fancsal, Sajókaza, stb.), ahol pedig ez időileg és technikailag nem oldható meg (mint pl. Miskolcon), ott gyülekezeti hitoktatás formájában.

6. Ahol lehetséges, a gyülekezeti órállói szolgálat megszervezése, illetve felelevenítése. Az ideális az lenne, ha ezt a presbiterek végeznék, de rajtuk kívül bárki bevonható, aki alkalmas erre a munkára. Az órállók rendszeresen látogatják a reájuk bízott körzetben a gyülekezet tagjait, s így összekötő kapcsot jelentenek a lelkész és a gyülekezet tagjai között, de az egyes gyülekezetek között is. Ezek lehetnek az önkéntes gyülekezeti diakóniai munkások is.

7. Gyülekezeti és egyházmegyei csendesnapok tartása. Egyházmegyénkben is jól beváltak a másutt is ismert egyházmegyei presbiteri konferenciák. Külön összejövetelt tervezünk a gyülekezetek vezetői: a felügyelők, gondnok, pénztárosok, számvéviszék elnökök részére is. Ebben a munkaévben is tartunk egyházmegyei gyermek és ifjúsági találkozókat. A gyülekezetekben is ajánlott gyülekezeti csendesnapok és evangélizációs igehirdetés-sorozatok tartása.

8. Felvetődött az egyházmegyén belüli testvér-gyülekezeti kapcsolatok kiépítése. A kisebb és nagyobb gyülekezetek egymás kölcsönös megismerése, látogatása, hitbéli és ha lehetséges anyagi erősítése is.

9. Törekedni kell – szerény anyagi lehetőségeinkhez mérten – a modern technikai eszközök beszerzésére, illetve alkalmazására: diavetítő, video, magnetofon (pl. beteglátogatáskor egy felvett templomi istentisztelet meghallgatása), de jól használhatók a hagyományos eszközök is: bibliai térképek és illusztrációk, továbbá a tábla, a kréta, a füzet és ceruza, amelyek a gyermekek kreativitására is építenek.

A legjobb munkaterv is csak akkor ér valamit, ha könyörgünk a Szentlélek áldásáért és hűséges munkával igyekszünk megvalósítani.

Sárkány Tibor

A békéscsabai gyülekezet 1990-91. évi munkatervéből

Hazánk valaha legnagyobb lélekszámú evangélikus gyülekezetében nagy szerepe van a hagyományoknak.

Évszázados hagyomány, hogy minden reggel két templomban tartunk istentiszteletet. Megható, hogy az idős emberek – dacolva olykor a rossz idővel – messzebből is eljönnek a templomba. Szép szokásuk, hogy az istentisztelet előtt is énekelnek.

Úgy tűnhet, hogy a hétköznapi reggeli istentiszteletek felett eljárt az idő. Békéscsabán mást tapasztalunk, s ezért a jövőben is gyakoroljuk.

A gyülekezeti közösség megélésének hagyományosan jó lehetőségei a különböző szeretetvendégségek. Ezek szervezése, megrendezése továbbra is fontos feladatunk.

A több csoportban tartott bibliaórák – az istentiszteletek mellett – az igével való találkozás, illetve foglalkozás áldott alkalmak. Együttal lehetőséget is jelentenek a gyülekezet ügyeinek megbeszélésére.

Az elmúlt évtizedek gyászos öröksége, hogy az ifjúság nagy részét elveszítettük. A gyermekekkel való foglalkozás lehetősége csaknem kizárólag a konfirmációs oktatásra szorítkozott. Közismert okok miatt a megkeresztelt gyermekek közül is sokan távol maradtak a konfirmációtól.

A fentebb elmondottakból következik, hogy az ifjúság közötti munka elsőrendű feladatunk.

Évek óta rendszeresen összejön a fiatalok egy része a gyülekezetben. Heti két alkalommal vannak együtt. Csütörtökön szűkebb körben biblia tanulmányozással foglalkoznak. A szombati együttlétre a hívogatás, a misszió jellemző. Ez utóbbi célt szolgálja a kéthavonta rendezett „Irodalmi Kávéház”, amelyen irodalmi, zenés műsor keretében bizonyágtételek hangzanak el. Egy-egy ilyen rendezvényen 150-200 fiatal vesz részt.

Az ifjúsági munka sajátos tere a „Szi-várvány Alkotókör”. Itt képzőművészettel foglalkoznak. Festenek, rajzolnak, kispasztikát készítenek. Munkájuk eredményét gyülekezeti kiállításon mutatják be.

Nyelvtanfolyam is része az ifjúsági munkának. Két csoportban folyik angol

nyelvoktatás - természetesen ingyen.

Az ifjúsági tagok (az „IFIK”) szeretnek énekelni. Énekkaruk alkalmanként a templomi istentiszteleteken is szolgál.

Itt említem meg örömmel, hogy jelenleg Békéscsabáról tízen készülnek a Teológián a lelkészi szolgálatra.

Minden vasárnap tartunk gyermekbibliaórárt a magyar istentisztelettel egyidőben, ahol szakképzett óvónők foglalkoznak a gyermekekkel.

A fiatalokkal való foglalkozás kulcskérdése ma a hitoktatás. Ennek előkészítése, szervezése és végzése elsőrendű feladatunk. Ebben a munkában nélkülözhetetlen a nem lelkészi hitoktatók munkája. Öröm, hogy több pedagógus és más végzettségű hittestvér kész a munkára.

Mind a pedagógus, mind a más végzettségű segítőtársak számára nélkülözhetetlen a rendszeres felkészítés, illetve hitoktatói továbbképzés.

Ezt a munkát gyülekezeti és egyházmegyei szinten kívánjuk végezni. Az utóbbi években épített két gyülekezeti ház (városközpontban és Erzsébethelyen) igen alkalmas erre is, meg más egyházmegyei rendezvényekre, konferenciákra.

Békéscsabán sok egyházi iskola volt. Szeretnénk, ha a volt egyházi iskolák egy része újra az egyházé lenne, s bennük evangélikus szellemű oktatás, nevelés történne.

Az elmúlt évtizedekben a vidéki értelmiség nagyobb része elfordult, illetve távol maradt az egyháztól. Csak kevesen vettek részt az egyház életében, vezetésében. Újabbban többen visszatérnek, s igyekeznek beépülni a gyülekezetekbe. Számukra külön összejöveteleket kívánunk rendezni.

Táborszky László

Pécsi Evangélikus Szabadegyetem

Egy kísérlet margójára

Az 1989-90-es tanévben a pécsi gyülekezetünkben egy kurzust szerveztem. A főként egyetemistákból és középiskolásokból álló csoportnak az egyházi szolgálat, a teológiai tudomány keresztmetszetét kívántam adni. Az apropót az adta, hogy a felnőtt ifjúság jó része, akik nem vettek részt az egyház – gyülekezet életében, szinte teljes mértékben informálatlanok, illetve vulgáris előítélet szinten ismerik, értékelik az Egyház szolgálatát. Nekik szerveződött ez a kurzus. Az egyik résztvevő így nyilatkozott: „Többen vagyunk az ifjúsági csapatban, akik nem Isten- és

Biblia-közelben nőttünk fel. Ezért sok minden nem természetes, magától értetődő a hit- és gyülekezeti életben. Mi az oktatás semmilyen szintjén sem kaptunk bibliai, egyháztörténeti, valláserkölcsi, stb. ismereteket. Egyre több megválaszolandó kérdés vetődik fel, ami megkerülhetetlen. És egyre inkább az. Erre csak két példa:

– Az erősödő ökumenikus kapcsolatokban egyre inkább szükséges a saját hovatartozásom érzése-értése,

– a történelmi egyházakon kívüli, egyre szaporodó és izmosodó gyülekezetek, mozgalmak tagjai igen aktívan „térítik” a különböző felekezetek tagjait is. Ők nagyon biztosak a maguk „szelektált” nézeteikben, ezekkel nagyon megnyerően is képesek képviselni álláspontjukat és szép számmal toboroznak híveket a történelmi egyházaktól is. A találkozás valószínűsége egyre nő, többünknek személyes élményünk már. A velük való beszélgetésben nekünk sokkal szelesebb látókörben, ismeretanyagban és biztosabban megvetett alapokról kellene helytállnunk.

Talán ezért is éreztük úgy, hogy szükségünk lenne rendszerezett, összefoglalt bibliai, egyháztörténeti, dogmatikai, erkölcsi, stb. ismeretekre. Ezekről természetesen esett már szó bibliaórában, de jó volt egységben látni és főleg többet kapni.”

Szervezési kérdések

A hallgatóságra, mint minden más esetben is, maximálisan tekintettel kellett lenni. Heti egy alkalomra lehetett számítani standard időponttal, és kötött előadási idővel. Az egyeztetés után a választás a csütörtök estére esett, 19 órai kezdettel, alkalmanként 75 perces előadásokkal. Hetvenöt perc egy átdolgozott-tanult nap után igen nagy idő. Mégis ezt a megoldást választottuk, jobb híján. Az előadások stílusát is oldottá, érdekessé, színessé kellett tenni. A 75 perces beosztás lehetővé tette, hogy a teljes bibliaismeret (3), egyházismeret (1), dogmatika (3), etika (2), egyháztörténet (3) alkalmanként területekre kerüljön.

A fenti beosztás tehát 3 hónapig hétről-hétre egy alkalommal intenzív ismerkedési alkalmat jelentett a teológia tudományával.

Még néhány szót a „menedzselésről”. Az olyan gyülekezeti alkalmaknál, amelyek túltekintenek a gyülekezetet egyébként is látogatók körén, fontosnak érzem a műfaj frappáns közérthető elnevezését. Minek hirdessük? Felnőthittan? Felnőttkatekézis? Bibliaiskola? Egyiket sem láltam igazán alkalmasnak. Végül az „Evangélikus Szabadegyetem” elnevezést választottam, amely értelmiségi gyülekezetben, a kívülálló értelmiségiek számára is egyértelmű, és talán vonzó is lett.

Gyülekezeti hirdetésekén túl a helyi újságokban is publikáltam a hírt, néhány soros „kedvcsináló” kísérletében. Ennek is köszönhető, hogy a hallgatóság fele az „utcáról” jött be.

Célok

Alapvető célom volt, hogy olyan ismeretanyagot gyűjtsek össze és adjak tovább, amely vázlatosan segít eligazodni alapszinten az egyház dolgaiban. Természetesen lehetetlen néhány órában megismerni a Bibliát, de támpontokat adni, belső összefüggésekre rávilágítani lehet. Az Egyház 2000 éves története nem szűkíthető bele 3-4 órás előadásba, de a trendeket, a legfontosabb események felemlítésével föl lehet vázolni.

A lehetséges ismeretterjesztésen túl két célom volt még. Az első spirituális jellegű. Nem TIT előadásokat akartam tartani, hanem tipikusan egyházi jellegűeket. Ezért minden alkalom közös énekléssel, imádsággal, néhány perces áhítattal kezdődött. Az előadást közös imádság (Mi-atyánk), és éneklés zárta.

Az istentiszteleti jelleg természetesen nem öncél, hanem misszió és hitvallási lehetőség is. Vitathatatlanul közösségépítő ereje van.

A második cél: kedvet csinálni a továbbgondolkodáshoz. Jó néhány embernek ez a kurzus volt az első találkozás „élesben” az egyházzal. Érdekes volt látni, hogy az előítéletek helyét hogyan veszi át az őszinte érdeklődés, csodálkozás.

Tapasztalatok

A kezdeti 25 fős csoport néhány hét múlva 30 főre emelkedett, majd a vizsgaidőszak közeledtével stüllyedni kezdett. Az átlagos létszám 25 körül mozgott. A harmadik hónap végén is kitartottak a hallgatók, ami számomra egyértelműen pozitív visszajelzés volt.

A kitűzött célokat talán sikerült elérnem. Tisztában vagyok azonban azzal, hogy egy ilyen kurzus csak impulzusokat adhat, tehát semmiképpen nem egy kerek, lezárt folyamat. A lehetőségek szerint folytatni kívánjuk a sorozatot, kisebb lépésekkel, az adott témakör alaposabb feldolgozásával.

Varsányi Ferenc

Hozzájárulás a munkatervhez

Eddigi lelkeszi szolgálatomból 31 évet „két lovon” ültem. Alig több mint egy éve vagyok csak lelkesz, illetve néhány hónapja esperes. E kettő mellett továbbra is végzem egyházunk menekültügyi szolgálatának minden ügyes-bajos dolgát és mindent megteszek azért, hogy Piliscsabán a főtí kántorképzőhöz hasonlóan egyházunk szolgálati ágai otthonra leljenek. Sietni kell, sok mindent kell bepótolni, elvégezni és én már úgy vagyok 59 évesen, hogy tudom, már nagyon kevés időm van hátra. Uram előtti vizsgám küszöbön áll.

Bruce Lansky: „A Murphy szülők törvénykönyve” humorával lelkeszek számára is jó tanácsadó.

1. Reméld a legjobbakat! 2. Készülj fel a legrosszabbra! 3. Így is, úgy is szeresd őket!

Egyetértek Zay Lászlóval abban, hogy: „Az egyházak és a hívők most csakugyan ajándékba kaptak egy lehetőséget, hogy elhívásukhoz híven teljesítsék kötelességüket. A korábbi évek egyházi magatartásának egyik legfőbb hibája volt, hogy megfélemlített a misszióról...” Abban is igaza van, hogy „nem szó, szó és szó, hanem ige, ige és ige lehet eszköze annak. „Hiba lenne azonban visszatérni a negyven évvel ezelőtti szavakhoz akkor is ha azok akkor Igeként hatottak. Elgondolkozhat az is, hogy a „fű alatt passzolt labdákkal” ó hányszor próbálkoztunk gyülekezeteinkben eredménytelenül. A valóságos helyzetfelmérést és a kibontakozás útját jól látja Dr. Zsigmondy Árpád vita-sorozat témafelvetése „Evangélikus öntudatunk avagy lutheránus identitásunk.” c. LMK előadása. Melegen ajánlom mindenkinek. Visszatekintve az elmúlt évekre tényként elismerhetjük, hogy a római katolikus egyház, kevés papja lévén nagyon sok bázisközösséget felnevelt, ezzel felszabadítva papjaikat speciális papi szolgálatra. Hitoktatóképzés is folyt és folyik náluk évek óta. Ha egyházunk és benne egyházmegegyénk nem tud ezekből is tanulni, és képtelen regenerálódni, nem tudja ellátni feladatát. Mik lehetnek a regenerálódás területei? A teljesség igénye nélkül:

1. A Teológiai Fakultás egyházmegegyénk területén sok új, jó munkának lehet a mozgatója. Elsősorban a teológiai munka elmélyítését várjuk tőle. Valamiféle lelkeszi továbbképzést, hogy senki ne legyen közöttünk „mezítlásbas teológus” aki

sokszor a szektától átvett sablonokkal próbál operálni.

2. Bétel Missziói Otthonunkban Piliscsabán biztosítanunk kell a hitoktatóképző tanfolyamok, konferenciák folytonosságát.

A tíz napos augusztusi hitoktatóképző konferenciára most érkeznek a jelentkezők. Külön öröm számomra, hogy a felkért előadók készségesen vállalták a tanítást. Még nagyobb öröm, hogy éjszakákba nyúlóan fiatalos lelkesedéssel tudtuk elkészíteni ennek a tanfolyamnak a programját. Aki egyházunkban keményen dolgozik az előtt én mélyen meghajolok.

3. Katechetikai munkánk diagnózisáról és terápiai kísérletekről ír „Tanítunk örömmel, felelősen, gondokkal küzdve” a Lelkipásztorban Gáncs Péter. Ezt a fonalat tovább víve jó lenne Budapesten összevont felnőtt katechézist tartani. Legalább a felnőttkeresztség és a templomi esküvő előtt.

Ugyanakkor elkerülhetetlen a népkatechumenátus, a nyilvános hitserkentés, mai módon, de a hitvallásos, biblikus tanítás forrásából. Lehet ezt összekapcsolni mint a Deák-téren Bach héttel, vagy mint nálunk görög és japán vagy éppen kántorképzőnk énekkarának hangversenyével. Deák-téren egy héten át tele volt a templom. Elgondolkozható viszont, hogy az ökumenikus evangélikációkon megdöbbentő érdektelenséggel találkoztunk. Az érdektelenség okát kutatva azt hiszem igazat kell adnunk Dr. Elzer Ferenc tb.kanonok plébánosnak: „A megújulás egy közösségben akkor valósítható meg, ha van egy mag, amelynek kisugárzása hat a többiekre. A megújulást, az evangélium hirdetését nem lehet úgy elérni, hogy az utcáról reklámmal próbáljuk bevinni az embereket a templomba.”

4. Egyházmegegyénk új missziói előadója bekérte mindegyik pesti gyülekezet munkarendjét, a munkában érvényesített ötleteket és ambíciókat. Ő maga is néhányat felsorol: együtt-készülés, cím átjelentések, házi műhely, katechetikai nap, konfirmandus tábor stb. Jó törekvése többeknél visszhang nélkül maradt.

5. Isten a rend Istene. Ennek szellemében írja elő egyházunk az espresnek a gyülekezeti hivatal és általános vizsgálatot. Szeretnék egy éven belül felügyelőtársammal minden gyülekezetbe elmenni. Nem árt egyikünknek sem egy „tavaszi nagytakarítást” végezni.

6. Az LMK-témák központilag adóttak, ki kell dolgozni őket. Nem tartom kötelezőnek az alkalmakon való részvételt, de a rendszeres távolmaradást sem tartom megengedhetőnek. A lelkeszi fraternitást ápolni kell.

7. Néhány gyülekezetünkben tekintettel arra, hogy a gyülekezeti tagok ado-

mányai nem követik az inflációt, gazdasági csőd jelentkezhethet. Szeptembertől a minimálbérek összege országosan 5600 forint lesz. Lehet, hogy néhány kollégának valamivel több a fizetése, de nem sokkal. Rá lesz kényszerítve, hogy világi állást vállaljon? Valamiféle „privatizáció” kellene? Olyan gazdasági bázis visszakérese amiből a kicsik is életképesek maradhatnak.

8. Komoly munka vár a zsinat-előkészítő bizottságra. Egyházmegegyei szinten is lényegesnek tartom, hogy kereteinket felülvizsgáljuk, különben az ezredfordulón is ezeket fogjuk továbbörökíteni, folyamatosan csökkenő számban.

Az új feladatok, kihívások záporoznak ránk. Van amiben nem tudunk csak rövidtávú célt magunk elé tűzni, de lehet, hogy holnap azt is módosítani kell. Gondoljunk csak a hitoktatás kérdésében kialakult zűrzavarra. A hosszútávú célkitűzésünk nem lehet más mint a népegyház romjain épüljön egy missziói egyház. Zsigmondy frása e tekintetben is elgondolkozható: „A mi jelenlegi erőnk már nem elég új feladatokra! A működéskorlátozó és szervezetfenntartó nyomás megszünte után kérdéses: bírjuk-e fenntartani, sőt újra kiépíteni a struktúrákat? ... Most vagy megújíthat a Szentlélek Úristen, vagy képpel szólva: a kritikus öt percnél tovább maradunk a klinikai halál állapotában, s akkor rövidített császármetszéssel megmenthető egy élő magzat a halott anyaméhből... Krisztuson tájékozódás nélkül káoszba kerülünk. A kereszt az a koordináta-rendszer, amelyen minden a helyére kerül.”

Bolla Árpád

Kérjük tisztelt Előfizetőinket, hogy a mellékelt csekken, lehetőség szerint minél hamarabb az előfizetési díjat befizetni szíveskedjenek.

Köszönjük

Szerkesztői üzenetek

1. A kéziratokat ezentúl is két példányban kérem a szerzőktől (30 sor x 60 leütés egy A/4-es lapon).
2. A határidők lehető megtartását a lap érdekében ismételten kérem. A legnagyobb „előretartás” sem segít, ha pl. az ápr. 30-i határidőt valaki még aug. 20-án sem látja sürgetőnek...
3. A legegyszerűbb, ha **LAKÁSCÍMEMRE KÜLDIK A SZERZŐK ÍRÁSAIKAT**, mert így az utolsó pillanatban is van lehetőség a cikk lapba kerülésére.
4. A nyári szám (július-augusztus) összevont szám, terjedelmében azért nem hosszabb, mint a szokásos, mert az 1990 év első számai 4-6 oldallal mindig túllépték a megengedett terjedelmet. Így értük utól önmagunkat. (32. oldal a maximum, amiből állhat egy-egy szám.)

Fokozott figyelmet fordítunk a következőkben:

1. Fiatal kollégákra, akik most kezdenek, vagy ösztöndíjasként külföldön tanultak az elmúlt években.
2. Aktív nyugdíjasokra, akik már a gyülekezeti szolgálatban elfáradtak, de valamilyen egyházi munkát végeznek.
3. A gyülekezeti munkaprogramra, különös tekintettel a tanításra.
4. Határainkon túl végzett magyar evangélikus szolgálatra.

Várom a visszhangot lelkészekről, levelező tanfolyamot végzettektől, felügyelőktől-presbiterektől, női szolgatársaktól. Szívesen hozok anyagot a helyi ökumenikus viszonyokról, nemcsak a szokásos imaheti alkalmakról.

LELKIPÁSZTOR

**Evangélikus
Lelkeszi
Szakfolyóirat**

Felelős szerkesztő:

Dr. Hafenschner Károly

Felelős kiadó:

Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában
a szerkesztőbizottság vesz részt.
Tördelőszerkesztő: Franko Mátyás
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

☎ **163-6451**

Eng. sz.: EL/11/1976

Készült az Evangélikus Teológiai Akadémia

ófszet gépén. Eng. sz.: 4335

Felelős: Dr. Nagy István

Előfizetés havi 70.- forint, fél évre 420.- forint
egy évre 840.- forint.

Nyugati terjesztésben: DM 6

ISSN 0133-2821